

T.C.

TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ERGENLERİN BENLİK SAYGISI İLE ALGILANAN AİLE TUTUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Süheyla DEMİRKOL

DANIŞMAN

Prof. Dr. Kamuran ELBEYOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARALIK 2019

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Süheyla DEMİRKOL tarafından hazırlanan “Ergenlerin Benlik Saygısı İle Algılanan Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 13/12/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Psikoloji Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Sema GÜRKAN

Jüri Üyesi

(Danışman)

Prof. Dr. Kamuran ELBEYOĞLU

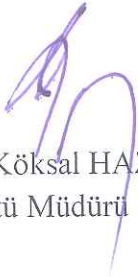

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Nurcan ÇİÇEK
(Mersin Üniversitesi)

Savunma Sınav Jürisi Tarafından Tezin İmzalı Nüshasının Teslim Tarihi : 13.12/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Köksal HAZIR
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada;

- Sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.....
13/01/2020

Süheyla DEMİRKOL

ERGENLERİN BENLİK SAYGISI İLE ALGILANAN AİLE TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Süheyla DEMİRKOL

TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

2019

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları, çocukların bu tutumları nasıl algıladıkları ve bu algının çocuğun benlik saygısını ne şekilde etkilediğini saptamaktır. Bu amaç çerçevesinde; Özel Erdemli Birey Anadolu Lisesi'nden 100 öğrenci ile Yenişehir Anadolu Lisesi'nden 100 öğrencinin benlik saygısı ile algılanan aile tutumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, ebeveyn tutumu ve benlik saygısının cinsiyete, medeni duruma, devlet ve özel okul faktörüne, ekonomik durumlar gibi faktörlere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Araştırmada elde ettiğimiz bulgulara bakacak olursak Anne Tutum Ölçeği' nin Anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutunun yaş ve kardeş sayısı ile negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Ancak Baba Tutum Ölçeği' nin baba sıkı denetim/kontrol alt boyutu kardeş sayısı ve anne sıkı denetim/kontrol ile pozitif yönde; anne kabul/ilgi/sevgi ile ise negatif yönde anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Yine araştırmada anne kabul/ilgi/sevgi puanları ve gelir düzeyi değişkeni arasında pozitif önde olumlu bir korelasyon ve erkek ergenlerin benlik saygısı oranının kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile, Benlik Saygısı, Çocuk Yetiştirme Tutumu.

**INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ADOLESCENTS'
SELF –RESPECT AND PERCEPTION OF AUXILIARY ATTITUDE**

(M. Sc. Thesis)

Süheyla DEMİRKOL

**TOROS UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCE INSTITUTE
2019**

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the methods of child care education of the parents, the attitude of child's perception and how this perception affects self respect of the child. Within this scope, 100 students from Privece Erdemli Birey Anctolion high school and 100 from Yenişehir Anatolion high school were surveyed on; if there is any significant relationship between self respect and the attitude of the parents. Further more the differences between parenting, gender, perception, morital status, also state school, private school and aconomic factors are the conditions which they were analysed.

The research also shows the negative affect of the mothers attitude scale which is acceptance, relation and love that affected by age and number of sibling. On the other hand the fathers attitude scale which is diciplin and control affect the child positivately despite the age, the number of sibling and the mothers dicipline. Both mother's and the father's attitude scale is negatively related. Lastly the correlation factor of the mother's level of income and attitude scale affects the child positively. Besides what research suggests; teenage boys rate of the slf respect is at a higher level than teenage girls.

Key Words: Family,Self Respect, Methods of Child Care Education

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, 9, 10,11 ve 12.sınıf öğrencilerin benlik saygısı ile algılanan aile tutumlarını inceleyerek, ne derece ilişkili olduğu merak edilerek yapılmıştır. Bu çalışma ile önleyici ve onarıcı müdahale programlarına uygun yönlendirme açısından oldukça fayda sağlayacağını düşünmekteyim.

Başta çalışmamda önerileri, katkıları, enerjisi ile bana destek veren, tezimin hazırlanmasında bana yol gösteren çılgın profesörüm Prof. Dr. Kamuran ELBEYOĞLU' na, tez sürecinde karşılaştığım onca aksaklık ve olumsuzluğa rağmen her daim derdimi dinleyen, anlayan, motivasyonu ve desteğiyle yanımda olan canım dostum, Patrizia MURADİ 'ye tezimin uygulama aşamasına katılan Özel Erdemli Birey Anadolu Lisesi ve Yenişehir Anadolu Lisesi öğrencilerine alışmam boyunca desteğini esirgemeyen, her anımda bana olan güvenlerini ve inançlarını dile getirerek beni motive eden tüm arkadaşlarıma ve hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	X
GİRİŞ.....	1
Araştırma Probleminin Tanımı.....	2
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Alt Amaçları.....	3
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	4
Sayıtlılar	4
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

1.KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	6
1.1. Ergenliğin Tanımı ve Genel Özellikleri	6
1.1.1. Ergenlik Döneminde Aile İçinde İlişkiler	13
1.1.2. Ergenliğin Kuramsal Temelleri.....	15
1.1.2.1. Psikanalitik Kuram.....	15
1.1.2.2. Psikosoyal Gelişim Kuramı.....	17
1.1.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	18
1.1.2.4. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	19
1.1.2.5. Stanley Hall Kuramı.....	20
1.2. Benlik, Benlik Saygısı ve Benlik Saygısının Gelişimini Etkileyen Faktörler	20
1.2.1. Benlik Kavramı ve Benlik Kavramının Alt Boyutları.....	20
1.2.2. Ergenlik Döneminde Benlik Gelişimi.....	24
1.2.3. Benlik Saygısı	25
1.2.4. Aile ile benlik saygısı ilişkisi.....	27
1.3. Anne Baba Tutumları.....	28
1.3.1. Demokratik Anne Baba Tutumu.....	29

1.3.2. Otoriter Anne Baba Tutumu	30
1.3.3. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	31
1.3.4. Dengesiz ve Kararsız Tutum	32
1.3.5. Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı ile İlgili Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılmış Araştırmalar	33

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2. YÖNTEM	37
2.1. Araştırmanın Deseni	37
2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	37
2.3. Veri Toplama Araçları.....	37
2.3.1.Sosyal demografik bilgi formu.....	38
2.3.2. Aile Tutum ölçeği.....	38
2.3.3. Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.BULGULAR.....	42
3.1. Betimsel İstatistikler	42
3.2. Grup Karşılaştırmaları.....	48
3.2.1. Cinsiyet karşılaştırmaları.....	48
3.2.2. Anne ve babanın eğitim düzeyleri karşılaştırmaları	50
3.2.3. Anne-babası birlikte ve ayrı olan ergenlerin karşılaştırılması	52
3.2.4. Öğretim görmekte oldukları sınıf düzeyine göre karşılaştırmalar.....	54
3.2.5. Okul türüne göre karşılaştırma.....	57
3.3. Algılanan Anne ve Baba Tutumları ile Benlik Saygısı İlişkisi	57
3.4. Ailenin Gelir Düzeyi ile Ergenin Benlik Saygısı İlişkisi.....	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TARTIŞMA VE YORUM

4.TARTIŞMA ve YORUM	59
---------------------------	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
Sonuç.....	71
Öneriler.....	73
Araştırmacı ve uygulayıcı için öneriler.....	75
Araştırmacı İçin Öneriler.....	75
Uygulamacı İçin Öneriler.....	75
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	91

TABLULAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1. Ergenlik Döneminin Başlangıç ve Bitişine İlişkin Açıklamalar.....	11
Tablo 3.1. Katılımcıların cinsiyeti ile ilgili frekans ve yüzde değerleri	42
Tablo 3.2. Katılımcıların yaşları ile ilgili frekans ve yüzde değerleri	43
Tablo 3.3. Katılımcıların eğitimi ile ilgili frekans ve yüzde değerleri.....	43
Tablo 3.4. Katılımcıların okul türü ile ilgili frekans ve yüzde değerleri	43
Tablo 3.5. Katılımcıların kardeş sayısı ile ilgili frekans ve yüzde değerleri	44
Tablo 3.6. Katılımcıların ailesinin gelir düzeyi ile ilgili frekans ve yüzde değerleri.....	44
Tablo 3.7. Katılımcıların anne ve babaları ilgili sosyo-demografik betimsel istatistikleri.....	46
Tablo 3.8. Araştırma değişkenlerinin ortalamaları ve standart sapmaları	47
Tablo 3.9. Araştırma değişkenlerinin aralarındaki korelasyonlar.....	48
Tablo 3.10. Kız ve erkek ergenlerin benlik saygısına göre karşılaştırılması	49
Tablo 3.11. Kız ve erkek ergenlerin algıladıkları anne kabul/ilgi/sevgi tutumuna göre karşılaştırılması	49
Tablo 3.12. Kız ve erkek ergenlerin algıladıkları baba kabul/ilgi/sevgi tutumuna göre karşılaştırılması	49
Tablo 3.13. Kız ve erkek ergenlerin algıladıkları anne sıkı denetim/kontrol tutumuna göre karşılaştırılması	50
Tablo 3.14. Kız ve erkek ergenlerin algıladıkları baba sıkı denetim/kontrol tutumuna göre karşılaştırılması	50
Tablo 3.15. Annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin algılanan anne kabul/ilgi/sevgi puanlarının karşılaştırılması	51
Tablo 3.16. Annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin algılanan anne sıkı denetim/kontrol puanlarının karşılaştırılması	51
Tablo 3.17. Babanın eğitim düzeyine göre ergenlerin algılanan baba kabul/ilgi/sevgi puanlarının karşılaştırılması	52
Tablo 3.18. Babanın eğitim düzeyine göre ergenlerin algılanan baba sıkı denetim/kontrol puanlarının karşılaştırılması	52
Tablo 3.19. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin benlik saygısına göre karşılaştırılması	53
Tablo 3.20. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutuna göre karşılaştırılması	53
Tablo 3.21. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin anne sıkı denetim/kontrol alt boyutuna göre karşılaştırılması	53

Tablo 3.22. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin baba kabul/ilgi/sevgi alt boyutuna göre karşılaştırılması	54
Tablo 3.23. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin baba sıkı denetim/kontrol alt boyutuna göre karşılaştırılması	54
Tablo 3.24. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin benlik saygısı puanlarına göre karşılaştırılması	55
Tablo 3.25. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin anne kabul/ilgi/sevgi puanlarına göre karşılaştırılması	55
Tablo 3.26. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin anne sıkı denetim/kontrol puanlarına göre karşılaştırılması	56
Tablo 3.27. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin baba kabul/ilgi/sevgi puanlarına göre karşılaştırılması	56
Tablo 3.28. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin baba sıkı denetim/kontrol puanlarına göre karşılaştırılması	56
Tablo 3.29. Devlet okulu ve özel okulda eğitim görmekte olan ergenlerin benlik saygılarının karşılaştırılması	57
Tablo 3.30. Anne kabul/ilgi/sevgi ve baba kabul/ilgi/sevgi için standardize ve standardize olmayan regresyon katsayıları.....	57
Tablo 3.31. Aile gelir düzeyi için standardize ve standardize olmayan regresyon katsayıları	58

GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar birçok köklü değişimler geçirerek varlığını çağlar boyu sürdüren aile, toplumların en temel yapı birimidir. Aile, davranış ve tutumların yaşanılan topluma göre şekillendiren, dönüşüme ayak uyduran, bireyi topluma hazırlamada öncü basamak olan güvenli ve sıcak ilişkilerin en temelde yaşandığı toplumun yapı taşıdır. Ayrıca birbirlerine hukuki ve duygusal bağlarla birliktelik sağlayan beraberinde birçok işleve de sahip olan insan grubudur (Ozankaya, 1999; Berksun ve Sayar, 2013). Çocuğun kişilik oluşumunda ailenin etkisini anlayabilmek için öncelikle, temelde çocuk yetiştirme yöntemlerinin yer aldığı anne baba çocuk ilişkilerinin incelenmesi gerekmektedir. Etkileşimler, anne babanın tutum, ilgi, değer ve inançlarla birlikte eğitim ve bakımı da içermektedir (Uluğtekin, 1984: 24)

Çocuklarla anne-baba ilişkilerinde aynı toplum içinde yaşayan ailelerde farklılık olabilirken daha geniş çapta ele alacak olursak ebeveyn davranış ve tutumları toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir. Hatta dünyada ne kadar anne-baba var ise o kadar çocuk yetiştirme davranış ve tutumu vardır diyebiliriz (Şendil, 2003).

Çocukluğun ilk bağlanma dönemlerinden başlayarak ergenliğe kadarki sürede çocukta benlik saygısı gelişir ve kimlik duygu oluşumu başlar. Çocuk, yaşadığı ilişkilerinin duygusal yönüne göre anlam yükleyip olumlu ya da olumsuz kendine değer yöneltecektir (Fenichel,1974). Aile, toplumsal değerlerin ilk olarak öğrenildiği yer olduğundan çocuğun bu durumundan sorumludur.

Ergenlik dönemi, insanın gelişim dönemleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Erişkinlikle çocukluk arasındaki hem yaşama hazırlık hem de ruhsal olgunlaşma olarak tanımlanan bir süreçtir (Akboy, 2000). Bu süreçteki fiziksel değişimler beraberinde ruhsal yapının da bu değişikliğe ayak uydurması gerektiği ve çeşitli çatışmaları da doğurduğu ifade edilmektedir (Kayaalp, 1999). Ancak kendisine sevgi, saygı, hoşgörü ve destek gösterilen ortamda yetişen çocuk, sağlıklı kişilik yapısı oluşturup geliştirerek toplumda mutlu ve sağlıklı bir birey olarak toplum içerisinde yer edinebilir (Sarıkaya, 2015). Buna karşılık belirsiz, soğuk, anlayışsız aile ortamında büyüyen çocukların daha çok olumsuz benlik geliştirdikleri ve sağlıksız iletişim içinde oldukları ifade edilmektedir (Kulaksızoğlu, 2016).

Bu paralelde benlik saygısı kavramı adına yapılan tanımlamalara baktığımız zaman, Rosenberg (1965), ergenin kendi kendine ilişkin değerlendirmeleriyle ulaştığı yargı, benlik saygısını olumlu ve olumsuz tutum olarak tanımlamakta belirleyici özellik taşımaktadır. Coopersmith (1967) benlik saygısını tanımlarken, kişinin kendini ne kadar değerli ve başarılı algıladığı ile orantılı olduğunu belirtirken, Beck (1974) başkalarının ergen hakkındaki yargıları, bunların yorumlanma şekli ve bireysel deneyimin önemli etkisini vurgulamıştır (Ceral ve Dağ, 2005). Benlik saygısına yüksek oranda sahip olan ergenlerin, toplum içerisinde daha uyumlu oldukları söylenebilir (Cüceloğlu, 2002).

Ailede çocuklar anne babalarını örnek alarak onları taklit ederler. Bu durum çocuğun kişilik yapısını doğrudan doğruya etkilemektedir (Dönmezer, 2001). Özellikle son yıllarda ebeveynlerin iş yerlerinde uzun mesailerle çalıştığını, bunun sonucu olarak da çocuklarıyla daha çok ve nitelikli vakit geçirmediği göz önünde bulundurulursa çocuğun benlik saygısını besleyici etkileşimin erozyona uğruyor olması kaçınılmazdır (Goleman, 1995). Teknolojinin sürekli avantajlarını arttırarak bilgiye ulaşmadaki hızı azalmış, insan ilişkilerinde ise kişilik arayışı önemini arttırmıştır. Bilgiye kolayca ulaşabilen, bu bilgiyi yetiştirdiği toplumun yapısına uydurabilen, kendi öz duygularının bilincinde olan ergenlerin yine kendi sorunlarını çözmede daha aktif oldukları görülmektedir (Carducci, 2000).

Yurt içi çalışmalara bakıldığında, aile tutumları ile benlik saygısı konuları ayrı ayrı ele alınsa da aralarındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların yetersiz oluşu göze çarpmaktadır. Bundan ötürü kuramsal bilgi çerçevesinde, lise çağındaki (9,10,11 ve 12.sınıf) ergenlerin benlik saygısı ile algıladıkları aile tutumu arasındaki ilişki incelenmektedir. Ebeveyn tutumlarının çocuktaki birçok özellikle birlikte benlik saygılarını da etkilediği düşünülmektedir. Bu ilişkinin belirlenmesinin mevcut literatüre de katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Araştırma Probleminin Tanımı

Bu araştırma, ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları, çocukların bu tutumları nasıl algıladıkları ve bu algının çocuğun benlik saygısını ne şekilde etkilediğini saptamaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı; 9, 10, 11 ve 12.sınıfa devam eden lise öğrencilerinin benlik saygıları ile algılanan aile tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda sınanan hipotezler ise:

Araştırmanın Alt Amaçları

- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutumu ile ergenin benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutum ölçeğinin alt boyutları (kabul ilgi, sıkı denetim) ile ergenin benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin benlik saygısı ile ergenin cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutumu ile ergenin cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutumu ile annenin eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutumu ile babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin benlik saygısı arasında anne babanın medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutumu ile ergenin algıladığı aile gelir durumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutumu ile eşlerden birinin vefat etmiş olması arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutumu ile ergenin kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

- 13-18 yaş aralığında bulunan ergenin algıladığı anne baba tutumu ile ergenin yaşı/sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Ergenlik dönemi, sadece biyolojik açıdan gelişme olarak değil, psikolojik, sosyal ve zihinsel açıdan da bir olgunlaşmanın gerçekleştiği çocukluktan erişkinliğe geçiş evresidir (Yavuzer, 2013). Her toplumun inşa ettiği birey, bu süreci yaşar. Ancak bu evreye yüklenen anlam ve içerik itibarıyla kültürden kültüre farklılık gösterdiğinden, ergeni yaşadığı kültürden bağımsız olarak ele alamayız.

Ergenlerin amaç ve beklentileri, duygu, düşünce, davranışları üç katmandan oluşmaktadır. Bunlar ergenin kişisel yapısı, yaşadığı çevrenin sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleridir. Bu üç katman arasındaki uyumsuzluk ya da dengesizlik ciddi bireysel ve toplumsal sorunlara yol açmaktadır. Bunların sağlıklı gelişebilmesi için öncelikli olarak ergenin yetiştiği ve topluma hazırlandığı ailede sağlıklı ilişkiler kurup aidiyet hissetmesi gerekmektedir (Yavuzer, 2013).

Anne babalar, bilinçli olarak ya da bilinçsizce çocuklarının nasıl düşünmeleri- algılamaları gerektiğini, hareket etmeleri- davranışlarını gerektiğini onlara karşı sergilemiş oldukları tutum ve davranışlarla aktarmışlardır (Alisinanoğlu, 2003). Bundan ötürü aile tutumları, ergenlerin hem benlik oluşumunda hem de gelişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir (Hejazi ve Hesari, 2011).

Ülkemizin kültürel farklılıkları aile tutum özelliklerini de etkilemiştir. Bu nedenden aile tutumları detaylı şekilde açıklanıp ergenin benlik saygısının oluşumu ve gelişimine nasıl katkı sağladığı incelenmiştir.

Sayıtlar

- Örneklemin evrenin görüşlerini yansıttığı ve buna paralel olarak da evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Örneklem grubunun ölçeklere içten ve samimi yanıtladığı varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

- Bu çalışma, Mersin ili Yenişehir İlçe sınırları içinde bulunan bir devlet lisesinde ve Erdemli İlçe sınırları içinde bulunan bir özel lisede, 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören ve araştırmanın örneklemini oluşturan lise 9, 10,11 ve 12. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- Araştırmadan elde edilecek bulgular, bulunan bölge ve Mersin ili için geçerli olduğundan, araştırmanın genellenebilirliğini kısıtlayabilmektedir.
- Çalışma, Kişisel Bilgi Formundaki sorular, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Aile Tutum Ölçeğindeki Anket sorularına verilen cevaplarla sınırlıdır.
- Bu araştırma deneysel bir çalışma olmadığından ötürü elde edilen sonuçlar için herhangi bir neden sonuç bağlantısı kurulamaz.

Tanımlar

Ergenlik: Toplumsal ve duygusal değişimlerin yoğunca yaşandığı, toplumsal ve cinsel kimliğin yeniden inşa edildiği, amaçların tekrar değerlendirildiği, karmaşık duygularla mücadele etme ile sorumluluk alma gerektirdiği ve bunun da zaman zaman kişilerarası çatışmaya yol açtığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır (Palabıyıkoglu, 2000).

Benlik: Bireyin kendisi ile ilgili düşüncelerini, kendisini ne şekilde algılayıp kavradığı, kim ve ne olduğunu değerlendirmelerini içermektedir (Akyol, 2002)

Benlik saygısı: Bireyin olmak istediği benlik ile algıladığı benlik arasındaki farktır (Pişkin,1999). Yani aslında benlik saygısını, bireyin ideal benliği ile benlik imgesi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir.

Ebeveyn tutumları: Anne babanın çocuğunu yetiştirirken gösterdiği davranış, yöntem ve iletişim dilinin tümüdür. Ebeveyn tutumu, aile içi ilişkinin yönünü belirleme gücüne sahiptir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

1.KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

1.1. Ergenliğin Tanımı ve Genel Özellikleri

Ergen kelimesi Latince’ de büyümek manasındaki *adolescere* sözcüğünün sıfat fiili halindeki *adulescens* kelimesinden dilimize geçmiştir. Batı’da *adolescent* sözcüğüne tekabül eden ergen, durumu değil süreci ifade etmektedir. Yani çocuk tamamlanmış ve daha durağan, yetişkin ise büyümenin sonucu olarak karşılık buluyorken; ergen ise süreç olarak ifade edilmiştir (Rocheplave-Spenle, 1980).

Parman (2000) ergenliği; nasıl bir bebek doğduğu andan itibaren dünyada yaşamaya alıştırsa ergen de erişkinlik dönemine bu şekilde alışmaktadır şeklinde yorumlamıştır. Bu nedenden ötürü bazı araştırmacılar ergenliği “ikinci doğum” şeklinde adlandırmaktadırlar. Bu dönem kişinin çocukluktan çıkıp kendini yetişkinliğe hazırlar. Ergenlik döneminde birey ne “çocuk” tur ne de “yetişkin” dir. Birey bedensel, toplumsal ve ruhsal olarak değişimi, dönüşüme uğrar.

Bu dönem giden çocukluğun, ebeveynle çocuk arasındaki yoğun duygusal bağın bir daha geri gelmeyecek olması, ergenlerin hüznü olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenden ötürü ergenlik aslında tutulan bir yas sürecidir (Parman, 2000).

Lewin ise “eşikteki yetişkin” kavramını ergenler için kullanmıştır. Piaget, meslek tercihi ve evlilik gibi konularda önemli belirleyiciliği olan dönem olarak görmüştür (Günce ve ark., 1985).

Millî Eğitim Bakanlığı’nın tanımına göre; “Buluğ çağıyla ortaya çıkan biyopsikolojik ve sosyolojik açıdan çocukluğun bitişi ile sosyal hayatta sorumluluk alma dönemi diye nitelendirilen çocuklukla genç yetişkinlik arasındaki on iki- yirmi dört yaş arasındaki grup olarak tanımlanmaktadır” (Ünver, Tolun, Bulut ve Dağdaş, 1986).

Özbay ve Öztürk’e (1992) göre, bireyin hem duygusal hem de biyolojik değişimlerinin cinsel ve fizyolojik olgunluğa doğru ilerleyen gelişim dönemidir. Bu

sürecin ne zaman tamamlanacağı kesin bilinmemekle birlikte, kişinin bağımsızlığını ve sosyal anlamda üretkenliğini kazanması ile son bulmaktadır (Atabek, 2002).

Egonun gelişim parçasını oluşturan ergenlik dönemi; çatışmalar, duygu geçişleri, fiziksel değişimler, sosyal statüler, inançlar ve başarı ergenlerin benlik saygısının oluşumu ve gelişiminde de önemli rol oynamaktadır (Erkan ve Kaya,2005). Bu bağlamda bu dönem, ruh sağlığı için de ayrı önem taşımaktadır. Zikzaklar çizen ergenin ruh hali, kimlik oluşturma çabası nedeniyle tutarsızdır. Bu nedenle hem sağlıklı bir şekilde ruhsal gelişimini tamamlamaya çalışmakta hem de gelişim ödevlerini uygun şekilde yerine getirmeye çalışmaktadır. Buradaki başarısı ya da başarısızlığı, ergenin yetişkinlik dönemindeki adaptasyonu ile birlikte başarısını da belirleyecektir (Koç,2003).

Ergenlik; kişinin bağımsızlaştığı, kişinin anne-babadan ayrıldığı, yeni dostluklarla benimsenen yeni modellere yöneldiği bir dönemdir. Garriso, bu dönemde ortaya çıkan ihtiyaçları; sevgi gereksinimi, birine ya da bir gruba ait olma isteği, bağımsızlık, başarılı olma ve takdir edilme şeklinde sıralamıştır (Akt: Bayram, 1999: 16-18).

Ergenler daha önce karşılaşmadıkları ahlaki durumla yetişkinlik dönemine yaklaşırken karşılaşabilirler. Bilişsel gelişim ile de paralellik göstere ahlaki gelişim ve değerlerin kazanımını Lavrance Kohlberg üç maddede ele almıştır (Uzbaş, 2009.50). Bunlar; gelecek öncesi, geleneksel ve gelenek sonrası düzeylerdir. İlk iki düzeyi çocuklar ergenlik dönemine gelene kadar geçirmiş olurlar. Bu aşamalarda otorite anne baba ve dış çevredir. Üçüncü düzey ise otoritenin kendisine ait olduğu bölümdür. Ahlak gelişiminin hızında en etkili faktörler; aile içi eğitim, çocuğu yetiştirme tarzı ve arkadaşlık ilişkileri olarak sıralanabilir.

Schulz'a göre genç bir yetişkine farklı erişkinlik rollerini yurttaşlık sorumluluğunun yaptırımlarına maruz kalmadan tecrübe edilmesine müsaade edildiğinde ortaya çıkan normatif bunalım olarak tanımlamıştır (Gander, M., Gardiner, J., & Hary W., 2007).

Havinghurst' e (1972) göre ergenin belli başlı başarmakla yükümlü olduğu görevler vardır. Bunlar;

- Kendi fiziki özelliklerini olduğu gibi kabul edip verimli şekilde kullanmak,
- Eril ya da dişi olarak toplumsal rolleri yerine getirmek,

- Her iki cinsten de akranlarıyla bilinçli ilişkiler kurmak,
- Duygusal bağımsızlığını anne babadan ayrılarak oluşturmak,
- Kazanç elde edeceği mesleğe hazırlanmak,
- Aile kurmaya hazırlanmak,
- Toplumun beklentisine uygun şekilde sorumluluklarını yerine getirmek,
- Davranışlarının temsili olan ahlak ve değer sistemini geliştirmektir (Onur,2004).

Bireyin yetişkinlik öncesi, biyolojik, psikolojik, sosyal anlamda olgunlaşma yaşadığı bu dönem; iç çatışmalar, huzursuzluklar, kaygı, korku ve endişelerin bir arada yaşandığı fırtınalı bir süreci ifade etmektedir (Papalia ve ark. 1998; Sayar ve ark.2008). Ayrıca bu ruhsal dalgalanmalar beraberinde; akran, ebeveyn ve karşı cinsle kurulan ilişkilerdeki istikrarsızlık ve düzensizliği de getirmektedir (Dinçer, 2008; Sayıl ve ark.2002).

Ergenlerin ruhsal durumları inişli çıkışlı olmakla birlikte, genellikle sinirlilik, ani tepkiler, çabuk sevinip üzülebilmek, bencillik, güvensizlik ve karasızlık gibi dalgalı bir profil çizer. Ayrıca her gelişim döneminde yaşanabildiği gibi ergenlik döneminde de ruhsal bozukluklar görülebilir. En sık karşılaşılan rahatsızlıklardan ise depresyon ve kaygı bozukluklarıdır (Yörükoğlu, 1993). Bu dönemde yaşanan ve bir nevroz çeşidi olan bulimia nevroz ve anoreksiya kişide yaşamsal tehdit oluşturduğu için ağır psikolojik rahatsızlıklardır (Orvin,1997). Buna ek olarak ruhsal olarak iyi durumda olan kız çocuklarının regl dönemlerinde geçici bazı davranış bozuklukları gözlemlenmiştir. Bunu en aza indirebilmek için sportif faaliyetlere daha çok yönelmeleri önerilmektedir (Adler, 1994, s. 186-188).

Her ergen değişik oranlarda da olsa bir duygu, düşünce ve bunlar paralelinde ortaya çıkan davranış şekli ortaya koyar. Yoğun duygular, hızlıca başlatılıp sonlandırılan ilişkiler, durum ve başka kişilerden çabuk ve fazlaca etkilenme, aşırı merak ve sınırları aşma çabası ergenlerdeki 'ben' merkezi törpülendikçe git gide azalacaktır (Yavuzer, 2009).

Bu dönemde gençlerin; cinsel rolü tanıma ve kabul etme, akranlarınca kabul görme, liderlik yeteneğini geliştirip iş birliği halinde olma, kendi bakış açısına uygun yaşam tarzı ve yol haritası oluşturma gibi gelişim görevleri yer almaktadır (Türktaş ve Savran,2011).

On iki yaşlarında cinsel uyanış beraberinde yeni davranışlar ve ruhsal özellikler de getirir. Yirmi bir yaşına kadar uzanabilen bu dönem fiziksel, bilişsel ve sosyal anlamda da bir olgunlaşmayı da içermektedir (Bee ve Boyd, 2009; Gander ve Gardiner, 2007; Yörükoğlu, 2004).

Hem kız hem de erkeklerde cinsel içerikli değişimler gerçekleşir. Ancak bu değişimler farklı zamanlarda ve yaşlarda olmaktadır. Kızlarda 10, erkeklerde 10-12 yaşlarında yaş civarında görülen cinsel gelişme iki şekilde incelenebilir (Senemoğlu, 2005: 31):

- Asıl cinsel değişim: Birincil cinsel değişim olarak da ifade edilebilir. Ergenin üreme organındaki değişimi içerir. Kızlardaki en önemli değişiklik âdet kanamasıdır. Yaklaşık yirmi sekiz günlük periyotta gerçekleşir. İlk âdet kanamasından otalama bir yıl sonra yumurta üretimi başlar. Erkeklerde ise erkek üreme organı büyür ve sperm üretmeye başlar.
- İlave cinsel değişimler: Bedende fark edilebilir belirgin değişiklikler gerçekleşir. Göğüs ve kalçada yağ oranı artıp şekillenir. Buna bağlı olarak da sivilcelerde artış görülür. Erkeklerin kol ile bacak kaslarında gelişme görülür. Koltuk altında ve üreme organlarında kıllanmalar oluşur. Ergen, cinsel güdülerden kaynaklı cinsel içerikli rüyalar görmeye başlar.

Aynı yaşta olan gençlerde farklı zamanlarda cinselliğe doyumun gerçekleşebildiği görülmüştür. Bunun nedenleri, beslenme, hormonlar, iklim koşulları ve soya çekim gibi etmenlerle açıklanabilir (Senemoğlu, 2005:57).

Ergenlik döneminde kız ve erkek hemcinsleriyle birlikte kendi bedensel değişimlerini konuşup tartışabilecekleri, duygu durumlarını paylaşabilecekleri arkadaşlara ihtiyaç duyarlar. Zamanla bu ağ genişleyerek sosyal ilişki deneyimleri zenginleşir. Bu ilişki türü, anne babayla olan ilişkiyle benzer olmadığı için farklı bakış açılarına karşı hoşgörü, bazen rekabet, kendisiyle eşit durumda olan akran grubuna karşı kendini nasıl müdafaa edeceğiyle ilgili pek çok bilgiyi gizil öğrenir. Grup içindeki faaliyetlerde aktif rol alarak iş birliği ve bütünlük duyguları kuvvetlenir. Ortak hedef ile hareket edip zorluklara birlikte göğüs geren bu grubun temsilcisi olan ve grubu yönlendiren bir lider vardır. Eğer lider eşitlikçi yapıda ise grupta olumlu hava oluşur ve herkes rahat bir şekilde duygularını

dile getirir, ortak istekler daha çok ön planda tutulur. Gruptaki her üye kendine has bilgi ve becerilerini bu grupta sergilemekten zevk duyarlar. (Piyancı,2000: 58)

Bir grubun üyesi olamamak ergeni üzeri kendisini yalnız hissetmesine sebep olur. Bu durum duygusal ve sosyal yalıtım olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İç dünyanın boşluğu olarak tanımlanan duygusal yalıtım, karşı cins ile yakın ve mahrem ilişki yokluğunda hissedilen yalnızlıktır. Bir gruba takılmaktan ya da girmekten mahrum olma olarak tanımlanan sosyal yalıtım ise bireyde iç sıkıntısı, uzaklaştırılmış ve itilmiş olan duygusuyla huzursuzluk meydana getirmektedir. (Piyancı,2000: 58).

Homojen bir dönem olmayan ergenlik, kendi içinde de erken, orta ve geç ergenlik olarak birbirinden farklı iç evreden oluşan dönemdir. Gelişim evrelerini incelediğimiz zaman;

- Erken ergenlik (10-14 yaş arası) döneminde daha çok fiziksel değişim ve gelişim fark edilmektedir. Boyun uzayıp kilo alınması ve bunlar paralelinde gerçekleşen fiziki kapasite artışı kendini belli etmektedir. Bilişsel gelişmenin hızlanmasıyla birlikte somut düşünceden soyut düşünceye geçiş başlamıştır. Cinsiyet özelliklerinin kazanılmasından kaynaklı olarak ergenin bilgilendirilmeye ihtiyacı vardır.
- Orta ergenlik (15-17 yaş arası) döneminde fiziksel değişim neredeyse olsa bile ruhsal alandaki sorunlarla mücadele etmektedir. Kendi varlığını sosyal alanlarda fark ettirebilmek, anne babanın değersizleştirilip otorite boşluğunun yaşanmasına sebep olunmaktadır. Grup arkadaşları önem kazanırken cinsel kimlik gelişimi hızlanır.
- Geç ergenlik (18-21 yaş arası) döneminde kimlik duygusu artık bütünlüğe erişmiştir. Bir grup içinde olabilmek, yaşam biçimi belirlemek, meslek seçmek gibi unsurlar kimliğin kazanılmasında önemli unsurlardır (Chambers, 1995).

Ergenin aile içi iletişim şekli ve aile içinde konumu da sosyal yaşamını önemli şekilde etkilemektedir. Ergenin bir kardeşe sahip olup olmaması, kardeşi var ise kendisinin kaçınıcı sırada olduğu, kardeşiyle arasındaki yaş farkı, ailede yaşayan üye sayısı, ailenin çekirdek mi yoksa geniş aile mi olduğu, ailedeki üyelerin cinsiyet dağılımı, ailenin maddi ve manevi refah düzeyi, anne babanın akranlarla olan ilişkisi, eğitim düzeyleri gibi önemli

başlıklar ergenin sosyal gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir (Schultheiss ve Blustein, 1994)

Ergenliğin başlangıç ve bitişi farklı bakış açıları tarafından ele alınmıştır. Steinberg'in bu farklı bakış açılarını kıyaslayarak oluşturduğu tablo, incelenmeye değer bir çalışmadır (Steinberg, 2005, akt.; Dinç, A.2007)

Tablo 1.1. Ergenlik Döneminin Başlangıç ve Bitişine İlişkin Açıklamalar

Bakış Açısı	Ergenliğin Başlaması	Ergenliğin Bitmesi
Biyolojik	Pubertinin başlamasıyla	Cinsel üretkenlikte bulunabilecek olgunluğa ulaşmasıyla
Duygusal	Aileden bağımsızlığının başlamasıyla	Farklı kimlik algılayışları kazanmasıyla
Bilişsel	Soyut düşünme kabiliyetinin görünmesiyle	Soyut düşünce becerilerinin sabitleştirilmesiyle
Kişilerarası	İlginin anne-babadan akranlarına geçmeye başlamasıyla	Akranlarıyla samimiyet kapasitesini geliştirmesiyle
Sosyal	Meslek, aile ve vatandaşlık rolleri ile ilgili eğitimlerin başlamasıyla	Tamamıyla yetişkin statüsünü ve ayrıcalıklarını kazanmasıyla
Eğitimsel	Ortaokula girmesiyle	Resmi eğitimi tamamlanmasıyla
Yasal	Genç birey statüsüne almasıyla	Oy kullanma yaşına gelmesiyle
Kronolojik	Ergenlik için belirlenen yaşa gelmesiyle (mesela 10 yaş)	Yetişkinlik için belirlenen yaşa gelmesiyle (mesela 22 yaş)
Kültürel	Yetişkinlik törenine yönelik eğitim döneminin başlamasıyla	Yetişkinlik töreninin yapılmasıyla

Ergenlik dönemini kısımlara ayırmak inceleme kolaylığı sağlayan tutumdur. Bu dönemde ergen hızlı yol alabilir, duraksayabilir, daha sonra bunu telafi edebilir. Ergenlik bir olgunlaşma dönemidir. Bu dönemi kendinden önceki ve sonraki dönemlere bağlı şekilde ifade etmek gerekir. Başlangıç ve bitiş kişiden kişiye farklılık gösterse de kişi için

ergenliği kendi içinde dönemsel –genel özelliklerini ifade eden kısımlara ayırmak mümkündür (Varış, a.g.e., s.33 akt., Din, A. 2007)

Ergenlik dönemi, başından sonuna kadar hızlı bir büyüme ve gelişmeyle devam etmektedir. Büyüme, boy ve kilo artışı gibi ölçülebilir değerlerle ifade edilebilirken, gelişme ise olgunlaşmayla beraber biyolojik yeterliliğe sahip olmaktır (Saka,1984).

Dikkat edilmesi gereken en önemli durumlardan biri ise, ergenin bu evrelerde verdiği tepkilerdir. Erken ergenlikte, yaşanan bedensel ve ruhsal değişimlerine adapte olmaya çalışır, orta ergenlikte; kişilik oluşmaya başlamasıyla birey olma ve bunu gösterme çabası ön plandadır. Ayrıca bu dönemde soyut düşünce de kendini gösterir ve cinsel kimlik gelişimi kazanılır. Geç ergenlik dönemindeyse cinsel ve fiziki gelişme tamamlanmış olmaktadır. Bu kısmın üst yaşında artık kültür, ekonomi, eğitim gibi faktörlerle değişiklik gösterse de gelecek planlarının yanı sıra eş ve iş gibi önemli tercihlerin yapıldığı bir dönemdir (Patton ve Harris, 2007; Susman ve Rogol, 2004; uhadaroğlu,2000). Ergenlik döneminin erken ya da yaşayan ergen, yaşıtlarıyla kıyaslandığında kaygı düzeyleri, çevresiyle iletişimde sorun yaşama, depresyon, davranışlarında uyumsuzluk ve tutarsızlık yaşama riskinin daha çok olduğu görülmektedir (Yöndem, Güler, 2007).

Yaşıtlarından daha geç olgunlaşan ergen, fiziksel görünümü kendi iç dünyasında karamsarlıklara sebep olmakta, akran çevresinden dışlanma durumu yaşanmaktadır. Öte yandan fiziki eksikliğini başka özellikleri ile kapatma gayreti gösteren çocukların daha mutlu ve uyumlu gelişim gösterdiği görülmektedir (Stantrock, 2012). Erken olgunlaşan çocuklarda ise cinsiyete göre farklılaşan tepkiler ve stratejiler gözlemlenmiştir (Tümüklü ve şahin,2004). Arkadaşları ile sürekli bir arada olma ve eğlenme isteği ile yerine getirmekle yükümlü olduğu sorumluluklar arasında çatışma yaşadığından anne baba ile uyumsuz olduğu, sık sık ailesine karşı gelerek bağımsızlaşmayı merkeze alan davranışlar sergilediği görülmektedir (Sayar, Din, 2008).

İnsanın her gelişim evresinde kendisine has özellikler vardır. Ergenlik dönemi ise çocukluk ile yetişkinlik dönemleri arasında köprü olduğundan ötürü bu evrelerin en önemlilerinden biridir (Karancı, Gençöz ve Bozo, 2011). Üstelik bu gelişim dönemi ya devam eden ya henüz tamamlanmayan ya da süreç içinde bir zamanlar yer alan bir dönemdir (Gander ve Gardiner, 2007). Bu gelişim dönemindeki bireylerde ortak özellikler bulunduğu gibi, yaşadıkları- algıladıkları sorunlar, sürekli kafa yordukları konular farklılık

arz etmektedir. Söz konusu bu çalışmada bu farklılıktan hareketle onların aile ve benlik algılarını incelemeye yöneliktir. Çünkü doğumdan itibaren aile üyeleri arasında kurulan ilişki, diğer dönemlerde de etkisini göstermektedir (Hamidi, 2012).

1.1.1. Ergenlik döneminde aile içinde ilişkiler

Ergenlik döneminde ergenler yaklaşıma yanı anne babaya daha yakın olma ile kaçınma yani anne ve babadan bağımsız olma ikilemini sıklıkla yaşarlar ancak bu dönemde ergenin çoğunlukla arkadaş çevresiyle olan ilişkisi önem kazandığı için özerklik duygusu ile aile ilişkileri olumsuz biçimde etkilenmektedir. Ebeveynin çocukla yakın ve sağlıklı ilişki kurması, bu dönemin daha az çatışmalı geçmesini sağlayacaktır (Arı,2002; Erikson,1968).

Bu dönemde ergenin ailesi ve çevresi ile olan ilişkisi oldukça kritiktir. Ergen, ailesi ve çevresi ile sağlıklı bir ilişki içerisinde değilse kimlik oluşumunda başarısızlık yaşandığı, davranış kargaşasına ve özgüven eksikliğine sebep olduğu görülmektedir. Kimlik karmaşası yaşayan ergenlerde, kim ve nereye ait olduğunun tespitini yapamayarak; aşırı taşkınlık, ebeveynle ve etrafındakilerle çatışma, ruhsal bunalım olarak kendini göstermektedir (Ofazoğlu,2000; Öztürk, 2002; Arı,2006). Sağlıklı ilişki içerisindeki ergenlerin ise rol karmaşasına girmeden başarılı kimlik oluşumu meydana geldiği gözlemlenmektedir (Elkind, 1978; Cloutier, 1982; Deniz, 2008).

Çocukların dünyaya geldikleri andan itibaren insan olarak değerleri konusundaki görüşlerinin dayanağını ebeveynleri ya da onların tavırları oluşturmaktadır. Kendilerini değerli hissedebilmek için onların ilgisine ihtiyaç duyarlar. Ebeveyn çocuklarına karşı karşılıksız ilgi ve sevgi göstermelidir. Karşılıksız sevgi, hiçbir koşul ve durum göz önünde bulundurulmadan, ne yaptığına bakmadan kim olduğuna dayanarak birisini sevmektir (Saygılı,2005: 14). Ergenlerin özgüven eksikliği hissetmemesi için özellikle alması gereken sevginin temeli burada yatmaktadır.

Bu dönemde kimlik karmaşasını çözümlenip geliştirebilmek için “ben kimim?”, “anne ve babamın arasındaki konumum ne?” gibi sorular doğru şekilde cevaplandırılıp topluma ruhsal ve toplumsal olarak gerekli yeterliliğe ulaştırılması gerekmektedir (Eryüksel, 1987; Gündoğdu ve Zeren, 2004; Burger, 2006). Aile, ergende duygusal olgunluk oluşturabilmek için kendini ifade edebilmesine ortam hazırlamalıdır

(Kasatura,1998: 53). Fırsat yaratılmayan ergen, duygusal ve dūşünsel açıdan bir boşluğun içine dūşerek yōnünü bulabilmekte zorlanabilmektedir.

Ailede sosyal ve duygusal iletiřim ve etkileřim bakımından sađlıklı çocukluk geçiren birey, bu dōnemde sorunlarının ūstesinden daha kolay gelebilmektedir. Çocukluk yıllarından itibaren arkadařça diyalog içerisinde bulunan aileler, ergenlik dōneminde çocukları için rehberlik misyonu yūklenmiř olurlar (Kethuda, 2001:29).

İçerisinde samimiyet, etkileşim, bireysellik ve dış etkenler yer alan aile içi iletişim şeması Fitzpatrick ve Koerner tarafından oluşturulmuştur. Bu şemaya gōre aile diyalog odaklı aile ve uyumluluk odaklı aile diye ikiye ayrılmaktadır (Ritchie David, L., Fitzpatrick M. A., 1990).

Açık iletişim için desteklenip cesaret verilen diyalog odaklı ailede sosyal ilişkilere olumlu bir katılım sōz konusudur. Ailelerde ise; sosyal ilişkide yeterli, kriz anında problem ozebilen, liderlik becerisi yūksek olan birey yetiştirme çabası vardır. Çocuđun kendini açık bir şekilde ifade etmesi, sağlıklı iletişim kurulması, kurak ūretilip uygulanması teşvik edilir.

Onaylamaya zorlanan, çatıřmadan kaçınılan, sosyal iliřkilerde olumsuz katılım gerçekleřmektedir. Duygular açıđa vurulmamakla birlikte açık iletiřimden kaçınılır. Çocuklar, aile içindeki gū hiyerarřisine uyum sađlamak zorundadırlar. Bu nedenlerden ūtūrū de çekimser kalıp kendilerini engellenmiř hissetmektedirler (Elwood&Schrader, Ekim, 1998).

Ergenlik dōneminde çocuklar, ebeveyn tavırlarından oldukça etkilenmektedirler. Ebeveynin yansıttığı olumsuz tavır kadar anne baba arasındaki olumsuz tavırdan da etkilenip zarar gōrmektedirler (Tyerman ve Humprey, 1981).

Bu dōnemde aile birlikte geçirilen nitelikli zaman azalmakta, yerini akran arkadařlıkları almaktadır. Bu arkadařlarıyla ne yařayıp paylařtıđının bilgisini ailesine vermek istememektedirler. Kulaksızođlu'nun yaptıđı bir çalıřmada ergenlerin ebeveynleriyle yařadıkları çatıřmaları řu řekilde sıralamıřtır: "Ebeveyn tarafından sūrekli eleřtirilmek, azarlanmak, sađlıklarıyla çokça ilgilenilmesi, gereksizce ūstlerine dūřūlmesi, evde temizliđe fazla ūnem verilmesi ve sūrekli 'dađınıksın' denmesi, bir konunun gereksiz

uzatılması ve aşırı nasihat verilmesi, ebeveynin tarafından anlaşılması, anne babanın her şeyi öğrenme istemesi, akşamları geç kalınmasına müsaade edilmemesi,”

Kulaksızoğlu'na göre, ergenleri için bu dönemde arkadaş grubu ve sosyal çevre ne kadar değerli olsa da önemli durum ve konularda aileden alınan destek daha önemlidir (Kulaksızoğlu, 1988). Bu dönemde aile rahatlıkla ifade edilemeyen duygular, düşünceler, genç ile ebeveyn arasını daha çok bozabilmektedir (Özmen, 2004).

Ancak ergenliğin son dönemlerinde geleceğe ilişkin kararlar alınmış, davranışlar daha uyumlu ve ılımlı olduğundan yetişkin müdahalesinin daha azalmış olduğu gözlemlenmiştir (Hurlock, 1955).

1.1.2. Ergenliğin kuramsal temelleri

Tarih boyunca insanlığın dikkatini çeken ergenlik, birçok bilim insanı tarafından farklı bilim dallarında incelenip kuramsal açıklamalar yapılmıştır. Aşağıda bazı kuramların ergenlik döneminin gelişim özellikleri hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

1.1.2.1. Psikanalitik Kuram

Ergeni anlayabilmek için ergenlik döneminden daha çok çocukluk dönemine önem veren psikanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud, insan yavrusunu cinsel amaçlı dürtülerden meydana gelen karmaşık bir yumak olarak görmektedir.

Freud'a göre insanlar doğuştan sahip oldukları yaşam enerjileri (libido), yaş dilimlerine göre vücudun farklı yerlerinde daha yoğunlaşmaktadır. Beş ayrı evreden oluşan bu kuramda; oral (0-1 yaş), anal (1-3), fallik (3-6), latent-gizil(6-19) ve genital dönemler mevcuttur. Bu dönemleri içerisinde 11-13 yaşları içerisine alan genital dönem, ergenlik dönemini kapsamaktadır. Ergenin fizyolojik olgunluğa erişmesiyle birlikte hormonları etkinliğini arttırmakta, başta cinsellik olmak üzere birçok dürtünün gücünü hissetmektedir. Bu his, önceki dönemlerdeki çatışmaların tekrarlanmasına sebep olur (Gençtan, 2000).

Freud oidupus karmaşası olarak adlandırdığı karşı cinsteki anne babaya ilgi duyma, bu gelişim döneminin özelliklerindedir. Kız çocuklarının babaya, erkek çocuklarının anneye yoğun ilgi duydukları bu dönemde kızlar annelerine, erkekler ise babalarına düşmanca duygular besleyebilmektedirler. Bu komplekse sahip olan çocuklar, anne ya da

babasına rakip olarak gördüğü aynı cins anne ya da babasına zarar dahi vermek isterler. Ancak bu hislerden dolayı cezalandırılacağını düşünen çocuk, bu kompleksi bastırarak zamanla yerini hayal kırıklıklarına, pişmanlığa bırakarak yok olur. Bu sakinlik (latent) dönemi etkisini 10-12 yaşlarına kadar devam ettirir (Kulaksızoğlu, 2013). Genital dönemin başlangıcıyla fallik dönemin dürtüleri tekrar devreye girer. Bu durum ise ergenlik ile başlayıp kişinin yaşamı boyunca varlığını sürdürür. Ergen, kendi cinsel enerjisi ile mücadele edebilmek için aileden uzaklaşır, arkadaşlık kurup sosyal becerilerini geliştirecek faaliyetlerde bulunur (Corey, 2008).

Artık daha çok karşı cins ile yakınlaşmaya başlanıldığı için dış görünüşe daha çok dikkat edilmektedir. Yapılan eleştiriler kapalı olurlar ve geliştirdikleri farklı savunma mekanizmaları benlik duygularını tekrar oluştururlar (Dacey ve Kenny, 1994; akt., Demirbilek ve Otrar, 2013) Ancak ergen cinsellikle ilgili konulan tüm yasakların ergenliğin bitimine kadar baskısını hissederek beklemesi gerektiğini bilir. Bu sayede ergen, cinsel dürtüleri ile yaşadığı haz arasında denge kurmayı da öğrenmiş olur (Kulaksızoğlu,2004).

Bu kuramda ergenlik döneminin temel amacı, cinsel tatmin biçimi olan genital evreye ulaşip yasak kılınmamış libido nesnelere yönelip yatırım yapmaya çalışmaktan ibarettir (Kulaksızoğlu, 2004).

Freud'un psikanalitik kuramına göre kişiliğin oluşumunda çok önemli yeri olan id, ego ve süper ego kavramları ergenlik dönemindeki etkileriyle karşımıza çıkmaktadır. Doğuştan gelen ve baskılanmak istemeyen id, isteklere ve dürtülere mantıksal çerçevede rehberlik eden ego ve toplum tarafından aktarılan ödül, ceza ve değerleri temsil eden süper ego barındırır. Bu dönemde özellikle karar verme aşamasında toplum onayına ihtiyaç duyan süper ego karşımıza çıkmaktadır. Çünkü ergeni yanlış davranışlardan koruyarak benlik savunma mekanizması oluşmaktadır. Başlangıçta hâkim olan anne baba kararları alırken yerini ergenin kararlarına bırakmaktadır. Ayrıca ergenin rol model aldığı öğretmen gibi otorite sahibi kişiler, ergenin ahlaki gelişimine de olumlu katkı sağlamaktadır (Kulaksızoğlu, 1998; Windmiller, 1995).

Cinselliğe karşı geliştirilen savunma mekanizmaları nedeniyle oldukça fırtınalı bir evre olduğundan Hall' un kuramı ile benzerlik taşısa da Hall kritik evreler üzerinde

duruyor iken, Freud çocukluktaki cinsellik üzerine yoğunlaşmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004).

1.1.2.2. Psikosoyal Gelişim Kuramı

Erikson' un sekiz evreden oluşan bu kuramına göre ergenlik 12-18 yaşları dönemini kapsamaktadır. İçe bakış ve keşfetme evresi olarak nitelendirilen bu dönem, ergende kimliğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. “Ben kimim, nereden gelip nereye gidiyorum” gibi soruları sorarak kişisel bir kimlik oluşturma ihtiyacına cevap verir. Bu sorulara verilen cevaplarda yaşanan başarısızlık, rol karmaşasına ya da yabancılık hissine yol açabilir (Özbay, 2000).

Ergenliğin aslında bir kriz dönemi olduğunu belirten Erikson, kişilerin kendilerinin ne olduğunu algılamaya çalıştıklarını ne olabileceklerini de düşünmeye başladıkları bir dönem olarak ifade eder (Onur,2004). Anne baba artık çocuktaki fizyolojik ve psikolojik değişikliği kabul etmek zorundadır ve ergenin bağımsızlığını ortaya koyup bireyselliğini kazanma açısından ailenin işlevi büyüktür (Munichin,1974; akt., Özmen, 2007). Çocukluk döneminde ebeveyniyle olumlu özdeşimler kuramayanlar, ergenlik ve yetişkinlikte kimlik oluşturma ve benimseme süreçleri sağlıklı olacaktır (Kulaksızoğlu, 2004).

Erikson'a göre kişi, her gelişim evresinde kriz yaşayabilir. Önemli olan bu krizi sağlıklı şekilde çözüp atlatabilmektir. Çünkü atlatılmayan kriz, diğer gelişim dönemlerinde karşısına çıkıp gelişimini engelleyecektir. Bu dönemdeki 'kimliğe karşılık rol karmaşası' aşamasında ergen kimlik kazanacak ve ya rol karışıklığı nedeniyle kararlar almakla yükümlü olacaktır (Erikson, 1950)

Kimlik oluşumu ile kişinin dünyaya bakış açısı şekillenip kendine olan güveni artacaktır. Kimlik gelişimi ile kişi kendini olduğu gibi kabul edip dış dünya ile sağlıklı bir ilişki sürdürebilmektedir (Josselson, 1987; Dacey ve Kenny, 1994).

Erikson' a göre ergenlik çatışmaya hazırlık sürecidir. Ergenin kendi kişiliğini tanıma çabaları “Mahremiyete Karşı Tecrit Olma”, ergenin toplumsal konumunu bulmaya yönelik çabaları “Durgunluğa Karşı Üretkenlik”, ergenin hâlihazırdaki ideolojiler yerine kendi değer sistemini oluşturma çabası “Ümitsizlik ve Çaresizliğe Karşı Bütünlük” yetişkinlik döneminde çatışmalarına zemin hazırlamaktadır (Özmen, 2007).

1.1.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Ergenlik döneminde bilişsel ve entelektüel etkinliğin günlük yaşam içerisinde uyumu kolaylaştırıcı bir etken olarak gören Piaget'e göre ergenin bilişsel yapısı ne kadar gelişmiş ise sorunlarını etkin şekilde çözüp, çevresindeki değişikliklere kolayca adapte olabilir (Adams, 2000). Çünkü biliş, bilme sürecidir. Bu bilme sürecinde anlayışa zihinsel faaliyetler de dahil olmaktadır. Piaget'e göre düşünce yapısının gelişmesi beynin fiziki gelişimine bağlıyken, bilişsel gelişim için ise, beynin olgunlaşması ve bireysel tecrübe ile gerçekleşmektedir (Ausubel, D. & Ausubel, P. ,1996, s:403).

Piaget'e göre ergenlik öncesi dönem, somut operasyon dönemidir ve bu dönemde kişi bireysel tecrübeleri sonucunda mantıklı düşünebilirler. Ergenlik döneminde ise kişi formel operasyon olarak tanımlanan dönemde ve soyut düşünebilir, gözlem yapabilir. Sistematik bir mantık kullanarak problemleri çözebilir, sonuç çıkarabilir. Oluşan sonucun ötesini de düşünebilir, kendisine gelecek planı hazırlayıp uygulayabilir (Yoonis, a.g.e., s.362; Aydın, a.g.e., s.131-134.)

Ergenlikte bilişsel gelişim, soyut kavramlarla baş edip zamanı anlama ve kullanabilme, kendi ihtiyacı çerçevesinde olmayan görüşlerle ilgilenip başkalarıyla iletişime geçme sıklıkla görülür. Birçok araştırmacı, bilişsel gelişmenin en tepe noktasına 16-19 yaşları arasında ulaşıldığını belirtmiştir (Hart, 1924; Dearborn ve Cattell, 1930; Jones ve Conrad, 1933).

Vygotsky ise öğrenmenin sadece bireyle sınırlı kalamayacağını, bunun çok ötesinde sosyalleşme süreci olduğunu belirtmiştir. Öğrenme sürecindeki ergenin uzman eşliğinde ve grupla birlikte problemleri tespit edip çözmeyi öğrenmesiyle bilişsel gelişim sürecinin oldukça hızlı gerçekleşeceğini vurgulamıştır (Popkewitz, 1998).

Piaget ve Kohlberg ergenlik döneminde ahlaki gelişim ve bilişsel gelişimin paralel ilerlediğini belirtmişlerdir. Piaget'e göre bu dönemde oluşan ahlaki yargılarla olgunlaşır ve davranışlarını niyetlere ve yetişkinlerin tutumlarına göre gerçekleştirir. Ahlaki yargı anne babanın ergen üzerindeki kontrolü ile etkilendiğinden ötürü, ergende anne baba tutum ve davranışlarına ilişkin ahlak yargıları oluşmaktadır (Kul, 1998; Wright ve Croxson, 1989).

Kohlberg' in ahlaki gelişim modeline göre on-on sekiz yaş arası olan geleneksel aşama, kişinin ergenlik dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde ergen, başkalarının güvenini kazanabilmek için grup normlarına uyarak onlara karşı sadakatini göstermek için çabalar. Davranışlarının temelinde niyet vardır; sevilmek ve onaylanmak ister (Steward,1989; akt., Tunç, 2019).

1.1.2.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramının en önemli temsilcilerinde olan Bandura ve McCandless' e göre çocukluk dönemindeki aile ve okuldaki öğretmenin etkisini yitirerek ergenlik döneminde daha çok akran etkisinin arttığını belirtmiştir (Dinçer,2008). Cinsellik konusunda psikanalitik yaklaşım ile benzer görüşlere sahip olsalar da öke, hayal kırıklığı ve merak gibi sonradan öğrenilmiş dürtü ve taleplerin ergeni harekete geçirdiğini ifade etmiştir (Kulaksızoğlu, 2004).

McCandless, “ergenin bocalaması” üzerine durarak, ergenin kendi öğrendikleriyle toplumun beklentileri arasında çelişkiye düştüğünü ifade etmektedir (Kulaksızoğlu,2004).

Bandura ise birçok kuramcının aksine ergenlik gelişiminin öngörülebilir aşamalardan meydana gelmediğini, çoğunlukla sosyal uyarıcılarla ortaya çıktığını belirtmiştir. İstikrarlı ve hoşgörülü ailelerde bu dönemin rahatlıkla atlatıldığını savunmuştur (Kulaksızoğlu,1999). Aile içerisinde model almanın önemine vurgu yaparak taklit ederek ve gözlemleyerek öğrenmenin üzerinde durmuştur. 1980'lerde ise sosyal öğrenme teorisinin üzerine bilişselliğin rolünü de eklemiştir. Bu nedenle de ergen, gelecekte içinde bulunacağı yaşamı kendisi seçip belirleyerek kendi hayat çizgisini oluşturma gücüne sahip olduğunu belirtmiştir.

Kolay anlaşılabilir mutlu bir ergen, ailesiyle olumlu bir ilişkiye girecek, onları arkadaşça ve sevgi dolu şekilde davranmaya yöneltcektir. Zor ve öfkeli bir ergen ise ailesinin tepkisini çekecek, kızgın davranmalarına neden olacaktır. Bu şekilde bakılarak ergenin bu dönemde kendi sosyal çevresini oluşturduğu önemle vurgulanmaktadır (Bandura,1986, s:33)

1.1.2.5. Stanley Hall Kuramı

Hall, Darwin'in evrim teorisinden etkilenecek psikoloji literatürüne ergenlik kavramını kazandırmıştır. Hall'dan önce ise Ernst Haeckel,, Darwin'in aşağı düzeydeki canlılardan evrilerek insanların oluştuğunu belirtmiş ve bunu doğum öncesi gerçekleşen gelişmelere uygulamıştır. Darwin' göre canlının ana rahminde izlediği gelişme evreleri, canlının atalarının evrim teorisince izlediği evrelerin aslında kısa bir özetiymişti.

Ergenliği hem stresli, fırtınalı dönem olarak hem de vahşilikten uygarlığa geçiş yeniden doğuşun yaşandığı bir dönem olarak nitelendirmiştir (Döğücü, 2004; akt., Şimşek, 2010). Hall, ergenlik dönemini bireyin yeniden yapılandığı, bireyselliğini geliştirdiği bir dönem olarak görmesiyle katkı sağlamıştır (Galattin, 1995;akt., Dinçel,2006). Sadece kendi benliğini düşünen, hayatta kalma içgüdüsüne göre yaşayan ergen, tekrardan uygar, sorumluluklarla kısıtlanan ve diğerleriyle iyi anlaşmaya, toplum tarafından zorlanır. Bu durum da ergenin ilgileri, yönelimleri ile toplumun yararı arasında uyumsuzluğa sebep olur (Adams, G., 2000).

Hall'e göre ergenlik, toplumsal rollerin şekillenmeye başlayıp yeni akıl yürütme becerileriyle bilinç düzeyi yüksek şekilde diğer kişilerle bağ kurabilme becerisinin geliştiği bir dönemdir (Muuss,2006; akt., Dinçel,2006). Ergen hayatında ilk defa toplumu oluşturan diğer önemli kurumların farkına varır. Bu dönemdeki birey eğitilebilir, yönlendirilebilir niteliktedir. Kendi kültürüne adapte olup kültürü içerisindeki konumunu düşünebilir, mantık yürütebilir.

Ancak 20.yüzyıl başlarında, ergenlik dönemine ilişkin bilgilerini düzgünce bir araya getirememiş olması ve insan gelişimiyle özümseme arasında bağlantıda ısrarcı olması Hall'un kuramının itibar kaybetmesine yol açmıştır.

1.2. Benlik, Benlik Saygısı ve Benlik Saygısının Gelişimini Etkileyen Faktörler

1.2.1. Benlik Kavramı ve Benlik Kavramının Alt Boyutları

Yapılan araştırmalar, ergenliği en iyi benlik kavramı için yapılan tanımlar çerçevesinde olduğunu ifade etmişlerdir. Kişinin sadece ona özgü duygularından, algılarından, değer ve davranışlarından, tutumlarından ibaret, kendine yönelik görüş olarak ifade edilmektedir. (Gander ve Gardiner, 1995).

Nelson ve Jones'e (1982) göre benlik, gündelik yaşamda 'kişinin kendisi olmaya çalışması' olarak tanımlanırken, Korkmaz (1996) daha geniş kavramsal yapı içinde hiyerarşik olarak yapılandırılmış bir sistem olarak benliği tanımlamıştır.

Kuzgun (2000)'a göre kişinin kendini nasıl algıladığı, tanımladığı, kim olduğu ve kendisine ilişkin duygu ve düşüncelerini yine kendisinin değerlendirmesidir.

Rogers (1990) bireylerin kendi varlıklarına güvendiği, değerlendirmeyi içsel olarak yaptıklarını, değişim için istekli olduklarını belirtmiştir. Rogers' a göre kişinin kendini gerçekleştirme yaşam boyu devam etmektedir. Bu potansiyel kişide doğuştan var ise, çevrenin beklentilerine göre değil, kendi var olan potansiyelini açığa çıkaracak şekilde eğitilmelidir. Burada en önemli görev ise çocuğu desteklemekle yükümlü olan aileye düşmektedir (Corey, 2008)

Markus (1977) benlik şeması kavramı ile kişinin günlük yaşam içerisindeki deneyimlerinin, geçmiş ve şimdinin zihinde yapılandırıldığını ve tüm yaşananların benliğe ilişkin bir genelleme oluşturduğunu öne sürmektedir (Akt. Özen ve Gülaçtı, 2010)

Benlik oluşumunda çocuğun tecrübe ettiği sayısız olayla birlikte çevrenin etkisi ve kişilerarası ilişkilerin önemi oldukça fazladır (Baymur,1990). Olumlu benlik gelişiminde etraftan gelen tepkileri anlayıp etrafında gerçekleşen olaylara değer verme, kendini yeterli görüp inandığı doğruları yapma gibi olgular oldukça yardımcı olmaktadır (Aslan, 1992).Öğretici özelliğinin yanı sıra, öğrenmeye katkı sağlayan benlik kavramı üzerine yapılan araştırmalar, bireysel başarıları öngörülerinde oldukça etkin olduğu ortaya çıkmıştır (Açıkgöz, 2007: 44).

Herkesin ulaşmak için çabaladığı, kendine yakıştırdığı benlik kavramı vardır. Kişi ulaşmaya çalıştığı bu ideal benliğe yaklaştıkça mutlu, uzaklaştıkça mutsuz olur. Hiç ulaşamayan kişilerin kendisine saygısı kalmaz, umutsuzluğa kapılır (Yörükoğlu,1985).

Tüm bu tanımlamalar ve araştırmalar sonucunda bireyin kendi ile ilgili tutumunun değerlendirilmesi olarak görmek ve bireyin doğuştan sahip olduğu becerilerle sonradan elde ettiği sosyal statü, ekonomik durum, bilgi gibi değişkenlerin de bireyin benlik saygısına doğrudan etken olduğu ifade edilebilir (Çuhadaroğlu, 1986: 44). Kişinin yaşamına dahil

olan tüm faktörlerin, değişkenlerin sonucu ortaya çıkan sonuçtur. Tek bir değişkenden etkilenmez.

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak James (1890), benliğin maddesel, sosyal ve manevi olmak üzere üç alt bileşenden oluştuğunu savunmuştur (Harter, 2001:15).

James'in bu üç bileşeni de dahil ederek geliştiren Marsh'ın (1990) modelinde ise düzenli, çok boyutlu ve hiyerarşik benlik bileşenleri vardır. Düzenli benlik, kişinin yetişkinliğe kadar olan dönemi kapsamakta ve çok boyutlu benliğe geçişi ile sona ermektedir. Çok boyutlu benlik, aktif olarak birçok tanımlayıcı değerlendirmenin olduğu evredir. Son olarak hiyerarşik benlik ise, bireyin diğerlerinden farklı özellikler göstererek tam anlamıyla kişiliğinin yerleştiği evredir.

“Shavelson Benlik Kavramı Modeli” ni 1976 yılında sistemleştiren Shavelson ve arkadaşları; hiyerarşinin en üstünde yer alırken benlik kavramını ele alırken, akademik benlik ile akademik olmayan benlik kavramlarına hiyerarşik yapının alt basamaklarında yer vermiştir. Bu yapının özünü ise duygusal, sosyal, fiziksel ve akademik benlik alt bileşenleri oluşturmaktadır (Harter, 2001:22). Bu model genel çerçevede kabul görmüş ve kabul edilmiştir.

Bu dört alt bileşene kısaca açıklayacak olursak;

Duygusal benlik, kişinin kendine yönelik duygularını, duygusal zekasını, benlik algısını kabul etmeyi ve gerçekleştirmeyi kapsamaktadır. Duygusal benlik, kişinin dünyaya gelmesiyle oluşur, gelişim evreleri içerisinde varlığını sürdürür. Piaget'in geliştirdiği kurama göre 2-6 yaş aralığındaki bireyler, bireysel tanımlamada kendisi için kullanacağı özellikleri kavramaya başlar, mantıksal düzene sokup okul çağına gelmesiyle dış dünyayla olan ilişkisini artırır. 8 yaşına geldiğinde benliğin şekillendirmesi benliğe ilişkin içsel ve algısal boyutların farklılıkları kavramayla gerçekleşir (Önder, 1997: 224).

Bireyin tüm duygularını kapsayan duygusal benlik, doğrudan doğruya kişiyi etkileşim içerisinde bulunduğu toplumdan ve tecrübe edindiği olaylardan etkilenmektedir. Toplumun tepki gösterdiği ya da benimsediği olaylar, kişinin duygusal algısını etkilenmektedir. Çünkü kişi, onaylanan davranışları tekrarlarlarken, karşı çıkılan davranışları

tekrar etmemektedir (Argun, 2005:93). Güçlü v sağlıklı bir duygusal benlik oluşumu için kişinin aile üyelerince ve çevresince desteklenmeli, dışlanmamalıdır.

Sosyal yaşamdaki gelişmeleri kapsayan sosyal benlik kavramı, bireyin çevresiyle kurduğu ilişki ili alakalıdır. Kişi ne kadar girişken, iletişim gücü yüksek, diyaloglarında rahat, samimi ve içten olursa o denli sosyal benliğinin sağlıklı gelişmesini sağlar, yalnızlıktan kurtulur, duygudaşlık kazanarak kendisine pozitif katkı sağlar (Özden, 2005: 30).

Fiziki görünüm ve fiziki form olarak ikiye ayrılan fiziksel benlik kavramında, yaradılış şeklinin beğenilmesi ve kabul edilmesinin kişiye öz güven sağladığı ifade edilmektedir. Fiziki görünüm, işitilen sözel ifadelerden yola çıkılarak kişinin kendisini etkisi altına almaktadır. Bu anlamda fazla övgü alan kişiler özgüvenli bir tutum sergilerken fiziksel görünümü nedenle aşağılanıp dalga geçilen kişilerde ise fiziksel benliklerinde derin yaralar oluşabilmektedir.

Günümüzde en çok üzerinde durulan, yatırım yapılan konulardan biri şüphesiz eğitimidir. Kişinin kaydettiği akademik gelişimin, kişilik gelişimde rolü fazla olduğundan benliği doğrudan etkilemektedir. Akademik benlik, kişinin akademik anlamda kendindeki memnuniyeti ya da hoşnutsuzluğudur (Baybek ve Yavuz, 2005:12).

Akademik benliği yüksek kişilerde başarabilme inancı yüksekken, akademik benliği düşük olan kişilerde başarılı olma inancı düşük olduğu görülmüştür. Başarılı olma inancı, akademik yaşantıların yansımasıdır. Bu yüzden yapılan araştırmalarda sınıf düzeyleri ile kişinin akademik benliği arasında olumlu ilişki olduğuna yöneliktir. Yine benzer bir araştırma cinsiyet ve demografik özellikler üzerine yapılmıştır ama ne cinsiyete göre ne de demografik özelliklere göre akademik benliğin farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır (Baybek ve Yavuz, 200:13).

Öğrencinin öğrenme sürecinde öğrenciye başarımın gerekliliği anlatılmalıdır. Bu süreçten sonra belli bir konu veya başlık üzerinden başarı tattırılmalıdır. Başarı oranı, düzeyi kişiden kişiye farklılık göstereceğinden her öğrenci için ayrı ayrı gözlem yapılması gerekmektedir (Senemoğlu, 2005:452).

Öğrencilerde akademik başarı ile akademik benlik saygısı olumlu ilişki içerisinde olduğundan, eğitim metotlarında tercih edilen yöntemlerin öğrencilerin benlik algısını doğrudan etkileyeceği bilinmeli, buna uygun hareket ederek doğru seçimler yapılmalıdır. Öğretmenler ılımlı yaklaşımlarıyla öğrencilerin özgüvenlerini arttırarak yaratıcılıklarını pekiştirebilir, akademik başarılarını arttırabilirler (Açıkgöz, 2007:48).

Tüm bu açıklamalarla birlikte yapılan araştırmalar neticesinde benlik kavramının alt boyutları bu şekilde belirlenmiştir. Ancak yine de benliğin gelişimine yönelik tanımlar, yorumlarla ilgili kesin bir açıklama yapılamamaktadır (Gordon, 1997:1).

1.2.2. Ergenlik döneminde benlik gelişimi

Ergenlikte ve genç yetişkinlikte oldukça önemli bir yapı taşı olan benlik kavramı, etkileriyle ömür boyu devam eden bir süreç olarak ifade edilebilir. Ergenlik döneminde kişinin ruhsal sağlığını, mesleki yaşamını, fiziksel sağlığını, akademik performansını etkileyebilir (Onur, 200).

Ergenlerin “ben nasıl görünüyorum, nasıl algılanıyorum, başkalarının benim hakkımdaki fikirleri nasıl” gibi kendilerine sordukları sorular, zihinlerini oldukça yoğun şekilde meşgul etmektedir, eğer bu soruların cevapları olumsuz olursa kişi kendini değersiz görüp benlik saygısını olumsuz etkileyebilmektedir (Aslan, 1992).

Ergen bu dönemde dinamik yapıdadır. Bu nedenle sürekli değişir, gelişir. Sadece duyduklarından değil, söylenen ifade tarzından, bedensel yansıyışından, gerçekleşen olaylardan etkilenir. Bu da benliğini, içsel motivasyonunu, sosyal çevresini oluşturacak, her yapılan ya da hissettirilen şey mutlaka gün yüzüne kendisini çıkartacaktır (Cürebal ve Çetin, 2012: 89-90).

Aile içi kurulan ilişkinin benlik saygısı kazanımı açısından daha önemli hale geldiği bu dönemde anne babanın çocuğa karşı olan tutumu oldukça önemlidir. Ergeni aşağılayan, yaptıklarını takdir etmeyen ebeveyn, çocukta yetersizlik duygusu yaratırken, ergenin aldığı kararları, tercihleri demokratik bir tutum ve anlayışla kabul eden hoşgörü temelli bir tutum sergilendiğinde ise çocukta sağlıklı bir özgüven duygusu yerleşmektedir.

Çevresindeki kişilerin onun ihtiyaç ve arzularını zamanında, yeterli şekilde ve düzenli olarak karşılamamaları, ona karşı sevgisiz yaklaşımları sonucunda dış dünya

hakkında olumsuz izlenimler edinmektedir (Yaprak, 2007). Bu izlenimleri, ergenin benlik kavramını olumsuz şekillendirmektedir. Benlik saygısını olumlu geliştirebilmesi için etrafındaki kişiler tarafından onaylanması, desteklenmesi ve sevilmesi gerekmektedir. Değerli olduğunu düşünen kişi, kendine güvenir ve olumlu benlik saygısı geliştirir.

Düzgün (2003)'ün araştırmasına göre nu dönemde demokratik ebeveyn tutumu olumlu benlik geliştirmede önemli etken iken, otoriter ebeveyn tutumu olumsuz benlik düzeyini oldukça yükseltmektedir.

1.2.3. Benlik Saygısı

Benlik saygısına ilişkin yapılan tanımların bir kısmı kişinin kendine yönelik duygusal anlamda neler hissettiği iken, bir kısmı ise kişinin bilgi, ilgi ve beceri anlamında nasıl değerlendirdiği ile ilgili olarak bilişsel yönünü vurgulamaktadır (Aslan, 2006).

Benlik saygısına yönelik ölçek geliştirip bu alanda yapılan çalışmalar için kullanılan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinin sahibi olan Rosenberg, kişinin kendisine ilişkin tutumu olduğunu belirtmiştir. Bu tutum olumlu ise kişi yüksek benliğe, olumsuz ise düşük benlik saygısına sahip olduğunu belirtmiştir (Çuhadaroğlu, 1986: 43).

Bu nedenle bireysel, içe dönük motivasyon benlik saygısının yegâne destekçisidir. Toplum içinde kendini değerlendirirken, diğerleri ile karşılaştırırken daha iyisini yapabileceğini ve hak ettiğini düşünen kişilerde benlik saygısı olumlu motivasyon kaynağı haline gelmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalara göre, kişinin kendini değerlendirip başkalarıyla kıyaslaması 6-7 yaşlarında başlayıp yaşantı boyunca devam etmektedir (Sevinç, 2003:19).

Benlik saygısını yüksek, orta ve düşük benlik saygısı olarak üç düzeyde sınıflandırmak mümkündür. Özgüvenleri yüksek, kendilerine ve başarabileceklerine olan inançları yüksek fazla olan kişiler yüksek benlik saygısına, kendileri ile ilgili negatif düşüncelere sahip kişiler düşük benlik saygısına, ne yüksek özgüvene sahip olup olumlu tarafta ne de düşük özgüvene sahip olup olumsuz tarafta yer alamayan kişiler, kendilerine ait ortalama bir benlik saygısına sahip olurlar. Bu nedenle ne karamsar ne de girişken yapıya sahip olurlar. Kendi yeteneklerini gösterme cesareti bulamadıklarından

keşfedilmeyi beklerler. Eğer keşfedilmezlerse potansiyellerinin altında yaşam sürdürebilirler (Sevinç, 2003:20).

Düşünme ve zorluklarla başa çıkabilme yeteneğimize duyduğumuz güven, kendimizi değerli hissetme, gereksinimlerimizi karşılayabilmek için ihtiyaçları ifade edebilme gücü, manevi değerlerimizi kazanma ve tüm çabaların sonunda hak etme duygusuyla keyif alma olarak da tanımlanabilir (Hooks, 2003; akt., Zakeri, 2011).

Bireyin bir grupta yer alma çabaları ve grubun içindeki algıladığı konumu, kendisine biçtiği değer ve memnuniyet hazzına bağlı olarak kendisine karşı oluşturduğu olumlu ya da olumsuz tutum olarak da ifade edilmiştir (Baumeister, Campbell, Krueger ve Vohs, 2003; akt., Mogonea, 2014).

James (1980)' e göre, kişinin ulaşmak istedikleri ile ulaştıkları, başarmak istedikleri ile başardıkları arasında ne kadar az fark var ise benlik saygısı o kadar yüksek ve olumlu olacaktır. Benliği, “Bilen benlik” (özne) ve “Bilinen benlik” (nesne) olarak iki farklı boyuta ayırmış ve bu şekilde düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir (Saygın, 2008; akt., Yiğit, 2010).

James'ten sonra benlik kavramını ele alan Cooley, bireyin daha çok sosyal yönlerine vurgu yapmıştır. Kişinin etkileşim ağı ile oluşan benliğe “ayna benlik” der iken bu kavramı kişinin iletişim halindeki diğer insanlar tarafından nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini gösteren bir tanımlama olarak ifade edilmiştir (Kula,2001).

Benlik saygısının bireyin oluşturduğu kişiliğinde ve hayata bakış açısında önemli bir etmen olduğunu belirten Copersmith (1967), kişinin benlik saygısı düzeyine orantılı olarak bilgi, beceri ve tecrübeden yararlanabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte; Bireyin anlam yüklediği kişiler tarafından gördüğü ilgi ve saygı, Bireyin kazandığı toplumsal statüsü ve başarıları, Bireyin kendi hedeflerini kendisi belirlemesi ve hedeflerine ulaşarak özgüven duygusunu, Bireyin kendi iç dünyasında yaptığı kıyaslamalarla diğer kişiler tarafından yapılan kıyaslamaların örtüşmesi bireyin benlik saygısını doğrudan doğruya etkilemektedir.

Copersmith, bu dört etkenin yanı sıra kişinin fiziksek becerilerinin de hem duygusal yapısına hem de benlik saygısına etkili olduğunu ifade etmektedir. Fiziksel açıdan iyi

durumda olan kişiler yüksek özgüvenle benlik saygısı oluştururken; daha güçsüz ve çelimsiz yapıya sahip kişiler fiziksel yetkinlik bakımından yetersiz kalabildiğinden düşük benlik saygısına sahip olabilmektedirler (Yavuzer,2002: 14).

Benlik saygısı kişiden kişiye değişiklik gösterebildiği gibi aynı kişinin farklı dönemlerinde de farklılık gösterebilmektedir. Kişiler; cinsiyetlerinden, sosyoekonomik düzeylerinden, yaşlarından, ailelerinden, beden imajından, sosyal ilişkilerinden ve becerilerinden etkilenmektedirler (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 68-69).

Kendini başkalarının gözünde nasıl göründüğünü öğrenebilmek için dilin önemi üzerinde duran Mead (1934), buna ulaşabilmek için etrafındaki diğer kişilerle iletişim halinde olması gerektiğini belirtmiştir (Korkmaz, 1996; akt., Aktaş, 2011).

İnsanların, bazı aşağılık ve eksilik duygular ile dünyaya geldiklerini belirten Adler, bu durumun kişinin kendi gelişimini sağlayabilmesi için önemli bir pekiştirici olduğunu söyler. Kişi eksikliklerini fark edip çaba sarf eder ama eksikliklerini gideremezse düşük benlik saygısı oluşturacak aşağılık kompleksine kapılır (Mischel,1993; akt., Şentürk, 2010).

Benlik gelişiminde özellikle anne ile çocuk arasındaki bağa ve iletişime önem veren Erikson, kişinin ergenlik dönemindeyken kimlik arayışına girdiğini, farklı savunma mekanizmaları geliştirerek iç ve dış baskılara karşı kendini korur. Böylece kişi gerçekçi benlik saygısıyla sınırlarının ve neler yapıp yapamayacağını farkına varmış olur (Maşrabacı,1994; akt., Tuzgöl,1998).

1.2.4. Aile ile benlik saygısı ilişkisi

Fiziksel, bilişsel, sosyal ve ahlaki açıdan insan yaşamı, devamlı olarak gelişmektedir. Bu sürecin her boyutunda ise kişilerin birbirleriyle ilişki halindedir. Hem ebeveynlerden gelen genetik faktörler hem de çevresel etmenler kişilik oluşumunun parçalarıdır (Çamlıbel, 2012). Doğumla potansiyeline aktarılan genetik faktörler, çevresel faktörlerin etkisiyle ortaya çıkar ve kullanılmasına olanak tanır (Türker, 2012).

Davranışçı psikologlara göre, çevre; çocuğun kişiliğinin oluşumunda en önemli etkidir. Çünkü insan kendi tabiatı gereği hızlıca şekil alabilen bir varlıktır. Bunun yanı sıra anne babanın tutum ve davranışları çocukların kişilik gelişimini doğrudan etkilemektedir (Sezer, 2010).

Aile, üyelerle ortak geçmişe sahip olan, bireylerin kişilik ve karakterinin oluşumuna zemin hazırlayan, sevgi, barınma, güvenlik ve biz duygusu gibi ihtiyaçların çıkarsız olarak karşılanan, maddi- manevi ve kan bağıyla bağlı olan kişilerden oluşan kurumdur (Yaşar Ekici, 2014).

Vefat ya da boşanma ile dağılan tek ebeveynli ailelerin bazı nedenlerden dolayı ailelerin kendisine özgü olan bazı işlevleri yerine tam olarak getiremeyeceği belirtilmiştir (Şentürk, 2006).

Ebeveyni tam ve sağlıklı bir ailede yetişen çocukların benlik saygıları olumlu yönde gelişirken, parçalanmış ailelerde yeterli ilgi ve sevginin yoksunluğunda, kişinin ailesini suçlayıcı, yıkıcı davranışlar sergileyici tutum ve davranışlarda bulunduğu ifade edilmiştir (Yörükoğlu,2004). Çünkü ergenler için aile, zor zamanlarında sığınacakları bir liman, ihtiyaç duyulan güç ve kontrol edici işlevi ile ruhsal anlamda iyi oluşlarını ve benlik saygılarını olumsuz şekilde etkileyen faktördür (Çivitçi, Çivitçi ve Fiyakalı, 2009).

1.3. Anne Baba Tutumları

Doğumdan itibaren sürekli gelişim içinde olan birey, kalıtsal faktörlerle birlikte çevresel etmenlerin de içinde olduğu en önemli en önemli unsur olan ailenin bir üyesidir. Aile çocukta hem toplumsal düzeni hem de duygusal ve sosyal gelişimi sağlar (Argun, Özben, 2002; Hanımoğlu, 2010).

Aile üyeleri sergiledikleri tutum ve davranışlarıyla çocuğun toplumsallaşmasında, başka kişilerle ilişki kurma biçimlerinde ve yaşamlarını şekillendirmelerinde en önemli faktörlerdendir (Özkafacı, 2012).

Aile kavramına çocuğun gözünden bakıldığında ise anne babaları tarafından koşulsuz sevgi gören, korunup kollanan, takdir edileni fikir, inanç ve düşüncelere saygı gösterilen bir ortam olarak da ifade edilebilir (Yavuzer, 2009).

Anne babanın kendi aralarında barışık, huzurlu, sevgi ve saygı dolu olmaları, onların çocuklarına karşı olan tutumun da sağlıklı olmasına zemin hazırlamaktadır. Kendi anne babalarından gördüklerini çocuklarına uygulamaya çalışanlar ya da kendisi aşırı baskı altında, zor bir çocukluk geçirmiş ebeveynler, çocuklarına yaşadıklarını yaşatmama duygusuyla onlara karşı oldukça yumuşak bir tutumda olabilir. Bu tutumla yetişen çocukların isyankâr tavırları, saldırganlık özelliği daha sık görülmektedir. Ancak ebeveynin ikna edici çözüm yolunu kullanarak destekleyici tutumda olmaları çocukların sağlıklı olarak psiko-sosyal gelişim evrelerini yaşamalarını sağlar (Yavuzer, 2009).

Çocuk öncelikli olarak aile üyelerini rol model aldığı için çocuğun davranışlarının şekillenmesi, aile içi ilişkilerinde benimsenen tutum ve davranış örüntüleri ile olacaktır. Bu nedenden ötürü anne babanın çocuğa yaklaşım şekli, bu yaklaşımın çocuk tarafından nasıl ve ne şekilde algılandığı, çocuğun kişiliğinde ve benliğinde önemli yere sahiptir (Toktmış, 2008).

Ebeveynler çok farklı nedenlerden kaynaklı olarak kendi çocuklarına çeşitli tutumlar geliştirebilirler. Bu da bizi dünyada ne kadar çocuk varsa o kadar ebeveyn tutumu vardır sonucuna götürmektedir. Bu konu ile ilgili sınıflama yapılırken çocuğa yönelik tavır ve tutumların ortak yönleri (çocuğu olduğu gibi kabul etme ve ona gösterilen ilgi, kontrol düzeyi gibi) ele alınmaktadır (Dağ, 2005).

Aile içinde kurulan iletişim, çocuğa gösterilen tepkiler, çocuğun kendi özünüyle çatışmasına ya da barışık olmasına, kendini mutlu hissetmesine ya da verimsiz bulmasına, benlik saygısının gelişmesine veya özgüven eksikliğine, kendi yeteneklerinin farkına varmasına ya da yetersizlik duygusuna sebep olabilmektedir (Yücel, 2013).

1.3.1. Demokratik anne baba tutumu

Çocuklarını oldukları gibi kabul etme ve isteklerine saygı gösterme eğiliminde tutum sergileyen ebeveynlerdir (Demiriz ve Öğretir, 2007). Çocuğun beslenme, giyinme, barınma, kendini güvende hissetme gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra çocuğun anne baba kontrolü ılıman olmakla birlikte çocuğun bağımsızlık duygusunun gelişmesi desteklenir (Reitman ve ark., 2002).

Kuralların tüm aile üyeleri tarafından oluşturulduğu, sorun çözümünde paylaşımcı ortama zemin hazırlanan, empatik anlayışın hâkim olduğu bu tutum türünde çocukların fikirlerini açıkça söylemesi için teşvik edilir (Özgüven, 2001). Bu teşvik, ebeveynin hoşgörülü tavrı ile de desteklenir. Eşler kendi arasında da uyumlu ve saygılı olduklarından çocuklarına karşı da ortak tutum izlerler. Anne babanın davranışlar bu şekilde tutarlı olduğundan çocuk kendini güvende hisseder.

Bu tip ailelerde, sorumluluklarının bilincinde, özgün fikirlere sahip, fikirlerini özgürce ifade edebilen, uyumlu ve ılımlı çocukların yetiştikleri ifade edilmektedir (Yılmaz,2007; akt., Yücel,2013). Aile çocuğu deneme yanılma yöntemiyle öğrenmeye teşvik eder. Çünkü anne baba tarafından her çocuğun kendine özgü olduğu ve gelişim şekli gösterdiği bilinir. Bu süreçte sürekli gözlemlenen çocuğun ilgi ve yetenekler keşfedilip ona özgüvenini duygusunu yerleştirirler. Ebeveyn tarafından çocuğa fiziksel ceza verilmez. Bu çocukların lider olma, korkusuz ve inşa edici olma özelliği taşıdıkları gözlemlenmiştir (Johnson ve Mednmus, 1962; akt., Afat, 2013).

Yapılan araştırmalarda demokratik anne baba tutumunun hâkim olduğu ailelerde çocukların benlik saygısını olumlu katkı sağladığı görülmüştür. Örneğin Çinde yapılan bir araştırmaya göre demokratik ebeveynlik aile içi etkileşimin daha tatmin edici olduğunu vurgulamıştır (Quoss ve Zhao,1995). Amerikada yapılan başka bir araştırmaya göre ise demokratik anne baba tutumu ile Afrika-Amerika kızlarında özgürlük ve özgüven arasında olumlu yönde ilişki saptanmıştır (Baumrind, 1972).

Davranışlarında olumlu tutum sergileyen ebeveynin çocukları ergenlik süresinde diğer tutumları sergileyen ebeveynlerin çocuklarına oranla daha az duygusal sürtüşmeler ve çekişmeler yaşamaktadırlar (Bakırcıoğlu, 2002).

1.3.2. Otoriter anne baba tutumu

Bu tutum türünün en belirgin özellikleri; ebeveynin çocuğu aşırı baskı altında tutarak çocuğun davranışını şekillendirmeye çalışması, onu sürekli denetlemesi ve konulan kurallara açıklama yapılmadan çocuğun itirazsız kabul edip uyması beklenir (Şendil, 2003). Bu kurallara uymayanların ailede dışlanacakları ve ceza alacakları bilincinde olan ergenler, korkuyla itaat ederler. Var olan duygu ve düşüncelerini bastırdıkları için öfkelerini açığa çıkaramazlar (Kulaksızoğlu, 2004). Aile içerisinde iletişim tek yönlü

olduğundan ergende kendi başına karar vermede zorlanma, başka kişilerin etkisinde kolaylıkla kalabilme ve sosyalleşme gibi sorunları sıklıkla görülmektedir (Dağlı ve Beyazsaçlı, 2010).

Bu tip ailelerde ebeveynlerin çocuklarından beklentileri oldukça yüksektir. Ancak buna karşılık çocuklarına gösterdikleri duyarlılık oldukça düşüktür (Harma, 2008; akt., Güler, 2013). Ebeveyn, çocukların sevgi, hoşgörü ihtiyacını kendi beklenti ve istekleri karşılandıklarında pekiştireç olarak kullanır (Cüceloğlu,1997). Bu nedenden ötürü çocuk çok ilgi görmez, sevildiğini hissetmez.

Çocuğun dönemsel özelliği olarak bağımsızlaşma girişimleri anne baba tarafından kontrolsüzlük, kural tanımazlık, başa buyruklu ve itaatsizlik olarak algılanmaktadır. Bu algı ile otoriter anne baba katı disiplin uygulayarak çocukları her istenilene sorgulamadan yerine getiren ve boyun eğen, terbiyeli, kibar davranışlar sergileyen çocuğa sahip olmakla birlikte duygu ve düşünceleri bastırılmış, özgüvenle kendini ortaya koyamayan kişilik yapısı geliştirirler (Özgüven, 2001).

Bu aile tutumunda çocuklar rekabet yönleri de engellenmiş, pasif çocuk olarak yetiştirilmişlerdir (Aydın, 2015). Ergenlerin bu dönemdeki kimlik arayışları karmaşa içinde geçip iletişimleri yetersiz oldukları ifade edilmektedir (Tuzgöl, 1998).

Otoriter anne baba tutumuna karşı çocukta yüksek direnç, depresyon, olumsuz benlik saygısı ve davranışsal problemler daha çok görülmektedir. Çocuklar bağımsız kişilik oluşumuna zemin hazırlanmadığı için özellikle erkek çocuklarda saldırgan davranışların artıp benlik saygısının düştüğü gözlemlenmiştir (Maccoby ve Martin, 1983; Akt: Sezer, 2010).

1.3.3. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu

Çocuğa ait hemen hemen tüm işleri üstlenip çocuğa sorumluluk vermeyen, deneyimleyerek öğrenmelerine müsaade etmeyen, çocuğun bireyselleşmesini engelleyen ebeveyn tutumudur.

Anne babalar görevlerini kusursuz şekilde yerine getirdiklerine inandıkları için çocuklarından minnet duymalarını beklerler. Aşırı korunarak yetiştirilen ergenler, karar

vermede zorlanır, ağlayarak istediklerini yaptırmaya çalışır. Ebeveynleri ise yoğun kaygılı, sabırsız, mükemmeliyetçi, saplantılı ve güvensiz kişilerdir (Kulaksızoğlu, 2004).

Karar alınırken çocuğa danışılmadığı ya da söz hakkı verilmez. Bunu çocukların iyiliği olarak yaparlar ama çocuğun benlik gelişimine izin verilmediğinden bağımlı kişilik geliştirmesine neden olmaktadır (Yörükoğlu, 1990).

Bu tutuma sahip ebeveynlerin çocukları ruhsal açıdan olgunlaşmamaktadır. Kendi kendilerine karar veremediklerinden sürekli yetişkin koruması ararlar. Bu da girişimciliklerinin tamamen kaybolmasına sebep olmaktadır (Bakırcıoğlu, 2002).

1.3.4. Dengesiz ve Kararsız Tutum

Annenin ya da babanın onayladığı bir durumu diğer ebeveynin onay vermemesi ile çocuğa çelişen mesajlar veren tutum türüdür. Çocuğun hatasında onu disipline etmeye çalışırken hoşgörü ile harmanlanmış ceza da çocuğun zihninde karışıklığa neden olmaktadır. Aynı davranışa farklı zamanlarda farklı tepkiler verilmesi de ortak tavır koyamamalarına sebep olmaktadır (Aydın,2003).

Ev içerisinde tam olarak çerçevesi belli olup tanımlanan ne zaman ne şekilde uygulanacağı belli olan kurallar olmaması çocuğun da kendinden ve davranışlarından emin olamamasına yol açmaktadır. Anne ya da babasının keyfi durumuna göre ayarlamaya çalışan çocuk, davranışlarını onların durumuna uygun şekillendirmek zorunda kalır (Yörükoğlu, 1990).

Bu tutum şekli içerisindeki ebeveynlerde çocuk yetiştirmede de davranışsal ve fikirsel olarak tutarsızlık söz konusudur. Anne ve babanın çocuğun yanında çocukla ilgili olumlu ya da olumsuz olarak birbirlerini eleştirmeleri en yaygın tutum şeklidir.

Bir diğer husus ise kişinin kendi içinde çelişkili davranışlarda bulunmasıdır. Örneğin otorite sahibi olabilmek ve söz dinletebilmek için çocuğuna bağırarak annenin, buna rağmen istediği yerine gelmediği zaman dövdüğü, ardından da çocuğun dizlerine kapanarak özür dilediği görülmektedir (Yavuzer, 2013).

Benzer şekilde eğer evin içinde bazen görmezden gelinen bazen ise ağır ceza verilen yaramazlık varsa, anne baba arasında birbirlerinin yaptıkları bozuluyorsa, birinin verdiği cezaya diğeri karşı çıkıyorsa, bu ailede tutarsız tutum vardır diyebiliriz (Yörüköğlü, 2004).

Bu tip anne baba tutumu, çocuğun kimden hangi durumda ne şekilde tepki geleceğini bilmediği için kendisine özgü kişilik geliştirmede oldukça zorlandığı gözlemlenmektedir.

1.3.5. Anne baba tutumları ve benlik saygısı ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış araştırmalar

Yapılan çalışmalara bakıldığında özellikle benlik saygısı ile ergenlik döneminin ilişkilendirildiği görülmüştür. Bunlardan bazıları ise şunlardır:

Özellikle son zamanlarda yapılan araştırmaların ergenlik döneminde daha yoğunlaştığı görülmektedir. Bu dönemde ergenin fizyolojik, zihinsel ve sosyal farklılıklarla karşı karşıya kaldığı ve bu farklılıkların aile içi iletişimi de etkilediği gözlemlenmiştir (Steinberg, 1987). Ergenin bilişsel süreçleri hızlandıkça, ailedeki hâkim gelenek görenekleri, örf ve adetleri, değerleri sorgulamaya da başlar (Smetana, 1994).

Baumrind, (1968), anne babanın otoriter tutumu ile yetişen çocukların akranlarıyla kaygılı ve güvensiz ilişki içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Bu çocukların genellikle çekingen, heyecansız, iletişim kurmakta güçlük çektiği ve özellikle erkeklerin benlik saygısının oldukça düşük, saldırganlık ve dürtüsel davranışların yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Mogonea ve Mogonea (2014), ergenlerin benlik saygılarının oluşumunda ailenin yapısal rolünü ele almıştır. Demokratik aile tutumu ile çocuktaki yüksek benlik saygısı, izi verici-hoşgörülü aile tutumu ile çocukta düşük benlik saygısının ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Fanaj, Melonashi, Shkemi (2015), özellikle ergenlik döneminde duygusal zorlukların daha yüksek düzeyde yaşandığını belirtmişlerdir. Duygusal zorlukların tetikleyicisi olarak, Kosova'da yaptıkları çalışmada benlik saygısı ve umutsuzluk olarak açıklamışlardır.

Paunescu, Pitigo, Gagea, Paunescu (2014), ergenlerin kendilerini değerlendirme ve benlik saygısı merkezli yaptıkları araştırmalarda duygusal zekânın duygu özgüven ile doğru orantılı ilerlediğini saptamışlardır.

Zakeri ve Karimpour (2011), benlik saygısı ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyle ilgili yaptıkları araştırmalarda destekleyici ve kontrolün az olduğu ebeveyn tutumunda, ergenlerin yüksek benlik saygısı oluşturup geliştirdiği görölmüştür.

Rhee ve arkadaşları (2003), benlik saygısının gelişimine aile içindeki açık iletişimin, ergenin başka kişilerin duygu ve düşüncelerini anlamının büyük etkisi olduğunu yaptıkları araştırmalarda belirtmişlerdir.

Herz ve Gullone (1999) yaptıkları araştırmalarda düşük benlik saygısının en önemli nedenlerinden biri olarak yüksek ebeveyn kontrolü olduğunu belirtmişlerdir.

Barck, Orr ve Ingersoll (1988) yaptıkları çalışmada ergenlerin yaş, zeka, cinsiyet gibi demografik bilgileri ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmanın sonunda yaş ve cinsel gelişim düzeyiyle olumsuz, zeka ile olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Erkeklerin benlik saygılarının kıızlardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Gecas (1986), yaptığı çalışmada ebeveynlerin gösterdikleri tutumlar ile ergenlerin bu tutumları algılayışlarının, geliştirdikleri benlik saygıları arasında küçük bir ilişki bulunmuştur.

Rosenberg (1965), yaptığı çalışmada sosyal ve ekonomik durum ile benlik saygısı arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre sosyal ve ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların, düşük olanlara oranla daha yüksek benlik saygısı geliştirdikleri belirtilmiştir. Bunda baba mesleğinin önemli bir faktör olduğu da vurgulanmıştır.

Aktaş (2011), farklı iki lisede bazı değişkenleri de göz önünde bulundurarak ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre algılanan demokratik ebeveyn tutumları ile benlik saygısının olumlu geliştiği görölmürken algılanan otoriter ebeveyn tutumları ile benlik saygısının olumsuz geliştiği görölmektedir.

Sezer (2010), ergenlerde benlik algısı ile algılanan anne baba tutumunu demografik değişkenlerle arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Algılanan ebeveyn tutumu orta ve yüksek düzeyde demokratik tutumda benlik algısı ile algılanan ebeveyn tutumu düşük düzeyde demokratik tutumda benlik algısı arasındaki ilişkide belirgin farklılıklar saptanmıştır.

Erbil, Divan ve Önder (2006), ailenin tutum ve davranışlarının ergenlerin benlik saygısına olan etkisini incelemiştir. Anne babanın eğitim düzeyinin, ergenin kardeş sayısının ergenin benlik saygısı ile anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Aksaray (2003), benlik saygısının ergenlik döneminde beceri gelişim eğitimi ve aktivite odaklı programların ergenin benlik saygısını geliştirmedeki etkisi incelenmiş, bu dönemde benlik saygısının yükseltilebileceği deneysel olarak incelenmiştir.

İkiz (2000), aile içinde alınan kararlarda söz hakkı verilen, dinlenen ergenlerin benlik saygıları yapılan araştırmalarda daha yüksek çıkmıştır.

Gürçay (1998), lise düzeyindeki öğrencilerle yaptığı araştırmada kişilerarası ilişkilerde karar alıp verme ile akran grubundan algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık olduğunu saptamıştır.

Özkan (1987), araştırmasında cinsiyet, ailenin gelir düzeyi ve anne babanın eğitim düzeyi ile benlik saygısı arasında ilişki olduğunu belirtmiştir.

Kurşun (1998), yaptığı çalışmada anne babadan birinin dahi otoriter ya da baskın olması, ailede ergenin kendini rahat ve özgürce ifade edememesine, benlik bilincinin tam olarak yerleşmemesine neden olmuştur.

Çuhadaroğlu (1986), ergenlerin cinsiyet farklılıkları ile benlik saygıları arasında anlamlı bir farkı yaptığı çalışmasında saptayamamıştır.

Siyez (2006), ergenlerde karşılaşılan davranış bozukluklarını yordayan ve risk faktörleri üzerine yaptığı çalışmada, aile içerisindeki ilişkiden hoşnut olma, model alabilecek uygun ebeveyn sahip olma, algılanan sosyal desteğin ve kontrolün derecesinin fazla olması, anne babanın davranış bozukluğu olan tutumu onaylaması ile davranış bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Musaagaolu ve Gure (2005), anne baba tutumları ile ergenlerin davranışsal özerklikleri arasındaki incelemiştir. Bu çalışmaya göre ilk ergenlik dönemindeki kız çocukları haricinde kalan tüm yaş gruplarındaki çocuklar, davranışsal olarak özerklikleri anneden algılanan ilginin anlamlı olarak yordandığı gözlemlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Yapılan bu araştırma, betimsel ve ilişkisel tarama modeline uygun şekilde hazırlanmıştır. Örneklem olarak aldığımız deneklerin sahip oldukları hiçbir özellik değiştirilmemiştir. Geçmişte yaşanmış ya da şu an da etkili olan olay veya durumların hâlihazırdaki şekliyle nitelendirilmesi hedeflenmiştir. Olanı tam anlamıyla olduğu gibi yansıtmak, tanımlamak temel olarak hedeflendiğinden herhangi bir etkide bulunma veya değiştirme çabası güdülmemiştir.

Araştırmanın modeli; Bu çalışma Mersin Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan lise kademesine devam eden 13-18 yaş grubu ergenlerin benlik saygısı ile algılanan aile tutumu arasında bir ilişkisinin olup olmadığının incelenmesine yönelik betimsel bir çalışmadır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Mersin Yenişehir Anadolu Lisesi (devlet) ve Mersin Özel Erdemli Birey Anadolu Lisesi 'nde 9, 10, 11 ve 12. Sınıflarına devam eden 13-18 yaş grubundaki 390 öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklemi ise tabakalı yöntemle (her iki okulda da her kademededen 20'şer öğrenci alınacaktır) seçilen okulların 9., 10., 11., 12. sınıflarında okuyan 200 öğrencidir (Sekeran, U. 1992)

2.3. Veri Toplama Araçları

- Anne-Baba Tutum Ölçeği: (Dornbush ve ark., 1985; Steinberg ve ark., 1989) yararlanılarak Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush (1991) tarafından geliştirilmiştir,
- Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

- Sosyal Demografik Bilgi Formu

2.3.1.Sosyal demografik bilgi formu

Anketin demografik bilgi formunda öğrencilere; yaşları, cinsiyetleri, anne- babanın sağ olup olmadıkları, öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri, ailede algılanan maddi gelir durumu, ailenin kaçınıcı çocuğu oldukları, kaç kardeşe sahip oldukları, anne babanın eğitim durumu, anne babanın birlikte oluşu ya da boşanmış olmalarını ölçmemize yarayacak sorular sorulmuştur. Bu bölümdeki sorular araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmıştır.

2.3.2. Aile Tutum ölçeği

Orijinal formu Amerika Birleşik Devletlerinde Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş olup, ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getirebildiğinin veya getiremediğinin genel değerlendirmesini yapmak ve sorun alanlarını ortaya çıkartmak amacıyla oluşturulmuş bir ölçü aracıdır (Bulut, 1990). Aile Değerlendirme Ölçeği, McMaster Aile İşlevleri Modelinin (McMaster Model of Family Functioning-MMFF) klinik olarak aileler üzerine uygulanmasıyla elde edilmiştir ve 7 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar McMaster Model'in alt boyutları olup 6 tanesi aile işlevlerindeki her bir soru alanını tek tek ele almakta, bir tanesi de genel işlevler üzerinde odaklaşmaktadır. Ölçekteki her soru yedi alt ölçekten bir tanesine aittir. Soruların bazıları sağlıklı işlevleri, bazıları da sağlıksız işlevleri tanımlamaktadır (Bulut, 1993). 12 yaş üzeri aile bireyleri tarafından doldurulan ve aileleri, problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verme, duygusal katılım, davranış kontrolü ve genel işlevler boyutlarında değerlendirmeyi amaçlayan ölçeğin puan ortalaması alınarak aile puanı hesaplandığı gibi, her bireyin puanını ayrı olarak değerlendirmek de mümkündür (Kılıç ve diğ., 1999). Her alt boyutun kendi iç tutarlılığı Cronbach'ın alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. Her alt boyutun alfa katsayısı en az 0.70 olana kadar bu işleme devam edilmiştir. İç tutarlılık (alfa katsayısı) altı boyutta 0.72 ile 0.92 arasında değişmektedir. Bu da ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Türkçe'ye uyarlanması, güvenilirlik ve geçerlik çalışması Işıl Bulut tarafından yapılmış olan ölçeğe ilişkin bulgular, hemen tüm konularda ölçeğin orijinalinde yapılan çalışmalardan elde edilen bulguları destekler niteliktedir (Bulut, 1990). Aile Değerlendirme Ölçeğinin iki ayrı gruba uygulanması sonucu alt ölçeklerin puan ortalamaları arasındaki farkların anlamlı olması ölçeğin iki grubu birbirinden manidar düzeyde ayırt ettiğini göstermektedir (Bulut, 1990).

Ölçek; problem çözmeye, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar alt boyutlarından oluşmaktadır. Bireyin, son iki ayı dikkate alarak maddeleri okuyup uygun seçenekleri işaretlemeleri istenmektedir. Aynen katılıyorum cevabı 1 puan, büyük ölçüde katılıyorum cevabı 2 puan, biraz katılıyorum cevabı 3 puan, hiç katılmıyorum cevabı 4 puan almaktadır. Tüm maddelerde 1 puan sağlıklı cevabı, 4 puan ise sağlıksız cevabı simgelemektedir. Yıldız işaretli soruların puanlaması, ters olarak yapılmaktadır. Bu şekilde elde edilen puanlar her alt boyut için toplanarak ortalaması alınır

2.3.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Araştırmada benlik saygısı ölçümü için kullanılan bu ölçek 1963 'te Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiştir. Özgün adı Rosenberg Self-Esteem Scale olan RBSÖ, bugün psikiyatrik ve psikolojik çalışmalarda benlik saygısı ölçümü için kullanılan güvenilir dört ana ölçekten biri olarak literatürde yer almaktadır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği çoktan seçmeli sorulardan yapılmış 12 alt kategoriden oluşan, 63 maddeli bir öz bildirim testidir. Alt kategorileri: Benlik saygısı, kendilik kavramı, insanlara güven duyma, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi, ana-baba ilgisi, babayla ilişki ve psişik izolasyondur. Araştırmamızda tüm ölçek, yani on iki alt kategori kullanılmıştır. Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonunda benlik saygısı kategorisinin geçerliğini sınamak için psikiyatrik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerle yapılan değerlendirmede öğrencilerin benlik saygıları, kendilerine ilişkin görüşlerine göre, yüksek, orta ve düşük olarak gruplandırılmıştır. Görüşlerden ve benlik saygısı ölçeğinden elde edilen sonuçların arasındaki ilişkiler hesaplanmış ve geçerlik oranı .71 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısının ise .75 olduğu belirtilmiştir (Koçak, 2008).

Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri, D-1 (Benlik Saygısı) ; D-2 (Kendilik Kavramının Sürekliliği) ; D-3 (İnsanlara Güven Duyma) ; D-4 (Eleştiriye Duyarlılık) ; D-5 (Depresif Duygulanım) ; D-6 (Hayalperestlik) ; D-7 (Psikosomatik Belirtiler) ; D-8 (Kişilerarası İlişkilerde Tehdit Hissetme) ; D-9 (Tartışmalara Katılabilme Derecesi) ; D-10 (Ana-Baba İlgisi) ; D-11 (Babayla İlişki) ve D-12 (Psişik İzolasyon) olmak üzere toplam

12 bölümden oluşmaktadır. “Benlik Saygısı” alt ölçeği hariç diğer tüm ölçeklerde doğru yanıtlar ‘1’ puan almaktadır. Benlik Saygısı Alt ölçeğinde ise puanlama şu şekildedir:

D –1 (BENLİK SAYGISI)

1 - (C)=0,17 (D)=0,34 6 - (C)=0,50 (D)=1

2 - (C)=0,16 (D)=0,33 7 - (C)=0,50 (D)=1

3 - (A)=0,17 (B)=0,33 8 - (A)=1 (B)=0,50

4 - (C)=0,25 (D)=0,50 9 - (A)=0,50 (B)=0,25

5 - (C)=0,25 (D)=0,50 10 - (A)=0,50 (B)=0,25

“Benlik Saygısı” alt testinde ise yanıtlar 0-6 puan ile değerlendirilmektedir. “Benlik Saygısı” alt testinde 0 –1 puan alanların “yüksek”; 2–4 puan alanların “orta” ve 5–6 puan alanların “düşük” benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir. “Kendilik Kavramının Sürekliliği” alt testinde “puanın yüksek” olması sürekliliğin “az” olduğuna; “0-2” puan alındığında kendilik kavramının sürekliliğinin fazla, “3-5” puan alındığında ise kendilik kavramı sürekliliğinin az olduğuna işaret eder. “İnsanlara Güven Duyma” alt testinde “yüksek puan” , güvenin “az” olduğuna; “0-1” puan alanların insanlara olan güvenlerinin çok olduğu, “2-3” puan alanların insanlara orta düzeyde güven duydukları ve “4-5” puan alanların ise insanlara az güven duydukları söylenebilir.

“Eleştiriye Duyarlılık” alt testinde “yüksek puan” , “fazla” duyarlılığa; “0-1” puan eleştiriye az duyarlılığa, “2-3” puan eleştiriye çok duyarlılığa işaret eder. “Depresif Duygulanım” alt ölçeğinde “yüksek puan” , depresyon düzeyinin “yüksek” olduğuna; “0” puan depresif duygulanımın olmadığına, “1-2” puan depresif duygulanımın az olduğuna, “3-4” puan depresif duygulanımın orta düzeyde yaşandığına ve “5-6” puan ise depresif duygulanımın yüksek düzeyde yaşandığına işaret eder. “Hayalperestlik” alt ölçeğinde “yüksek puan” , hayalperestliğin “fazla” olduğuna; “01” puan hayalperestliğin az olduğunu, “2-3” puan orta düzeyde olduğunu ve “4” puan hayalperestliğin üst seviyede olduğunu belirtir. “Psikosomatik Belirtiler” alt testinde “yüksek puan” , belirtilerin “fazlalığına”; “0-2” puan belirtilerin az olduğuna, “3-4” puan orta düzeyde psikosomatik belirti yaşandığına ve “5” puan belirtilerin fazla olduğuna işaret eder. “Kişilerarası

İlişkilerde Tehdit Hissetme” alt testinde “yüksek puan” , “kolaylıkla tehdit” edilme duygusuna; “0” puan tehdit hissedilmediğini, “1” puan az hissedildiğini, “2” puan orta düzeyde hissedildiğini ve “3” puan ise kişilerarası ilişkilerde yüksek düzeyde tehdit hissedildiğini gösterir. “Tartışmalara Katılabilme Derecesi” alt ölçeğinde “yüksek puan” , tartışmalara katılabilmenin “yüksek” oluşuna; “0” puan tartışmalara katılma derecesinin az, “1” puan orta, “2” puan çok olduğuna işaret eder. “Ana-Baba İlgisi” alt testinde “yüksek puan” , ilgi “azlığına”; “0-2” puan ilginin çok olduğunu, “3-4” puan orta düzeyde ilgi olduğunu ve “5-7” puan ise ana-baba ilgisinin az olduğunu gösterir. “Babayla İlişki” alt ölçeğinde “yüksek puan” , babayla ilişkinin “fazla” oluşuna; “0-2” puan babayla ilişki azlığına, “3-4” puan orta düzeyde bir ilişkiye, “5-6” puan da babayla ilişkinin fazla olduğuna ve “Psşik İzolasyon” alt testinde ise “yüksek puan” , psşik izolasyonun “fazlalığına”; “1” puan izolasyonun az olduğuna, “2” puan izolasyonun çok olduğuna işaret eder.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda yapılan istatistiksel analizlerin bulguları sunulmaktadır. Yaşları 13 ile 18 arasında değişen 204 ergenden elde edilen veriler katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini ve araştırma kapsamında ölçülen algılanan anne-baba tutumları ve benlik saygısı değişkenlerine ait puanları kapsamaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 15.9 olup standart sapması 1.34'tür.

3.BULGULAR

3.1. Betimsel İstatistikler

Sosyo-demografik özelliklere ait frekans ve yüzde değerleri incelenmiştir. Buna göre, katılımcıların 100'ünün (%49) kız ve 104'ünün (%51) erkek olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Katılımcıların cinsiyeti ile ilgili frekans ve yüzde değerleri

Katılımcıların Cinsiyeti	f	%
Kız	100	49
Erkek	104	51
Toplam	204	100

Yaş ile ilgili frekans ve yüzde değerleri katılımcıların 9'unun (%4.4) 13, 26'sının (12.7) 14, 38'inin (%18.6) 15, 56'sının (27.5) 16, 53'ünün (%26) 17 ve 22'sinin (%10.8) 18 yaşında olduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Katılımcıların yaşları ile ilgili frekans ve yüzde değerleri

Katılımcıların Yaşı	f	%
13 yaş	9	4.4
14 yaş	26	12.7
15 yaş	38	18.6
16 yaş	56	27.5
17 yaş	53	26
18 yaş	22	10.8
Toplam	204	100

Tablo 3.3. incelendiğinde katılımcıların 52'sinin (25.5) 9. sınıf, 51'inin (%25) 10. sınıf, 49'unun (%24) 11. sınıf ve 52'sinin (%25.5) 12. sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Katılımcıların eğitimi ile ilgili frekans ve yüzde değerleri

Sınıfı	f	%
9. sınıf	52	25.5
10. sınıf	51	25
11. sınıf	49	24
12. sınıf	52	25.5
Toplam	204	100

Tablo 3.4. incelendiğinde katılımcıların 101'inin özel (49.5), 103'ünün (%50.5) ise devlet okulunda eğitim almakta olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4. Katılımcıların okul türü ile ilgili frekans ve yüzde değerleri

Okul Türü	f	%
Özel okul	101	49.5
Devlet okulu	103	50.5
Toplam	204	100

Kardeş sayıları ile ilgili frekans tablosuna göre, katılımcılardan 60'ının (%29.4) 1, 61'inin (%29.9) 2, 42'sinin (%20.6) 3, 19'unun (%9.3) 4, 5'inin (%2.5) 5, 3'ünün (%1.5) 6, 2'nin (%1) 7 ve 1'inin (%0.5) ise 10 kardeşi bulunmaktadır. 11 katılımcının (%5.4) ise kardeşi yoktur (Bkz. Tablo 3.5).

Tablo 3.5. Katılımcıların kardeş sayısı ile ilgili frekans ve yüzde değerleri

Kardeş sayısı	f	%
0	11	5.4
1	60	29.4
2	61	29.9
3	42	20.6
4	19	9.3
5	5	2.5
6	3	1.5
7	2	1
10	1	.5
Toplam	204	100

Tablo 3.6'da sunulduğu üzere; araştırmaya katılan ergenlerden 10'u (%4.9) ailelerinin gelir düzeyi "çok iyi" olarak belirtmişken, 73'ü (%35.8) "iyi", 95'i (%46.6) "orta", 11'i (%5.4) "kötü" ve 15'i (%7.4) "çok kötü" olarak belirtmiştir.

Tablo 3.6. Katılımcıların ailesinin gelir düzeyi ile ilgili frekans ve yüzde değerleri

Gelir düzeyi	f	%
5 (Çok iyi)	10	4.9
4 (İyi)	73	35.8
3 (Orta)	95	46.6
2 (Kötü)	11	5.4
1 (Çok kötü)	15	7.4
Toplam	204	100

Katılımcıların anne ve babaları ile ilgili sosyo-demografik bulguları Tablo 3.7'de sunulmaktadır.

Buna göre ilk olarak;

Katılımcılardan 202'sinin (%99) annesi ve 200'ünün (%98) babası hayatta olmakla birlikte,

2 (%1) katılımcının annesi ve 4 (%2) katılımcının babasının vefat etmiş olduğu görülmektedir.

İkinci olarak; katılımcıların 117'sinin (%86.8) anne ve babası birlikte iken

27'sinin (%13.2) ise ayrı olduğu bulgulanmaktadır.

Üçüncü olarak katılımcıların anne ve babalarının eğitim durumuna ait frekanslar yer almaktadır. Buna göre, katılımcılardan 50'sinin (%24.5) annesi ilkokul,

56'sının (%27.5) ortaokul,

56'sının (%27.5) lise,

27'sinin (%13.2) üniversite ve

2'sinin (%1) lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan 13'ünün (%6.4) annesinin ise ölçekte belirtilen eğitim düzeylerinden hiç birini almamış olduğu bildirilmiştir.

Katılımcılardan 51'inin (%25) babası ilkokul,

44'ünün (%21.6) ortaokul,

54'sının (%26.5) lise,

42'sinin (%20.6) üniversite ve

4'ünün (%2) lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan 9'unun (%4.4) babasının ise ölçekte belirtilen eğitim düzeylerinden hiç birini almamış olduğu bildirilmiştir.

Tablo 3.7. Katılımcıların anne ve babaları ilgili sosyo-demografik betimsel istatistikleri

		f	%
Anne yaşam	Yaşıyor	202	99
	Vefat etmiş	2	1
	Toplam	204	100
Baba Yaşam	Yaşıyor	200	98
	Vefat etmiş	4	2
	Toplam	204	100
Anne-Baba Birlikteliği	Birlikte	117	86.8
	Ayrı	27	13.2
	Toplam	204	100
Annenin Eğitim Durumu	Eğitimi yok	13	6.4
	İlkokul	50	24.5
	Ortaokul	56	27.5
	Lise	56	27.5
	Üniversite	27	13.2
	Lisans üstü	2	1
	Toplam	204	100
Babanın Eğitim Durumu	Eğitimi yok	9	4.4
	İlkokul	51	25
	Ortaokul	44	21.6
	Lise	54	26.5
	Üniversite	42	20.6
	Lisans üstü	4	2
	Toplam	204	100

Tablo 3.8’de araştırmadaki değişkenlerin standart sapmaları ve ortalamaları görülmektedir. Tablo incelendiğinde Anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutundaki puanların ortalamasının 3.19 (SS=.69) olduğu ve Baba kabul/ilgi/sevgi alt boyutundaki puanların ortalamalarının ise 2.93 olduğu görülmektedir. Katılımcıların Anne sıkı denetim/kontrol

katılımcıların aldıkları puanların ortalaması 2.60 (SS=.59) ve Baba sıkı denetim/control alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması ise 3.43'tür (SS=.67).

Tablo 3.8. Araştırma değişkenlerinin ortalamaları ve standart sapmaları

Değişken	Ortalama	SS
1. Anne kabul/ilgi/sevgi	3.19	.69
2. Baba kabul/ilgi/sevgi	2.93	.78
3. Anne sıkı denetim/kontrol	2.60	.59
4. Baba sıkı denetim/kontrol	2.43	.67
5. Benlik saygısı	3.01	.60

Tablo 3.9'da değişkenler arasındaki ilişkinin incelendiği Pearson Korelasyon Analizi sonuçları sunulmaktadır. Anne Tutum Ölçeği'nin (ATÖ) Anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutunun yaş ($r=-.16$, $p=.02$) ve kardeş sayısı ($r=-.21$, $p=.00$) ile negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir.

Buna göre katılımcı ergenlerin yaşları ve kardeş sayıları arttıkça anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi azalmaktadır. Anne kabul/ilgi/sevgi puanları ve ailenin gelir düzeyi değişkeni arasında pozitif yönde olumlu bir korelasyon bulunmaktadır ($r=.14$, $p=.04$). Bu veriye dayanarak, ailenin gelir düzeyi arttıkça anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi tutumunun artmakta olduğu söylenebilir.

Baba Tutum Ölçeği'nin (BTÖ) Baba kabul/ilgi/sevgi alt boyutu ailenin gelir düzeyi ($r=.25$, $p=.00$) ve ATÖ'nin Anne kabul/ilgi/sevgili alt boyutu ($r=.32$, $p=.00$) ile pozitif yönde ve anlamlı bir korelasyona sahiptir. Buna göre ailenin gelir düzeyi iyileştikçe ve anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi arttıkça babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi tutumu artmaktadır.

Öte yandan Baba kabul/ilgi/sevgi ATÖ'nin Anne sıkı/denetim/kontrol alt boyutu ile negatif yönde ve anlamlı olarak ilişkilidir ($r=-.18$, $p=.00$). Bu bulgu babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi arttıkça anneden algılanan sıkı denetim/kontrolün azaldığını ifade etmektedir.

BTÖ'nin Baba sıkı denetim/kontrol alt boyutu kardeş sayısı ($r=.17$, $p=.02$) ve anne sıkı denetim/kontrol ($r=.40$, $p=.00$) ile pozitif yönde; Anne kabul/ilgi/sevgi ($r=-.15$, $p=.02$) ile ise negatif yönde anlamlı olarak ilişkilidir. Buna göre kardeş sayısı ve anneden algılanan sıkı denetim/kontrol arttıkça babadan algılanan sıkı denetim/kontrol artmaktadır. Anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi arttıkça ise babadan algılanan sıkı denetim/kontrol azalmaktadır.

Son olarak ailenin gelir düzeyi ($r=.20$, $p=.00$), anne kabul/ilgi/sevgi ($r=.28$, $p=.00$) ve baba kabul/ilgi/sevgi ($r=.31$, $p=.00$) katılımcıların benlik saygısı puanları ile olumlu yönde ve anlamlı düzeyde ilişkilidir. Bu bulguya göre ailenin gelir düzeyi ve anneden ve babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi arttıkça ergenlerin benlik saygısı artmaktadır.

Tablo 3.9. Araştırma değişkenlerinin aralarındaki korelasyonlar

Değişken	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Yaş	-							
2. Kardeş sayısı	-.08	-						
3. Ailenin gelir durumu	-.10	.03	-					
4. Anne kabul/ilgi/sevgi	-.16*	-.21**	.14*	-				
5. Baba kabul/ilgi/sevgi	-.13	-.09	.25**	.32**	-			
6. Anne sıkı denetim/kontrol	-.06	.07	.00	.02	-.18**	-		
7. Baba sıkı denetim/kontrol	-.06	.17*	.08	-.15*	-.13	.40**		
8. Benlik saygısı	.12	-.04	.20**	.28**	.31**	-.08	-.06	-

* $p < .05$, ** $p < .01$, $N=204$

3.2. Grup Karşılaştırmaları

3.2.1. Cinsiyet karşılaştırmaları

Kız ve erkek ergenler arasında benlik saygısı puanları yönünden bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar t test analizi yürütülmüştür. Elde edilen bulgular erkek ergenlerin benlik saygısı puanlarının (Ort.=3.11, SS=.57) kız ergenlerin benlik saygısı puanlarından (Ort.=2.90, SS=.61) yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Erkek ve kız ergenlerin benlik saygıları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir [$t(202)=-2.55$, $p=.01$, Bkz. Tablo 3.10].

Tablo 3.10. Kız ve erkek ergenlerin benlik saygısına göre karşılaştırılması

	N	X	SS	t	Df	p
Kız	100	2.90	.61	-2.55	202	.01
Erkek	104	3.11	.57			

Kız ve erkek ergenler arasında algıladıkları anne ve baba tutumları yönünden bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla cinsiyet grupları Anne ve Baba tutumlarının alt boyutlarına göre karşılaştırılmıştır. İlk olarak kız ve erkek ergenlerin algıladıkları Anne kabul/ilgi/sevgi yönünden farklı olup olmadıkları bağımsız gruplar t test analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kız ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi puanları (Ort.=3.2, SS=.69) ile erkek ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi puanları (Ort.=3.18, SS=.68) arasında anlamlı düzeyde bir fark görülmemektedir [$t(202)=-.24$, $p=.81$, Bkz. Tablo 3.11].

Tablo 3.11. Kız ve erkek ergenlerin algıladıkları anne kabul/ilgi/sevgi tutumuna göre karşılaştırılması

	N	X	SS	t	df	p
Kız	100	3.20	.69	.24	202	.81
Erkek	104	3.18	.68			

İkinci olarak kız ve erkek ergenlerin algıladıkları Baba kabul/ilgi/sevgi yönünden farklı olup olmadıkları bağımsız gruplar t test analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kız ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi puanları (Ort.=2.87, SS=.74) ile erkek ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi puanları (Ort.=2.98, SS=.81) arasında anlamlı düzeyde bir fark görülmemektedir [$t(202)=-.99$, $p=.32$, Bkz. Tablo 3.12].

Tablo 3.12. Kız ve erkek ergenlerin algıladıkları baba kabul/ilgi/sevgi tutumuna göre karşılaştırılması

	N	X	SS	t	df	p
Kız	100	2.87	.74	-.99	202	.32
Erkek	104	2.98	.81			

Üçüncü olarak kız ve erkek ergenlerin algıladıkları Anne sıkı denetim/kontrol yönünden farklı olup olmadıkları bağımsız gruplar t test analizi ile test edilmiştir. Elde

edilen sonuçlara göre kız ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol puanları (Ort.=2.58, SS=.62) ile erkek ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol puanları (Ort.=2.61, SS=.57) arasında anlamlı düzeyde bir fark görülmemektedir [t(202)=-.37, p=.71, Bkz. Tablo 3.13].

Tablo 3.13. Kız ve erkek ergenlerin algıladıkları anne sıkı denetim/kontrol tutumuna göre karşılaştırılması

	N	X	SS	t	df	p
Kız	100	2.58	.62	-.37	202	.71
Erkek	104	2.61	.57			

Son olarak kız ve erkek ergenlerin algıladıkları Baba sıkı denetim/kontrol yönünden farklı olup olmadıkları bağımsız gruplar t test analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kız ergenlerin Baba sıkı denetim/kontrol puanları (Ort.= 2.42, SS=.63) ile erkek ergenlerin Baba sıkı denetim/kontrol puanları (Ort.= 2.44, SS=.71) arasında anlamlı düzeyde bir fark görülmemektedir [t(202)=-.31, p=.76, Bkz. Tablo 3.14].

Tablo 3.14. Kız ve erkek ergenlerin algıladıkları baba sıkı denetim/kontrol tutumuna göre karşılaştırılması

	N	X	SS	t	df	p
Kız	100	2.42	.63	-.31	202	.76
Erkek	104	2.44	.71			

3.2.2. Anne ve babanın eğitim düzeyleri karşılaştırmaları

Anne ve babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol tutumlarının anne ve babanın eğitim düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir.

Bu amaçla ilk olarak annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi puanları karşılaştırılmıştır. Yürütülen varyans analizi sonucunda annesi eğitim görmemiş, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite (ya da daha yükseği bir eğitim) mezunu annelerin çocukları olan ergenlerin algılanan Anne kabul/ilgi/sevgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır [F(4,199)=2.08 , p=.09, Bkz. Tablo 3.15].

Tablo 3.15. Annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin algılanan anne kabul/ilgi/sevgi puanlarının karşılaştırılması

Annenin eğitim düzeyi	n	X	SS	F	df	P
Eğitimi yok	13	2.90	.57	2.08	4	.09
İlkokul	50	3.03	.88			
Ortaokul	56	3.25	.54			
Lise	56	3.35	.61			
Üniversite (ve üzeri)	29	3.16	.68			
Toplam	204	3.19	.69			

İkinci olarak annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol puanları karşılaştırılmıştır. Yürütülen varyans analizi sonucunda annesi eğitim görmemiş, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite (ya da daha yükseği bir eğitim) mezunu annelerin çocukları olan ergenlerin algılanan Anne sıkı denetim/kontrol puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır [$F(4,119)= 1.26$, $p=.29$, Bkz. Tablo 3.16].

Tablo 3.16. Annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin algılanan anne sıkı denetim/kontrol puanlarının karşılaştırılması

Annenin eğitim düzeyi	n	X	SS	F	df	P
Eğitimi yok	13	2.67	.47	1.26	4	.29
İlkokul	50	2.60	.72			
Ortaokul	56	2.71	.51			
Lise	56	2.55	.57			
Üniversite (ve üzeri)	29	2.44	.55			
Toplam	204	2.60	.59			

Üçüncü olarak babanın eğitim düzeyine göre ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi puanları karşılaştırılmıştır. Yürütülen varyans analizi sonucunda babası eğitim görmemiş, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite (ya da daha yükseği bir eğitim) mezunu annelerin çocukları olan ergenlerin algılanan baba kabul/ilgi/sevgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır [$F(4,199)=$, $p=$, Bkz. Tablo 3.17].

(Ort.=3.02, SS=.58) arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır [$t(202)=-.91$, $p=.37$, Bkz. Tablo 3.19].

Tablo 3.19. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin benlik saygısına göre karşılaştırılması

	n	X	SS	t	df	P
Anne-baba ayrı	27	2.91	.72	.91	202	.37
Anne-baba birlikte	177	3.02	.58			

Anne-babası birlikte ve ayrı olan ergenler arasında algılanan anne ve baba tutumları puanları yönünden bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar t test analizleri yürütülmüştür. Öncelikle bu iki grup algılanan Anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi puanları (Ort.=3, SS=.74) ile anne-babası birlikte olan ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi (Ort.=3.22, SS=.67) arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır [$t(202)=1.53$, $p=.13$, Bkz. Tablo 3.20].

Tablo 3.20. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutuna göre karşılaştırılması

	n	X	SS	t	df	p
Anne-baba ayrı	27	3	.74	1.53	202	.13
Anne-baba birlikte	177	3.22	.67			

İkinci olarak iki grup algılanan Anne sıkı denetim/kontrol alt boyutuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol puanları (Ort.=2.50, SS=.46) ile anne-babası birlikte olan ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol (Ort.=2.61, SS=.61) arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır [$t(202)=.89$, $p=.38$, Bkz. Tablo 3.21].

Tablo 3.21. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin anne sıkı denetim/kontrol alt boyutuna göre karşılaştırılması

	n	X	SS	t	df	p
Anne-baba ayrı	27	2.50	.46	.89	202	.38
Anne-baba birlikte	177	2.61	.61			

Üçüncü olarak iki grup algılanan baba kabul/ilgi/sevgi alt boyutuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi puanları (Ort.= 2.75, SS=.84) ile anne-babası birlikte olan ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi (Ort.= 2.95, SS=.77) arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır [t(202)=1.30, p=.20, Bkz. Tablo 3.22].

Tablo 3.22. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin baba kabul/ilgi/sevgi alt boyutuna göre karşılaştırılması

	n	X	SS	t	df	p
Anne-baba ayrı	27	2.75	.84	1.30	202	.20
Anne-baba birlikte	177	2.95	.77			

Dördüncü olarak iki grup algılanan Baba sıkı denetim/kontrol alt boyutuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin Baba sıkı denetim/kontrol puanları (Ort.= 2.38 , SS=.63) ile anne-babası birlikte olan ergenlerin Baba sıkı denetim/kontrol (Ort.= 2.44 , SS=.68) arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır [t(202)=.41 , p=.68, Bkz. Tablo 3.23].

Tablo 3.23. Anne-babası ayrı ve birlikte olan ergenlerin baba sıkı denetim/kontrol alt boyutuna göre karşılaştırılması

	n	X	SS	t	df	p
Anne-baba ayrı	27	2.38	.63	.41	202	.68
Anne-baba birlikte	177	2.44	.68			

3.2.4. Öğretim görmekte oldukları sınıf düzeyine göre karşılaştırmalar

9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeyindeki ergenler arasında benlik saygısı puanları yönünden bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla varyans analizi yürütülmüştür. Analiz sonucuna göre farklı sınıf düzeylerindeki ergenlerin benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır [F(3,200)=.32 , p=.81, Bkz. Tablo 3.24].

Tablo 3.24. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin benlik saygısı puanlarına göre karşılaştırılması

Sınıf	n	X	SS	F	df	p
9	52	3.01	.57			
10	51	3.07	.53			
11	49	2.97	.65	.32	3	.81
12	52	2.97	.64			
Toplam	204	3.01	.60			

9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeyindeki ergenler arasında algılanan anne ve baba tutumları yönünden farkların olup olmadığı incelenmiştir.

Bu doğrultuda grupların Anne kabul/ilgi/sevgi, Anne sıkı denetim/kontrol, Baba kabul/ilgi/sevgi ve Baba sıkı denetim/kontrol değişkenlerinde varyans analizleri yürütülmüştür. 9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeylerinde Anne kabul/ilgi/sevgi puanlarının karşılaştırıldığı varyans analizi sonuçları incelendiğinde bu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir [$F(3,200)=.87$, $p=.46$, Bkz. Tablo 3.25].

Tablo 3.25. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin anne kabul/ilgi/sevgi puanlarına göre karşılaştırılması

Sınıf	n	X	SS	F	df	p
9	52	3.30	.75			
10	51	3.20	.59	.87	3	.46
11	49	3.09	.82			
12	52	3.15	.55			
Toplam	204	3.19	.69			

9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeylerinde Anne sıkı denetim/kontrol puanlarının karşılaştırıldığı varyans analizi sonuçları incelendiğinde bu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir [$F(3,200)=.77$, $p=.51$, Bkz. Tablo 3.26].

Tablo 3.26. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin anne sıkı denetim/kontrol puanlarına göre karşılaştırılması

Sınıf	n	X	SS	F	df	p
9	52	2.52	.62			
10	51	2.55	.56			
11	49	2.65	.66	.77	3	.51
12	52	2.67	.53			
Toplam	204	2.60	.59			

9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeylerinde Baba kabul/ilgi/sevgi puanlarının karşılaştırıldığı varyans analizi sonuçları incelendiğinde bu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir [$F(3,200)= 1.40, p=.24$, Bkz. Tablo 3.27].

Tablo 3.27. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin baba kabul/ilgi/sevgi puanlarına göre karşılaştırılması

Sınıf	N	X	SS	F	df	p
9	52	3.03	.79			
10	51	2.93	.78			
11	49	2.99	.73	1.40	3	.24
12	52	2.75	.79			
Toplam	204	2.93	.78			

9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeylerinde Baba sıkı denetim/kontrol puanlarının karşılaştırıldığı varyans analizi sonuçları incelendiğinde bu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir [$F(3,200)= .49, p=.69$, Bkz. Tablo 3.28].

Tablo 3.28. 9., 10., 11., ve 12. Sınıf düzeyindeki ergenlerin baba sıkı denetim/kontrol puanlarına göre karşılaştırılması

Sınıf	N	X	SS	F	df	p
9	52	2.44	.62			
10	51	2.34	.70			
11	49	2.45	.62	.49	3	.69
12	52	2.50	.74			
Toplam	204	2.43	.67			

3.2.5. Okul türüne göre karşılaştırma

Devlet okulu ve özel okulda eğitim görmekte olan ergenlerin benlik saygılarını karşılaştırmak amacıyla t test analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre özel okulda (Ort.=3.04 , SS=.56) ve devlet okulunda (Ort.=2.98, SS=.64) eğitim gören ergenlerin benlik saygısı arasında anlamlı bir fark yoktur [$t(202)=-.67, p=.50$, Bkz. Tablo 3.29].

Tablo 3.29. Devlet okulu ve özel okulda eğitim görmekte olan ergenlerin benlik saygılarının karşılaştırılması

Okul Türü	n	X	SS	t	df	p
Devlet	103	2.98	.64	-.67	202	.50
Özel	101	3.03	.56			

3.3. Algılanan Anne ve Baba Tutumları ile Benlik Saygısı İlişkisi

Betimsel istatistikler bölümünde ve araştırma değişkenlerinin korelasyon tablosunda da belirtildiği üzere (Bkz. Tablo 3.8), Anne Tutum Ölçeğinin Anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutu ve Baba Tutum Ölçeğinin Baba kabul/ilgi/sevgi alt boyutu benlik saygısı ile pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. Bu bilgi doğrultusunda Anne kabul/ilgi/sevgi ve Baba kabul/ilgi/sevgi değişkenlerinin benlik saygısını yordayıp yordamadığını test etmek amacıyla standart çoklu regresyon analizi yürütülmüştür. Analiz sonuçları incelendiğinde bu iki değişkenin birlikte anlamlı olarak toplam varyansın %13'ünü açıkladığını görülmektedir, $F(2,201)=15.10, p=.00$. Regresyon katsayıları incelendiğinde Anne kabul/ilgi/sevgi ($\beta=.20, t(202)=2.85, p=.01$) ve Baba kabul/ilgi/sevgi ($\beta=.24, t(202)=3.52, p=.00$) değişkenlerinin benlik saygısının anlamlı birer yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Buna göre, Anne ve babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi arttıkça ergenlerin benlik saygısının arttığı görülmektedir. Değişkenlere ait regresyon katsayıları Tablo 3.30' da sunulmaktadır.

Tablo 3.30. Anne kabul/ilgi/sevgi ve baba kabul/ilgi/sevgi için standardize ve standardize olmayan regresyon katsayıları

	B	SH	β
Anne Kabul/İlgi/Sevgi	.17	.06	.20*
Baba Kabul/İlgi/Sevgi	.19	.05	.24*

* $p < .05$

3.4. Ailenin Gelir Düzeyi ile Ergenin Benlik Saygısı İlişkisi

Betimsel istatistikler bölümünde ve araştırma değişkenlerinin korelasyon tablosunda da belirtildiği üzere (Bkz. Tablo 3.8), ailenin gelir düzeyi benlik saygısı ile pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. Ailenin gelir düzeyinin ergenin benlik saygısını yordayıp yordamadığını test etmek amacıyla regresyon analizi yürütülmüştür. Analiz sonucunda ailenin gelir düzeyinin benlik saygısının anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($\beta=.20$, $t(202)=2.90$, $p=.00$) ve varyansın %04'ünü açıkladığı bulunmuştur, $F(1,202)=8.37$, $p=.00$ (Bkz. Tablo 3.31)

Tablo 3.31. Aile gelir düzeyi için standardize ve standardize olmayan regresyon katsayıları

	B	SH	B
Aile gelir düzeyi	.13	.05	.20*

* $p < .05$

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA ve YORUM

4.TARTIŞMA ve YORUM

Tüm toplumların devamlılıklarının sürdürülmesi ve ilerleyebilmesi için temel unsur olan eğitim, gün geçtikçe önemini arttırmaktadır. Bu çerçevede araştırmalar yapılmakta, uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Temel amaç, eğitimin eşit şartlarda ve her kesimden bireye, kalitesi artırılmış şekilde ulaştırabilmektir. Fakat şartlar her ne kadar kalitesi artırılıp iyileştirilmeye çalıştırılsa da öğrencilerin başarıları ve başarılarına doğrudan etki eden benlik saygılarına ilişkin farklılıklar göze çarpmaktadır.

Çalışmada, bu farklılıkların oluşumunda anne baba tutumlarının etkisi olup olmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilere “anne ve babanın sevgi ve yakınlığına her zaman güvenilip güvenilmediği”, “anne baba tarafından sorunlarının çözümünde destek alıp almadığı”, “anne babanın kendisinin ne hissettiği ya da düşündüğüyle gerçekten ilgilenip ilgilenmediği” gibi sorular sorulmuş, cevap aranmıştır.

Araştırmada yaşları 13 ile 18 arasında değişen 204 ergenden elde edilen veriler, katılımcıların sosyo- demografik bilgileri ve araştırma kapsamında ölçülen algılanan anne baba tutumları ve benlik saygısı değişkenleri alt boyutları ile birlikte incelenerek aralarındaki ilişki türü görülmeye çalışılmıştır.

Araştırmada Anne Tutum Ölçeği' nin (ATÖ) Anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutunun yaş ve kardeş sayısı ile negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcı ergenlerin yaşları ve kardeş sayıları arttıkça anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi azalmaktadır. Ancak BTÖ' nin baba sıkı denetim/kontrol alt boyutu kardeş sayısı ve anne sıkı denetim/kontrol ile pozitif yönde; anne kabul/ ilgi/ sevgi ile ise negatif yönde anlamlı ilişkilidir. Buna göre kardeş sayısı ve anneden algılanan sıkı denetim/ kontrol arttıkça babadan algılanan sıkı denetim/kontrol artmaktadır. Anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi arttıkça babadan algılanan sıkı denetim/kontrol azalmaktadır. Bu da ergenlerin benlik saygıları üzerinde etki etmektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda, bizim sonucumuz gibi destekleyenler olduğu gibi desteklemeyen çalışmalarla da karşılaşmıştır. Anne baba arasında yaşanan sıkıntıların, kaygıların çok çocuklu ailelerde daha belirgin hissedilmesi olağan görünmektedir. Anne, çocukların

ihtiyaçlarına dengeli, adaletli şekilde cevap vermeye çalışsa dahi mevcut olası kriz, ergenin duygusal ihtiyaçlarına hemen karşılık bulamaması ergen bireyde güvensizlik duygusu yaratabilmekte ve bu durum yaş ilerledikçe daha belirgin hale gelmektedir.

Araştırmada anne kabul/ilgi/sevgi puanları ve gelir düzeyi değişkeni arasında pozitif yönde olumlu bir korelasyon bulunmaktadır. Bu veriye dayanarak, ailenin gelir düzeyi arttıkça anneden algılanan kabul/ilgi/sevgi tutumunun artmakta olduğu söylenebilir. Günümüz koşullarında ise yaşanan ekonomik sıkıntıların, kaygıların çok çocuklu ailelerde daha belirgin hissedilmesi olağan görünmektedir. Anne, çocukların ihtiyaçlarına dengeli, adaletli şekilde cevap vermeye çalışsa dahi mevcut ekonomik kriz, ergenin maddi ihtiyaçlarına hemen karşılık bulamayıp temin edilemediğinde ergen bireyde yoksunluk duygusu yaratabilmektedir. Yani ailenin gelir düzeyi, anne kabul/ilgi/sevgi katılımcıların benlik saygısı puanları ile olumlu yönde ve anlamlı düzeyde ilişkilidir. Bu bulguya göre ailenin gelir düzeyi ve anneden babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi/ arttıkça ergenlerin benlik saygısı artmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular erkek ergenlerin benlik saygısı puanlarının kız ergenlerin benlik saygısı puanlarından yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Erkek ve kız ergenlerin benlik saygıları arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir. Kız ve erkek ergenler arasında algıladıkları anne ve baba tutumları yönünden bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla cinsiyet grupları anne ve baba tutumlarının alt boyutlarına göre karşılaştırılmıştır.

İlk olarak kız ve erkek ergenlerin algıladıkları Anne kabul/ilgi/sevgi yönünden farklı olup olmadıkları bağımsız gruplar t test analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kız ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi puanları ile erkek ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark görülmemektedir.

İkinci olarak kız ve erkek ergenlerin algıladıkları Baba kabul/ilgi/sevgi yönünden farklı olup olmadıkları bağımsız gruplar t test analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kız ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi puanları ile erkek ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark görülmemektedir.

Üçüncü olarak kız ve erkek ergenlerin algıladıkları Anne sıkı denetim/kontrol yönünden farklı olup olmadıkları bağımsız gruplar t test analizi ile test edilmiştir. Elde

edilen sonuçlara göre kız ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol puanları ile erkek ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark görülmemektedir.

Cinsiyetlerin benlik saygısı arasındaki anlamlı farka sosyalleşme açısından bakıldığında, aslında sosyalleşmenin “başkası düşüncesi” çevresinde geliştiğini görüyoruz. Aileden sonra bu düşünce ilk kez arkadaş gruplarında yaşanır. Mahalle ve sokak başkası düşüncesinin kişi özelinde ilk önemli etkilere sahip olduğu sosyalleşme ortamlarıdır. Bu ortamın önemli öğeleri de arkadaş ve arkadaş gruplarıdır. Arkadaşlar belli bir yaş grubuna uygun davranışların; standart ve hedeflerin çocuğa benimsetilmesinde son derece işlevsel etkiye sahiptirler. Çocuk yaşlarına ait özellikleri ve davranış kalıplarını arkadaşları sayesinde öğrenir. Sosyalleşemeyen ve şahsiyetini geliştiremeyen kişi, yaratıcılığını ve yeteneklerini ortaya koyamamakta, tam olarak toplum üyeliğini kazanamamaktadır. Sosyalleşmenin en açık göstergesi, kişinin kendi dışındaki diğer kişilerle ve gruplarla iş birliği ve dayanışma içinde bulunmasıdır. Bu dayanışma ve iş birliğinden yoksun olunması yabancılaşma ve anomi hali olarak ifade edilebilir. Yeterince sosyalleşmemek ve cinsiyete bağlı olarak atfedilen roller çocukta benlik saygısını olumsuz etkileyebilmektedir.

Özellikle teknolojik gelişme ve değişimler, toplayıcılık ve avcılık döneminin geride kalması, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ortaya çıkması, bulunan madenlerden araç-gereç ve silahlar yapılmaya başlanması kadın ve erkeğin rollerinde farklılaşmaya neden olmuştur. Böylece kadın ve erkek arasında yeni bir iş bölümünün yapılmasıyla kadının görevleri önem açısından ikinci sıraya yerleşmiştir. Bu süreç sonunda ataerkil aile türü ortaya çıkmıştır. Kısaca, toplayıcılık ve avcılık döneminden tarım ve hayvancılık dönemine geçilmesiyle aile kurumunun yapısı da değişmiş, anaerkil aileden ataerkil aileye doğru bir dönüşüm yaşanmıştır. Geçici ya da çok eşli evlenmenin yerini ancak erkeğin bozabileceği tek eşli evlenme biçimi almıştır. Bu aile türünde baba otoritesi mutlaklıdır. Baba savaşlarda emir veren, malı ve parayı yöneten, ibadetleri gözetken kişidir. Soy baba tarafından geçer. Kadın mirastan pay alamaz. Frédéric Le Play'e göre ataerkil aileye genellikle doğu toplumlarında rastlanılmaktadır.

Son olarak elde edilen sonuçlara göre kız ergenlerin Baba sıkı denetim/kontrol puanları ile erkek ergenlerin Baba sıkı denetim/kontrol puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark görülmemektedir.

Anne ve babanın eğitim düzeyleri karşılaştırmalarına bakıldığında; anne ve babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi ve sıkı denetim/kontrol tutumlarının anne ve babanın eğitim düzeyine göre değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla ilk olarak annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi puanları karşılaştırılmıştır. Yürütülen varyans analizi sonucunda annesi eğitim görmemiş, ilkökul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite (ya da daha yükseği bir eğitim) mezunu annelerin çocukları olan ergenlerin algılanan Anne kabul/ilgi/sevgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

İkinci olarak annenin eğitim düzeyine göre ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol puanları karşılaştırılmıştır. Yürütülen varyans analizi sonucunda annesi eğitim görmemiş, ilkökul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite (ya da daha yükseği bir eğitim) mezunu annelerin çocukları olan ergenlerin algılanan Anne sıkı denetim/kontrol puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Üçüncü olarak babanın eğitim düzeyine göre ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi puanları karşılaştırılmıştır. Yürütülen varyans analizi sonucunda babası eğitim görmemiş, ilkökul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite (ya da daha yükseği bir eğitim) mezunu annelerin çocukları olan ergenlerin algılanan baba kabul/ilgi/sevgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Son olarak babanın eğitim düzeyine göre ergenlerin baba sıkı denetim/kontrol puanları karşılaştırılmıştır. Yürütülen varyans analizi sonucunda babası eğitim görmemiş, ilkökul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite (ya da daha yükseği bir eğitim) mezunu annelerin çocukları olan ergenlerin algılanan baba sıkı denetim/kontrol puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bu araştırmada ölçüt olarak anne babanın eğitim durumunun çocuğun benlik saygısı üzerinde bir farklılaşma göstermemesi farklı yorumlamalara neden olabilmektedir. Çocuğun doğumuna uzanan anne-baba çocuk iletişimi, ebeveynin çocukla iyi bağ kurması, güven vermesi, benlik saygısının temellerinin atılmasına neden olduğu kabul edilmektedir. Ergenlik döneminde kişiler kimlik karmaşası, ruhsal bunalım gibi sancılı süreçlerden geçerler. Ergenlerin bu süreçlerini en az hasarla atlatabilmesi, onların gelişim dönemlerinin özelliklerini bilen, farkında olan, onları koşulsuz sevip sayan, dinleyen, anlayışla ve hoşgörüyle yaklaşan, başarılarını görerek doğru pekiştiricilerle motive eden eğitilmiş anne

babaların ergenin kendini mutlu ve değerli hissetmesinde, benlik saygısının yükselmesinde daha olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Çünkü en temel sosyal destek kaynağı ailedir. Aileden alınan bu sağlam duygusal temel, kişinin özgüveninin gelişmesine, yaşamındaki engellere çözüm üretme becerisini geliştirmesine, insanlarla daha kolay sosyal ilişki kurmasına olanak sağlar. Ancak günümüz çekirdek ailesinde anne ve babanın dışarda çalışmasıyla çocuk onlarla uzun süre birlikte olamamaktadır. Bu nedenle onların sürekli sevgisinden yoksun kalmaktadır. Çağdaş kentlerin yarattığı baskılar, gerginlikler, bunalımlar ve sorunlar anne-baba sevgisine duyulan ihtiyacı daha da arttırmaktadır. Günümüzde çalışan anne-baba ve okula giden çocuk, aile ortamında daha az vakit harcayarak bu ortamdan yeterince tatmin sağlayamamaktadır. Bu durum bireyde boşluk ve tatminsizlik hissi gibi psikolojik yoksunluklar dolayısıyla ruhsal sorunlar yaratır. Böyle bir bireyin sağlıklı bir sosyalleşme süreci yaşaması ve topluma karışması pek mümkün değildir.

Toplumumuzda özellikle çocuk yetiştirme konusundaki sorumluluğun anneye yüklenmesi babada ise ekonomik durumu idare etmesi yaygın tutumdur. Bu da ergende aile içerisinde babanın kural ve sınırları belirleyen otorite figürü haline gelmesi aile içi ilişkileri olumsuz etkilemektedir. Özellikle bu nedenle babanın eğitim durumunun aslında ergenlerin benlik saygıları üzerinde anne kadar etkili olmadığını görüyoruz. Benlik saygısındaki olumlu değişme yüksek ihtimalle anne ile olan iletişim ve etkileşimle meydana gelmektedir. Bu noktada araştırmamızda okur-yazar olmayan anne-baba sayısını azlığı moral bulucu etmemdir. Çünkü okur-yazar olmayan ebeveynler ancak içgüdüsel olarak ya da kendi çocuklarında yaşadıklarına yönelik olarak anne babalık yapacak, ergenin bu dönem belirtilerine bilinçli tepkiler veremeyeceklerdir. Bu açıdan bakıldığında temel bilgilere ulaşabilecek kaynak ve cihazları kullanabilecek okur yazar olma oldukça önemli bir faktördür.

Anne-babası birlikte ve ayrı olan ergenlerin karşılaştırılmasına bakıldığında; Anne-babası birlikte ve ayrı olan ergenler arasında benlik saygısı puanları yönünden bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar t test analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin benlik saygısı puanları anne-babası birlikte olan ergenlerin benlik saygısı puanları arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır.

Anne-babası birlikte ve ayrı olan ergenler arasında algılanan anne ve baba tutumları puanları yönünden bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar t test analizleri yürütülmüştür. Öncelikle bu iki grup algılanan Anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi puanları ile anne-babası birlikte olan ergenlerin Anne kabul/ilgi/sevgi arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır. İkinci olarak iki grup algılanan Anne sıkı denetim/kontrol alt boyutuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol puanları ile anne-babası birlikte olan ergenlerin Anne sıkı denetim/kontrol arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır. Üçüncü olarak iki grup algılanan baba kabul/ilgi/sevgi alt boyutuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi puanları ile anne-babası birlikte olan ergenlerin Baba kabul/ilgi/sevgi arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır. Dördüncü olarak iki grup algılanan Baba sıkı denetim/kontrol alt boyutuna göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anne-babası ayrı olan ergenlerin Baba sıkı denetim/kontrol puanları ile anne-babası birlikte olan ergenlerin Baba sıkı denetim/kontrol arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır.

Genel ortalamalara bakıldığında boşanmış ve boşanmamış anne-baba çocukları kıyaslandığında iki grubu farklı anlamda etkilemediği, iki grup arasında da anlamlı farklılıklar olmadığı görülmektedir. Bunun sebebinin ise olumlu tutum ve davranışlar sergileyen ebeveynlerin olduğu düşünülmektedir. Ailesi ister boşanmış ister de boşanmamış olsun, çocuğun ihtiyaçları zamanında karşılanabiliyor olması çocuğun psikolojik açıdan iyi oluşunda büyük öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın bulgularıyla desteklenmemiş olsa da daha önce yapılmış birçok araştırma bulguları ilk çocukta deneyimsiz olan ebeveynlerin, çocuğa yeterince özeni gösterememelerinden kaynaklı olarak ilk çocuğun boşanmadan sonra diğer çocuklara göre daha çok zarar gören kısım olduğunu düşündürmektedir. Ancak ikinci ve üçüncü çocukta anne baba olmanın sorumluluklarını daha fazla özümsemiş olan ebeveynler çocuğun ihtiyacı olan şefkat, saygı ve ilgiyi çocuğa daha çok gösterebilmektedirler. Bu yüzden ayrılan çiftlerin benlik saygısı yüksek bireyler yetiştirebilmelerini sağlamak için, boşanmanın olumsuz etkilerini en aza indirgeyebilmek adına psikolojik destek sağlanmalıdır. Boşanma olgusu bilinçli bir şekilde ele alınıp, ebeveynin birbirinden

ayrıldığı ama her ikisinin de anne ve baba yükümlülüklerini yerine getirebileceği, anne ve babanın çocuktan ayrılmadığı özellikle belirtilmelidir.

Daha önce yapılmış olan çalışmaların bulgularını desteklememektedir. Daha kapsamlı sonuçlara ulaşabilmek ve anne baba boşanma olgusunun ergenin benlik saygısı üzerindeki etkisini tam olarak anlayabilmemiz için boşanmanın süreci, diğer ebeveyni ne sıklıkta gördüğü gibi birçok değişkenlerin de incelenmesi gerekmektedir.

Benlik kavramı ve benlik saygısı gelişiminde çocuğun yaşamış olduğu hayatın kalitesinin çok önemli olduğu bilindiğinden, psikolojik danışmanların aileleri bilinçlendirmek adına ebeveynlere eğitimler vermesi gerekmektedir.

Çocuk için aile önemli bir kurumdur. Yapılan bu araştırmanın sonucu desteklememiş olsa da çocuk büyürken anne ve babaya ihtiyaç duyar. Çocuğun psikolojik gelişimi açısından tek ebeveynle yetişmesi negatif yönde gelişim seyri gösterme sebebidir. Bununla birlikte aile parçalanması kişinin ruh sağlığını önemli ölçüde olumsuz yönde etkilemektedir. Boşanma sonrasında özellikle çocuğun birlikte yaşadığı kişi eş rollerinden ayrılıp ama anne babalık rollerinden ayrılmamalarının gerektiği konusunda bilinçlendirilmelidirler. Bu konuda çok büyük sorumluluk düşmektedir.

Aile ister boşanmış ya da boşanmamış olsun, bireye her zaman yeterli zaman ayrılmalı, sorunları dinleyip paylaşmalı, karar alma sürecinde demokratik tutum sergileyip ergen de dahil edilmeli, özel hayatında veya arkadaşlık seçiminde ergenin kararlarına saygı duyulmalı fakat seçimlerinde yanlış görülen bir yer varsa saygılı ve uygun bir dille çocuğa açıklanıp cinsiyet ayrımı yapmadan çocuklara eşit imkân ve düşüncelerini dile getirme özgürlüğü sağlanmalıdır. Ancak duygu ve düşüncelerini demokratik ortamda özgürce ifade eden bir ergenin kendine güveni ve saygısı yüksek olacaktır. Bir çarkın dişlileri gibi; ruh sağlığı yerinde olan bir gençler önce kendilerine, sonra kendi tercihleriyle kuracağı ailesine, sonra da topluma yararlı olacaktır.

Boşanma nedenli tek ebeveynle büyüyen çocuklar haricinde günümüz toplumlarında en yaygın aile tipi olan çekirdek ile de çocuğun iletişim gücünü ve benlik saygısını etkilediği düşünülmektedir. Büyük şehir hayatı, sosyal mobilite, endüstrinin gerekleri çekirdek aile tipini yaratmıştır. Çekirdek ailenin akrabalarıyla aralarında yardımlaşma düzeyi düşüktür. Dolayısıyla aile ve akrabaları birbirleri üzerinde karşılıklı haklara sahip

değillerdir ve karşılıklı zorunluluklar azdır. Yine aile ve akrabaların birbirleri üzerinde değer ve ahlak kontrolü çok azdır. Birbirlerinin yerleşme yerini seçmedikleri için aile akrabalarının oturduğu yere bağımlı değildir. Böylece kişi belli coğrafi bağlardan kurtulur. Bu ise ailenin akrabalarla sosyal etkileşim derecesini azaltarak ailenin bağımsızlığını destekler. Çekirdek ailede akraba ve aileye dahil olmayan insanların büyük etkisi olmaması nedeniyle iletişim az sayıda insan arasında (anne, baba ve çocuk) gerçekleşir. Çekirdek ailede, aile içi ilişkilerde duygusal boyut daha önemlidir. Duygusal ihtiyaçlar aile içinde karşılanır. Çekirdek ailede kan bağından gelen duygusal birlik değerini anlamayı ve kendini onun yerine koymayı beraberinde getirmektedir. Böylece daha etkili bir iletişim yaratılmaktadır. İletişimde cinsiyet hiyerarşisi yoktur. Bu ailede iletişim daha demokratik ve özgür bir nitelik taşımaktadır. Sağlıklı ailede her çocuğun kendine özgü bir kişiliği olduğu bilinir ve kabul edilir. Çocukların, kapasite, yeti, yetenek, doğal eğilim gibi yönlerden farklılıklar gösterdiğine inanılır. Çocukların bu düşünceler dahilinde yetiştirilmesi için çaba harcanır ve uygun ortamlar yaratılır. Çocuklar, doğuştan getirdikleri kişilik özelliklerine uygun olarak yönlendirilir, belli bir kalıba sokulmak için zorlanmazlar. Ailenin ortak yaşantısı dışında her bireyin farklı uğraşları ve ilişkileri vardır; fakat ailede bütünlük söz konusu olduğu için, aile çıkarları ön planda tutulur. Araştırmanın sonucunda sağlıklı aile tutumunu sergileyen anne babalar ayrı dahi olsalar çocuğun benlik gelişiminde anlamlı fark çıkmamasını destekler durumdadır.

Araştırmada öğretim görmekte oldukları sınıf düzeyine göre karşılaştırmalarına bakıldığında;

9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeyindeki ergenler arasında benlik saygısı puanları yönünden bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla varyans analizi yürütülmüştür. Analiz sonucuna göre farklı sınıf düzeylerindeki ergenlerin benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Bu doğrultuda grupların Anne kabul/ilgi/sevgi, Anne sıkı denetim/kontrol, Baba kabul/ilgi/sevgi ve Baba sıkı denetim/kontrol değişkenlerinde varyans analizleri yürütülmüştür. 9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeylerinde Anne kabul/ilgi/sevgi puanlarının karşılaştırıldığı varyans analizi sonuçları incelendiğinde bu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. 9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeylerinde Anne sıkı denetim/kontrol puanlarının karşılaştırıldığı varyans analizi sonuçları incelendiğinde bu

gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir.9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeylerinde Baba kabul/ilgi/sevgi puanlarının karşılaştırıldığı varyans analizi sonuçları incelendiğinde bu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir.9., 10., 11., ve 12. sınıf düzeylerinde Baba sıkı denetim/kontrol puanlarının karşılaştırıldığı varyans analizi sonuçları incelendiğinde bu gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir. Aslında yapılan bu araştırmanın sonucu desteklememiş olsa da benlik saygısı ve algılanan aile tutumu sabit ve durağan bir yapıda olmadığından her yaş diliminde ve sınıf düzeyinde değişiklik göstermesi beklenmektedir.

Araştırmada okul türüne göre karşılaştırma yapıldığında;

Devlet okulu ve özel okulda eğitim görmekte olan ergenlerin benlik saygılarını karşılaştırmak amacıyla t test analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre özel okulda ve devlet okulunda eğitim gören ergenlerin benlik saygısı arasında anlamlı bir fark yoktur. Bundan hareketle öğrencilerin kişilik gelişiminin sağlıklı olabilmesi, sorumluluk bilincini kazanabilmeleri, özgüven gelişimi için anne babanın okul türü ve ortamından önce ev ortamında öğrenciye karşı sergiledikleri tutum ve tavırlar büyük önem taşımaktadır. Öğrenci, aile içi konularda kendisi karar alabilmeli, fikirlerini baskı olmadan ifade edebilmeli, ailesi tarafından sevildiği kendisine hissettirilmelidir. Öğrencinin bu süreçte sağlıklı gelişebilmesinde birinci dereceden sorumlu anne babadır ve olumlu gelişmesinde tutarlı yaklaşımları sergilenmeleri önemlidir.

Araştırmada algılanan Anne ve Baba Tutumları ile Benlik Saygısı ilişkisi karşılaştırıldığında;

Betimsel istatistikler bölümünde ve araştırma değişkenlerinin korelasyon tablosunda da belirtildiği üzere, Anne Tutum Ölçeğinin Anne kabul/ilgi/sevgi alt boyutu ve Baba Tutum Ölçeğinin Baba kabul/ilgi/sevgi alt boyutu benlik saygısı ile pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. Bu bilgi doğrultusunda Anne kabul/ilgi/sevgi ve Baba kabul/ilgi/sevgi değişkenlerinin benlik saygısını yordayıp yordamadığını test etmek amacıyla standart çoklu regresyon analizi yürütülmüştür. Analiz sonuçları incelendiğinde bu iki değişkenin birlikte anlamlı olarak toplam varyansın %13'ünü açıkladığını görülmektedir, Regresyon katsayıları incelendiğinde Anne kabul/ilgi/sevgi ve Baba kabul/ilgi/sevgi değişkenlerinin benlik saygısının anlamlı birer yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Buna göre, Anne ve

babadan algılanan kabul/ilgi/sevgi arttıkça ergenlerin benlik saygısının arttığı görülmektedir.

Hayatın bütünüyle tecrübelerden oluşturduğunu düşünecek olursak gelişimi devam eden öğrenci için rastlanan durumlar, öğrenci için yeni tecrübelerdir. Bu yeni tecrübelere karşı aldığı kararların dönütlerine göre tavır belirlemeli, fikirlerini rahatça ifade edebilmelidir. Anne baba ise öğrencinin yaşadığı zamanın şartlarını göz önünde bulundurarak farklı sorumluluklar vermelidir. Bilincinin gelişebilmesi için önem arz eden özgüven ve sorumluluk, öğrencilerin karşılaştıkları sosyal durumlarda nerede nasıl davranmaları gerektiği bilgisine, iletişim kurma becerisine ve hata yaparak doğruyu tecrübe etme yeteneğini elde etmelerini imkan tanıyacaktır. Sonuçta öğrenci, kendisini rahatça ifade edebildiği, fiziksel ya da psikolojik şiddet görmediği ve ailenin bir üyesi olduğunu çok daha hissedeceği sorumluluklarla görevlendirildiğinde aile ortamı ile olduğundan daha fazla bütünleşecektir. Çekincelerin olmadığı aile ortamında öğrenci için sevgi çok daha somut bir hal alacaktır. Öğrencinin doğru davranışı bulabilmesi için her koşulda anne babanın ona rehberlik etmeleri gerekmektedir.

Günlük hayatta neredeyse her şeyin teknolojik araçlara bağlı olarak yapılması insanın insanla ilişkilerini azaltmıştır. Onun yerine insan-makine ilişkileri artmıştır. Günümüzde bireyler yoğun bir biçimde teknolojik iletişimle kuşatılmış durumdadır. Dolayısıyla teknolojinin yapısındaki insani olmayan şeyleri telafi edebilmek için, ileri teknoloji, sosyal hayat ve yüksek kişisel değerler sistemi içinde değerlendirilmelidir. Daha fazla teknoloji kullanımı ve ondan daha fazla yararlanılması, daha fazla sosyal ilişki sağlamakta yeterli değildir. Bu nedenle Naisbitt, insan doğasının manevi ihtiyaçları ile teknolojik araçların maddeselliği arasında denge kurulmasının gerekliliğini vurgular.

Yoğun insan-makine ilişkisi sonucu, sosyal ilişkileri azalmış, yalnızca makinelerle dostluğu ve beraberliği olan bir insanın, zaman içinde ruhsal yönden sorunlarla karşılaşması doğaldır. İçe dönük yapıda ve kuruntulu olmaya eğilimli bir insanın, tek bir aletle baş başa kalıp çevresinden iyice uzaklaşması; zaman içinde ruh sağlığını da bozabilmektedir. Her yeni teknoloji gelirken yeni bir kültürü de beraberinde getirir. Bu nedenle teknolojik gelişmeler ile sosyal yaşamdaki değişim arasındaki dengenin sağlanması çok önemlidir. Çünkü yeni teknolojik gelişmeler sürekli olarak sosyal ilerlemelerin önünde gitmektedir. Değişimin çeşitli organizmalar üzerinde yaptığı etkileri

araştıran psikofizyologlar, başarılı uyumların, uyarı düzeyinin (çevredeki yenilik ve değişim miktarı) çok alçak ya da yüksek olmadığı durumlarda gerçekleştiğini saptamışlardır.³⁴ Bugün toplumsal temel kuralların ani değişikliği, toplumsal rollerin, toplum içindeki mevkilerin, otorite hiyerarşisinin eskisi kadar belli olmaması insanların dünya görüşünü altüst etmiştir. Bunun sonucu olarak insanlar kendilerini güçsüz, yaşamlarını anlamsız hissetmektedirler.

Bu hızlı değişime ayak uyduramayan insan ise her geçen gün kendine biraz daha yabancılaşmakta, doğasından uzaklaşmaktadır. Teknoloji ile insanlar birbirlerine yaklaştıkça uzaklaşmakta, kalabalıklaştıkça yalnızlaşmaktadır. Bunun nedeni mekânsal anlamda yakınlığın manevi yakınlığa dönüşmemesi ve kentlerin kalabalık ortamındaki iletişimsizlik nedeniyle yalnızlaşan insan sayısının artmasıdır. Bu yabancılaşma ve yalnızlaşma, her şey yolundayken bile nedensiz sıkıntı ve boşluk, zaman zaman kaybolmuşluk, yalnızlık duygularını ve yaşamına anlam katmanın yolunu bulamama durumunu ifade eder.

Sosyo-kültürel yönden kendi kendine yeten bir ortamı evinde yaratan bireyler, kendilerine sadık bir iş yardımcısı ya da sekreterleri olan bilgisayarlarından ayrılamaz oldular ve gün geçtikçe onlara daha da bağımlı hale geldiler. Çocuklar da, eğitimde çalışma ve oyun arkadaşı olarak bilgisayara yönelmektedirler. Eğitimin kişiselleşmesi ve de gençlerin video oyunları tutkusu ile bilgisayarla geçirilen zamanın daha da artması, sosyo-kültürel izolasyonu toplumun bu yaş grubuna da indirgemektedir. Teknoloji sayesinde kazanılan boş zamanların insanların birbirleriyle temasını sağlayacak şekilde değerlendirilmesi ve insanların bu şekilde yönlendirilmesinin bu sorunu çözebileceği düşünülmektedir. Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, geçmiş dönemlerde de insan hayatını etkilemiştir. Bundan sonra da etkileyecektir. Teknolojik gelişme zararlı veya durdurulması gereken bir faktör değildir. Burada dikkat çekmek istenen düşünce, teknolojik gelişmelerin sosyal yaşamdaki ve değerlerdeki değişimden çok daha hızlı ilerlediğinin bilincinde olarak sosyal yaşamın korunması ve iyileştirilmesi gerekliliğidir. Teknolojik gelişmeler ve sosyal yaşam arasında bir denge kurulmalıdır. Teknolojik gelişmelerin doğru algılanması ve doğru şekilde kullanılması bu şekilde mümkün olabilir.

Araştırmada Ailenin Gelir Düzeyi ile Ergenin Benlik Saygısı İlişkisi karşılaştırıldığında;

Betimsel istatistikler bölümünde ve araştırma değişkenlerinin korelasyon tablosunda da belirtildiği üzere, ailenin gelir düzeyi benlik saygısı ile pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. Ailenin gelir düzeyinin ergenin benlik saygısını yordayıp yordamadığını test etmek amacıyla regresyon analizi yürütülmüştür. Analiz sonucunda ailenin gelir düzeyinin benlik saygısının anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve varyansın %04'ünü açıkladığı bulunmuştur.

Günümüzde ailelerin en ciddi problemlerinden biri olan ekonomik gelir düzeyi, ailenin en temel ihtiyaçlarıyla geçimi, çocukların eğitimi, toplumsal ilişkiler gibi farklı konularda kendini göstermektedir. Ülkemizde hem düşük aylık gelire sahip hem de orta ve yüksek gelire sahip olan aileler de bulunmaktadır. Düşük gelire sahip aileler, geçimini sağlamak için zamanlarının çoğunu harcamaktadırlar. Bu durumun, anne babaların çocuklarını ihmal etmelerine, onlarla düzenli ve etkili zaman geçirmemesine, dolayısıyla çocukların kendilerini olumsuz değerlendirip benlik saygılarının düşük olmasına neden olduğu söylenebilir. Buna karşıt olarak, orta ve yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarına gelişimleri için uygun şartları sunmaları, onlara daha çok zaman ayırmaları, çocukların kendilerini olumlu değerlendirmelerine ve benlik saygılarının daha yüksek olmasına etki ettiği düşünülebilir.

Özellikle temel ihtiyaçları zamanında karşılanan çocuklar, kendi benliğini değerli ve özel bir varlık olarak algılar. Çevresini, özellikle de ailesini güven veren bir çevre olarak algılar. Böylece kişide benlik saygısının temel öğelerinde olan güven duygusunun temelleri atılmış olur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Sonuç

Araştırma sonuçlarına ilişkin olarak, yaptığımız genel değerlendirmelerden sonra, şunları söylememiz mümkündür:

Kullanılan ölçüm araçları bireyin bildirimine dayalıdır, bu nedenle kişilerin sorulara verdiği cevapların doğruluğundan şüphe edilebilmesine neden olup bu durum bulguların doğruluğuna -geçerliliğine duyulan güveni de olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Anne baba tutumlarının, ergenin gelişiminde ve topluma kazandırılmasında aslında ne kadar önemli olduğunu vurgulamak amaçlı yapılan bu çalışmanın sonucuna dayanarak;

Anne ve babalar özellikle çocuk sahibi olmaya kendilerini hazırladıkları süreçte ve çocuk sahibi olduktan sonraki evrede çocuklarını, duygularını toplumda açıkça, rahatça ifade edebilen hem mutlu hem de ruh sağlığı yüksek bireyler yetiştirebilmeleri adına, çocuğun kişiliği üzerinde kuşkusuz çok önemli yere sahip olduklarını vurgulayan, doğru tutum ve davranış şekillerini özümseten anne baba eğitimleri verilebilir.

Değişim ne denli hızlı olursa olsun, bireyde doğru olan davranışlar, alışkanlıklar ve amaçlanan kazanımlar sabittir. Öğrenciler arasında zekâ ve kişilik farklılıkları muhakkak olacaktır. Buradaki amaç, öğrencinin ilgisi ve yeteneği ölçüsünde ulaşabileceği noktaya onu en sağlıklı şekilde götürebilmektir. Kişiden uyumlu, üretken, hoşgörülü, birey olmasını beklemek ailenin ve toplumun hakkıdır. Bu beklentinin gerçekleşmesinde temel olarak sorumlular da şüphesiz anne ve babalardır. Gelişen ülkemizde, türlü zorluklar ve mücadelelerle yaşamını devam ettirmeye çalışan ailelerin çocuklarına karşı sorumluluklarını tam olarak yerine getirmede ve çocuğun eğitimi ile ilgili gerekli görevleri üstlenmede kısmen eksik kalma durumu vardır. Fakat benim erenlerle çalıştığım süre içerisindeki kişisel gözlerimden yola çıkarak da ifade edebileceğim şey tüm olumsuzluklara rağmen öğrencileri olabildiğince düzgün ve başarılı bir şekilde yetiştirebilen ailelerin varlığı, hayat şartları ne kadar olumsuz olursa olsun istenilen birey tipinin yetiştirilebileceği gerçeğini bütün ailelere göstermektedir.

Literatürde yapılan araştırmalar bize; ergenlik döneminin çocukluktan yetişkinliğe geçişi sağlayan önemli bir gelişim evresi olduğunu göstermektedir. Bu dönemin biyolojik ve psikolojik açıdan sağlıklı şekilde atlatılması bir bireyin yetişkinlikte ve sonraki dönemlerinin kalitesini belirlemektedir. Ergenlik döneminde bireyin, toplumun ve sosyal çevrenin değer yargılarını anlamlandırıp değerlendirerek ileride benimseyeceği kimliğin temellerini atmaya başladığı bilinmektedir. Bu yüzden ergen bir bireyin; aklındaki karmaşayı çözmeye çalışırken duygu durumunda oluşabilecek bozulmalara karşı anne babalar hassas olmalı, yaşadıkları olaylara karşı sağlıklı tepkiler ve davranışlar geliştirmeye çalışılması gerektiği düşünölmektedir.

Literatürdeki benzer bazı çalışmalarla tutarlı olarak; bu çalışmada benlik saygısı olumlu gelişmeyen ergenlerin duygusal sorunlarla ilişki olduğu görölmüştür. Bununla birlikte, anne ve babadan algılanan negatif yöndeki tutumların da ergenlerin yaşadıkları duygusal problemlerle ilişkili olduğu görölmüştür. Sonuç olarak ebeveynlerden algılanan olumsuz tutumların azaltılıp daha çok olumlu tutumların ve desteklerin algı ve hissinin arttırılmasına yönelik yapılacak olan önleme ve erken müdahale çalışmalarıyla ergenlerin yaşadıkları davranışsal ve duygusal sorun düzeylerinin daha çok azaltılabileceği düşünölmektedir.

Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak; 9,10,11 ve 12. Sınıf hem devlet okulunda hem de özel okulda okuyan öğrencilerin gelişimlerini sağlıklı şekilde tamamlamalarına yardımcı olmak amacıyla; erken ergenlikle birlikte bilişsel duygu düzenleme, algılanan anne baba tutumları ve benlik saygısına etkisini bir arada geliştirilmesi önerilen hem önleme hem de erken müdahale çalışmalarına ışık tutmak amaçlanmıştır. Bu çalışmadan hareketle erken ergenlikte psikolojik ve davranışsal sağlık üzerinde etkili olabilecek sosyo- ekonomik statü, çevresel faktörler gibi birçok faktörün göz önünde bulundurulduğu bu konu üzerinde deneysel çalışmaların da yapılabileceği düşünölmektedir. Bu tür çalışmaların devamının yapılmasıyla elde edilecek olan daha güvenilir ve genellenebilir bulgularla ergenlik döneminde yaşanması ihtimal problemlere yönelik okullarda ya da ergenlerle ilgili kurum ve kuruluşlarda önleme ve erken müdahale çalışmalarının geliştirilmesi gerektiğine inanılıp önerilmektedir. Böylelikle, ergenlik

dönemini sağlıklı bir şekilde sağlıklı bireylerin var olduğu bir topluma ulaşılmasının mümkün kılınacağına inanılmaktadır.

Ergen kişinin kendine güveni henüz tam olarak oluşmadığı için; ergenlerin doğruyu bulma ihtiyacı, iyi olduğunu hissetme ihtiyacı, başarılı olma ihtiyacı, reddedilme korkusu, başarısızlık korkusu ve hayal kırıklıkları öz değer duygusunun olumlanması şarttır. Bütün bu ihtiyaç ve korkuları dengede tutacak ergenin etrafındaki insanlar yani ergenin ailesi alır. Ebeveynlerin tutarlı her davranışı, ergenin olayları kavramsal olarak ayrıştırmasına, sahip olduğu kendine güven ve yaşamındaki koşullar birbiri ile ilişki kurmasına neden olacaktır. Fakat, kendine güveni tetikleyen kendini yargılama ve kendini reddetme düşünceleri de vardır. Ama yapılan araştırmalarda kendine güveni yüksek olan ana-babaların, çocuklarının da kendine olan güvenleri yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ergenin kendini tanımaya, olumlu düşünmesine, düşüncelerinde inanca, kendine ve fikirlerine dikkat etmesine, dengeli- istikrarlı bir yaşam sürdürmesine ancak ailesi yardımcı olabilir.

Anne babanın demokratik tutumu çocuğun benlik saygısının gelişimini olumlu etkilerken, otoriter ve koruyucu tutum benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Ebeveynle çocuk arasında kurulan etkili iletişim, ailede çocuğun bireysel gelişimine ve yaşına uygun sorumluluklar verip desteklemek onun kendini aile içerisinde değerli bir üyesi olarak görüp benlik saygısının yükselmesini sağlayacaktır. Çocuğun başarı ve başarısızlıklarını fark ederek başarıların ödüllendirilip, başarısızlıkların nedenlerini birlikte araştırıp çözüme kavuşturmak çocukta yüksek benlik saygısının gelişmesi açısından önemlidir.

Anne babanın çocuğu reddetmesi veya kabul etmemesi, var olan potansiyelinin üstünde beklentilerinin olması, başarılarından ziyade başarısızlıklara odaklanılıp belirgin kuralların olmaması da düşük benlik saygısının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

5.2. Öneriler

Bu çalışma neticesinde getirilebilecek başlıca öneriler şunlardır:

Ergenlik döneminde her çocuk normalden fazla duygusallık gösterdiğinden ebeveynlerin daha anlayışlı yaklaşımları gerekmektedir. Bu durumun kız çocuklarında daha yoğun olduğunun bilincinde olarak hareket edilmelidir.

Kardeşler arasında özellikle cinsiyete yönelik ayırım yapıldığı hissine yol açabilecek tutumlardan kaçınılmalıdır.

Ailenin yaşadığı maddi sıkıntıların çocuklara karşı tutumlar üzerindeki etkisi olabildiğince engellenmelidir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlarda literatürdeki başka çalışmalarla benzerliklerle birlikte farklılıklar da mevcuttur. Bu durum ise, konu üzerinde daha farklı ölçeklerle yeni çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulduğunun göstergesidir. Çalışmamızda okul türü için özel ve devlet lisesi tercih edilmişken bölge kıyaslanmasından farklı demografik sorulara, daha yordayıcı başka sorular eklenerek çalışmalar zenginleştirilebilir.

Ergenliğin hararetli dönemi 8. Sınıfta girecek oldukları liseye geçiş sınavı için içsel motivasyona sahip olmayan öğrenciler, aileleriyle gerilim yaşamakta bu durum anne-baba çocuk ilişkilerini, iletişimi bozmaktadır. Aile içi gerginlikler ebeveyni doğru tutum ve davranışlardan uzaklaştırmakta, çocuğun aileden uzaklaşıp hem akademik başarılarının düşmesine hem de ilişkilerde yaşanan tatsızlıklar ergenin benliğini zedelemesine ortam hazırlamaktadır. Yapılan araştırma 9, 10,11 ve 12. Sınıf lise öğrencilerini kapsamaktadır. Bu nedenle ileride bu alanda yapılacak olan çalışmalarda 8. Sınıf öğrencileri de dahil edilir. Hem ailelerin hem de okuldaki öğretmenlere bu süreç hakkında bilinç aşılama çalışmaları önerilir.

Ailelere çocukla, ergenle doğru iletişim kanalları, iletişim teknikleri ve empati ve sempati konulu eğitici seminerler düzenlenip verilmeli ve ‘‘0-18 Yaş Ana Baba Eğitimleri’’ daha çok yaygınlaştırılmalıdır.

Bu eğitimleri vermeye yetkin olan psikolojik danışman ve okul rehber öğretmenlerinin çalışmaları artırılmalı ve desteklenmelidir. Bu eğitimleri uygulama yetkinliğine sahip olmayan rehber öğretmenlere ilçe milli eğitim hizmet içi eğitimler açarak ihtiyaç karşılanmaya çalışılmalıdır.

Bu eğitimleri vermeye yetkin olan psikolojik danışman ve rehber öğretmenler tarafından lise ve ortaöğretim öğrencilerine yönelik; ergenlik dönemi ve özellikleri, öfke kontrolü ve problem -çatışma çözme teknikleri, iletişim dili ve empati konulu bilgilendirici seminer ve grup etkinlikleri yapılmalıdır.

Liseye geçiş sınavlarının hem öğrenciler hem de veliler için büyük stres kaynağı olduğundan hem velilere hem öğrencilere sınav, sınav kaygısı ve kaygı ile baş etme yolları hakkında dönem içerisinde verimli çalışmalar yapılması önemlidir. Velilerin bilincinin arttırılıp öğrenciden kapasitesinin üstünde beklentiler, baskı ve zorlama, başkalarıyla kıyas etme ve gibi öğrencinin ruh sağlığını ve benliğini oldukça zorlayacak tavır ve tutumlardan kaçınmasını sağlayabilir. Böylece ğrencinin ruh sağlığının korunmasını sağlayacak önleyici bir faktör oluşturacaktır. ğrencide oluşturulması hedeflenen bilinç ile amaç belirleme ve buna yönelik planlama yapıp uygulama hususunda daha akılcı yollar izlemesi öngörülmektedir. Böylelikle ergenlerin motivasyonu daha çok artacak, bu durum olumlu benlik saygısı geliştirmelerine ortam hazırlayacaktır.

5.2.1. Araştırmacı ve uygulayıcı için neriler

Yapılan çalışmanın sonunda elde edilen bulgulara ve sonuçlara bakılarak konu hakkında bazı öneriler sunulabilir.

5.2.2. Araştırmacı İçin neriler

- Mevcut araştırma kesitsel bir çalışma olmakla birlikte ve katılımcılardan toplanan verilerin öz bildirimine ve o an ki duygu durumlarına dayalı olması çalışmanın bir sınırlılığını oluşturduğundan yapılacak olan çalışmalarda boylamsal araştırma yapılması ve ayrıca ölçek kullanımından ziyade birebir görüşmeler kullanılarak sonuçların daha güvenilir bir hale getirilmesi sağlanabilir.
- Araştırmaya sadece Mersin ilinde öğrenim gören lise 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bundan sonra yapılacak benzer araştırmalarda 8. Sınıf ve niversite 1. Sınıfa başlamış öğrencilerle de yapılabilir. Bu durumun çalışmanın bazı demografik değişkenlere göre daha güvenilir sonuçlar elde edileceği dşnlmektedir.

5.2.3. Uygulamacı İçin neriler

- Ebeveynlerin ergenlik dönemindeki çocuğunu daha anlayabilmesi için bu dönemin özellikleri ile ilgili olarak daha kapsamlı bir bakış açısına sahip olması gerekmektedir. Ebeveynler ergenlerin akran gruplarının seçiminde ve akran ilişkilerinde daha aktif rol alıp destek olmalıdır.

- Arkadaşlık ilişkilerinin önemi ve akran grubunun ergendeki etkisi bu döneminin önemli özelliklerinden biri olduğundan bireylerin okullarda yapıcı ilişkiler kurmaları ve iletişim becerilerini daha sağlıklı geliştirmeleri için grup rehberlik çalışmaları yapılabilir.
- Yıllık okul rehberlik hizmetlerinin planlamasında arkadaşlık ilişkilerin ve bağın geliştirilmesine yönelik grup çalışmaları yapılabilir. Akranların iletişimi güçlendirmeleri adına çeşitli konularla ilgili sunumlar yapılabilir. Empati ve etkili dinleme becerilerinin geliştirilmesi amaçlı sınıf içi etkinlikler yapılması okul rehberlik çalışma planlarında bulunması önerilir.
- Çalışmanın sonunda ergenlikte kişinin iyi oluş düzeyini etkileyen değişkenler incelenmiş, özellikle ebeveynlere güvenli bağlanmanın özneli iyi oluşu ile ilişkili olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ü. K. (2007). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Adams, G. (2000). *Adolescent development – The Essential Readings in Developmental Psychology*. Hongkong.
- Adler, A. (1994). *Genç kız psikolojisi ve cinselliği*. (2. bas). (Çev. Nesrin Sipahioğlu). , İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Afat, N. (2013). Çocuklarda üstün zekanın yordayıcı olarak ebeveyn tutumları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 155-168.
- Akboy, R. (2000). *Eğitim psikolojisi*. İzmir: Mikro Yayınları.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aksaray, S. (2003). *Ergenlerde benlik saygısı geliştirmede beceri eğitimi ve aktivite merkezli programların etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Akyol, K. A. (2002). Yatılı bölge okullarında okuyan çocukların benlik kavramlarının incelenmesi. *Çukurova Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 1-6.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (çocukların denetim odağı ile anne tutumları). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- Argun, Y. (2005). *Anne Baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okul öncesi çocukların davranışsal-duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Arı, R.,(2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlaki gelişimi*. Ankara: Nobel.
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 7-14.
- Aslan, H. (2006). *Çalışanların iş doyumu düzeylerine göre depresyon benlik saygısı ve denetim odağı algısı değişkenlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Atabek, E. (2002). *Erken büyüyen çocuklar*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Ausubel, D. & Pearl A., (1966). Cognitive Development in Adolescence. *Review of Educational Research*, 36(4). 403-413

- Aydın, A., Tekinsav Sütçü, S., ve Sorias, O. (2010). Ergenlerde sosyal anksiyete belirtilerini azaltmaya yönelik bilişsel-davranışçı bir grup terapisi programının etkililiğinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25-36.
- Aydın, B. (2003). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: SFN Baskı.
- Bakırcıoğlu, R. (2002). *Çocuk ve ergende ruh sağlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bandura, A., (1986). *Social foundations of thought and action: a social cognitive theory*. New Jersey: Prentice-Hall Publishing.
- Baybek, H., Yavuz, S. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14.
- Brack, C. J. Orr, D. P., Ingersoll, G. (1988). Pubertal maturation and adolescent self esteem. *Journal Of Adolescent Health Care*, 9, 280- 285.
- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black children: Some black white comparisons. *Child Development*, 43, 261-267.
- Baymur, F. (1990). *Genel psikoloji*. (9. Bas.) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bayram, Derya (1999). Ergenlik psikolojisi, *Kimlik*, 6.
- Berksun, O. E. ve Sayar G. H. (2013). *Aile ve eş terapileri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Carducci, B. (2000). Shyness: The new solution. *Psychology Today*, 3 (1).
- Ceral, S., Dağ, İ. (2005). Ergenlerde algılanan anne-baba tutumlarına bağlı benlik saygısı, depresiflik ve genel psikolojik belirti düzeyi farklılıkları. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 13(4), 233-241.
- Chambers CV. (1995). Childhood and Adolescence. In: "Textbook of Family Practice". *Saunders Company, Philadelphia*.
- Cürebil, F., Çetin, Ö.G.(Ed.). (2012). Anne-baba, veli, aile eğitimi ve rehberliği 0-18 yaş grubu gelişimi rehberi. İstanbul: Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Çivitçi, N., Çivitçi, A. ve Fiyakalı, C. (2009). Anne babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerde yalnızlık ve yaşam doyumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4,143-164.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları*. (T. Ergene, çev.). Ankara: Mets Yayıncılık. (Orjinal eser 2005 yılında basılmıştır).
- Cüceloğlu, D. (2002). *Keşke'siz bir yaşam için iletişim*. (1. Bas.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çamlıbel İrkin A. (2012). *Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri*. (T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu uzmanlık tezi), Ankara.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adölesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD, Ankara.
- Çuhadaroğlu F. (2000). Ergenlik döneminde psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 21, 863-868
- Dağ, Ş. (2005). *Televizyon programlarındaki şiddet içeriğinin, müstehcenliği ve mahremiyet ihlallerinin izleyicilerin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri*. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Özel Çalışma Grubu Raporu.
- Dağlı, G., ve Beyazsaçlı, M. (2010). Ana-Baba tutumu ve kendini gerçekleştirme düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1-16
- Dinçel, E. (2006). *Ergenlik dönemi gelişimsel ödevleri ve psikolojik problemler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Dinçer, B., 2008. *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumları algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Dönmezer, G.(2001). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Düzgün, Ş. (2003). Öğrencilerin Psikolojik Belirtileri İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 150162.
- Elwood, T. D. & Schrader, D.C., (1998). Family Communication Patterns and Communication Apprehension. *Journal of Social Behaviour & Personality*, 08861641, Vol.13, Issue 3, Academic Search Premier
- Elkind, D., Erik Erikson: İnsanda gelişimin sekiz evresi. A. Dönmez (Çev.) Eğitim Psikolojisi Bölüm Asistanı. 11(1), 1978, ss. 27-38.
- Erbil N., Divan Z., Önder P., (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum kültür ve Araştırma Dergisi*, 8(3), 10.
- Erikson, E.H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton. ss.219-233
- Erkan, S., Kaya, A. (2005). *Grupla psikolojik danışma ve rehberlik programları*. Ankara: Pagem A Yayıncılık.

- Eryüksel, G., 1987. *Ergenlerdeki kimlik statülerinin incelenmesine yönelik kesitsel bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fanaj, N., Melonashi, E., Shkempi, F. (2015). Self esteem and hopelessness as predictors of emotional difficulties: A cross sectional study among adolescents in Kosovo. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 222-233.
- Fitzpatrick, M. A. & Ritchie, L. D. (1993). *Communication theory and the family*. In P. Boss, W. Doherty, R. LaRossa, W. Schumm, & S. Steinmetz (Eds.), *Sourcebook of Family Theories and Methods: A Contextual Approach* (pp. 565-585). New York: Plenum.
- Gander, M. J., ve Gardiner, H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (6.bas.). B. Onur (Ed.). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Gecas, V. Schwalbe, M. L. (1986). Parental behavior and adolescent self-esteem. *Journal Of Marriage And Family*. 48(1), 37-46.
- Gençtan, E. (2000). *Psikanaliz ve sonrası*. (9. Bas.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gordon D. (1997) *The relationships among academic self-concept, academic achievement, and persistence with self-attribution, study habits, and perceived school environment*. PhD. Dissertation. Purdue University, West Lafayette, USA.
- Gurucharri, C., & Robert L. S., The development of interpersonal understanding during childhood, preadolescence and adolescence: A Longitudinal follow-up study. *Child Development*, 53 (4) 924-927.
- Güçray, S. S. (1998). Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stratejilerine etkisi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2(2), 716.
- Güler, İ. (2013). *Kentli ön ergen (12-14 yaş) Öğrencilerin ebeveynleri ile zıtlık çatışma nedenleri üzerine bir araştırma*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günce, G., Ünlüoğlu, G., Gürkaynak, İ., Zeytinoğlu, S., Çileli, M., Dönmez, A., Öner, U. ve Onur, B. (1985). *Ergenlik psikolojisi*. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- Hamidi, F. (2012). *Ergen-ebeveyn ilişkisinin doğası, depresyon ve psikososyal işlevsellik üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi.

- Hanımoğlu, E. (2010). *Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Harter S.(2001). *Contemporary Issues and Historical Perspectives. The construction of the self: A developmental perspective*. New York: The Guildford Press.
- Herz, L., Gullone, E. (1999). The relationship between self esteem and parenting style: a cross cultural comparison of Australian and Vietnamese Australian adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 30*, 742-7.
- Hesari, Z. K. N., Hejazi, E. (2011). The mediating role of self esteem in the relationship between the authoritative parenting style and aggression. *Procedia- Social Behavioral Sciences, 1724-1730*.
- Hurlock, B. Elizabeth. (1955). *Child Development*, New York: McCrow-Hill Book Co.
- İkiz, F. E. (2000). *Farklı liselerdeki ergenlerin benlik saygısı, akademik başarı ve sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karancı, A. N., Gençöz, F. ve Bozo, Ö. (Ed.). (2012). *Psikolojik sağlığımızı nasıl koruruz? Çocukluk ve ergenlik* (2.bas.). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Kasatura, İ., (1998)., *Kişilik ve kendine güven*. İstanbul: Evrim Yayınları, 28,
- Kayaalp, L. (1999). Çocuk ve ergenlerde depresyon. *Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller Sempozyumu*. 59-61, İstanbul.
- Kethüda, Semra (2001). Ana-baba -genç ilişkisi. *Kimlik, 21*.
- Koç, M. (2003). Gelişim ve din psikolojisi açısından ergenlik dönemi. *EKEV Akademi Dergisi, 7(15)*, 15-16.
- Kula, N. (2001). *Kimlik ve din*. İstanbul: Ayışığı Yayınları.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*. (6. Bas.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2016). *Farklı gelişen çocuklar*. (3. Bas.). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Kurşun, M. (1998). *Elazığ'da iki farklı lisedeki öğrencilerin aile sorunlarının benlik saygısı üzerine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Mogonea ,F. R., Mogonea, F. (2014). The role of the family in building adolescents' self esteem. *Universty of Craiova, Social and Behavioral Sciences*, Romania. 189193.

- Musaağaoğlu, C., Güre, A. (2005). Ergenlerde davranışsal özerklik ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20 (55), 79-94.
- Oflazoğlu, A.F., (2000). *Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Onur B. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Orvin, George H.,(1997). *Ergenlik çağındaki çocuğumuzu anlamamanın yolları*, (Çev. Ayşe Güran). Ankara: HYB Yayınları.
- Otrar, M., Demirbilek, M. (2013). Ebeveynleri birlikte olan ergenler ile parçalanmış aileye sahip ergenlerin benlik saygıları ve atılganlık düzeyleri üzerine bir inceleme. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*. 2 (2), 21-40.
- Önder,A.(1997). *Küçük çocuklar için kendilik algısı ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve okul öncesi çocuklarında kendilik algısının yaş cinsiyet premature doğma ve okula devam etme süresine ilişkin olarak incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbay, H. M. (2000). *Ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğine başvuran ergenlerin kendilerini algılamalarıyla başvurmayanların kendilerini algılamalarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özguven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. *Ar-El Üniversitesi*, İstanbul.
- Özkan, İ. (1987). Benlik saygısını etkileyen etmenler. *Düşünen Adam* (1994), 7(3), 49.
- Özmen, S. K., (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37, 27-39
- Palabıykoğlu, R., (2000). *Kişilik gelişiminde temel kavramlar*. (2.Bas.). H.D. Özguven (eds). Ankara: Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Antıp A.Ş. Tıp Kitapları ve Bilimsel Yayınları.
- Papalia, D.E., Olds, S.W & Feldman, R.D., (1998). *Human development*, Boston: McGraw-Hill, Boston.
- Parman, T. (2000). *Ergenlik ya da Merhaba Hüznü*. İstanbul: Bağlam.

- Patton D. D., Harris JR.(2007). *Ergenlik gelişimi ve tarama* (çev) Mazıcıoğlu MM. "Current Aile Hekimliği Tanı ve Tedavi" içinde. (çev.ed) Kut A, Tokalak İ, Eminsoy MG. Güneş Tıp Kitabevleri, Ankara
- Paunescu, C., Pitigoi, G., Gagea, G., Paunescu, M. (2014). Study on the selfevaluation of self esteem among young adults. *Procedia- Socail Behavioral Sciences*, 705-709.
- Pişkin, M. (1999). *Özsaygıyı geliştirme eğitimi: ilköğretimde rehberlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Piyancı B.(2007). *İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin bilgisayara dersindeki akademik benlik kavramları ile başarıları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Reitman, D., Rhode, C. P., Hubb, S. D. A., Altobello, C. (2002). Development and validation of the parental authority questionnaire - Revised. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 24.
- Rhee S., Chang J., Rhee J. (2003). Acculturation, communication patterns and self esteem among Asian and Caucasian American adolescents. *Adolescence*, 749-768.
- Rocheblave-Spenle, A. M. (1980). *Ergenlik psikolojisi* (1.bas.). (Çev. B. Onur). Ankara: Maya Matbaacılık Yayıncılık.
- Popkewitz, Thomas S. (1998). Dewey, Vygotsky and the social administration of the individual: constructivist pedagogy as systems of ideas in historical spaces. *American Educational Research Journal*. 35, 4. 535-570.
- Saka, N. (1984). *Somatik gelişme gelişim nörolojisi* (Ed. S. Apak), İ.Ü.Çocuk Sağlığı Enstitüsü, İstanbul
- Santrock, J.w.,(2012). *Ergenlik*. Didem M.S. (Çev.Ed.), Ankara: Nobel.
- Sarıkaya, A. (2015). *14-18 yaş arası ergenlerin benlik saygısı ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sayar, K. ve Dinç, M., (2008). *Psikolojiye giriş*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- SAYGILI, S., (2005). *Çocuklarda davranış bozuklukları*. İstanbul: Elit Yayınları.1
- Senemoğlu N. (2005). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya* (12. Bas.). Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.
- Sevinç M. (2003). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Sezer Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne Baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19
- Sezer, Ö., ve Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 743-758.
- Siyez, D.M. (2009). *Ergenlerde problem davranışlar okul temelli önleme çalışmaları ile ilgili uygulama örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Susman, E. J., & Rogol, A. (2004). Puberty and psychological development. *Handbook of adolescent psychology*, 2, 15-44.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen ve anne baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Tan, H. (1970). Akademik psikolojide ego ve benlik kavramı. *Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 2(1).
- Şentürk, S. S. (2010). *Liseli ergenlerin yalnızlık algısının sosyal beceri, benlik saygısı ve kişilik özellikleri bağlamında değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, D. (2010). *Yatılı ilköğretim bölge okulu ve ailesi yanında kalan ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin akran ilişkileri, sosyal destek algıları ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Quoss, B., Zhao, W. (1995). Parenting styles and children's satisfaction with parenting in china and the united states. *Journal of Comparative Family Studies*, 26, 265-280.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme* (7. Bas.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özen, Y. ve Gülaçtı, F. (2010). Benlik kavramı ve benliğin gelişiminde bilen benliğe gereksinim var mı?, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2).
- Toktamış, A. (2008). *Erinlik dönemi öğrencilerinin ebeveyn tutumları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuna, Y., Kayaoğlu A. (2013). *Birey ve davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. (2. Bas.)
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

- Tümüklü, A. ve Şahin, İ., (2004). 13-14 yaş grubu öğrencilerin çatışma çözme stratejilerinin incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7 (13): 45-61.
- Türker, A. (2012). *Anne babanın çocuğun kişilik gelişimine etkisi*.
- Türktaş, Ş. ve Savran, C. (2011). *Ergenlik döneminde bağlanma*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Tyerman, A. Humphrey, M., (1981). Dimensions of the family environment in adolescence. *Journal of Adolescence*, 4, 353
- ULUĞTEKİN, Sevda, "Çocuk yetiştirme yöntemleri açısından ana baba çocuk ilişkisi", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, c:2, s:3, Ankara, 1984
- Uzbaş, A.(2009). Okul psikolojik danışmanlarının okulda saldırganlık ve şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18)
- Ünver, Ö., Tolan, B., Bulut, I. ve Dağdaş, C. (1986). *12-24 yaş gençlerin sosyo ekonomik sorunları*. N. Nirun (Ed.) T.C. MEB Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri ve Dairesi Başkanlığı.
- Varış, F., (1968). *Ergenin gelişimine etki yapan kültürel faktörler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yaprak, Y. (2017). *Geç Ergenlik dönemindeki bireylerde olumsuz benlik algısının sanal zorbalığa etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Yaşar Ekici, F. (2014). Türk aile yapısının değişim ve dönüşümü ve bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurların değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 30. 209-224.
- Yavuzer H. (2002). *Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.,(2009). *Anne-baba ve çocuk*. (20. Bas). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Çocuk psikolojisi*. (36.bas.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk ruh sağlığı* (27.bas). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1993). *Gençlik Çağı*, (8. bas.), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1990). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayıncılık

Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Zakeri, H. (2011). Parenting Styles and Self-Esteem. *Universtiy of Shiraz, Department of Educational Psychology, Iran*. 758-761.

EKLER

Ek-1 DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcılar,

Sizinle ilgili sorulardan oluşan bir “Demografik Bilgi Formu” verilmiştir. Cevaplarınız bilimsel bir çalışma için kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Soruları içten ve gerçeğe uygun olarak yanıtlamanız, araştırmanın sonucu açısından önemlidir.

Doldurduğum anketteki bilgilerin araştırma amacıyla kullanılmasına izin veriyorum
İmza:

1.

2. Cinsiyetiniz Kız ( ) Erkek ( )

2. Yaşınız:

3. Kardeş sayınız:

4. Doğum sırasına göre kaçınıcı çocuksunuz? İlk ( ) Ortanca/Ortancalardan biri ( )

Son ( )

1. Annenin eğitim seviyesi: Okuryazar değil ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )
Üniversite ( ) Lisansüstü ( )

6. Babanın eğitim seviyesi: Okuryazar değil ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )
Üniversite ( ) Lisansüstü ( )

Ek-2 ANA BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki listede anne babaların çocuklarını eğitirken gösterdikleri davranışlardan bazıları listelenmiştir. Bu listedeki davranışların genel olarak annenizin davranışlarına ne kadar benzediğini derecelendiriniz.

	ANNEM			
	Tamamen benziyor	Biraz benziyor	benzemiyor	Hiç benzemiyor
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir biçimde konuşurdu.				
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi.				
3. Nasıl yapacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yardımcı fikirler vermiştir.				
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarcı olmuştur.				
5. Sorunlarım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olmuştur.				
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karıştırdı.				
7. Sorunlarımı çözmemde destek olurdu.				
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir.				
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenmişimdir.				
10. Kurallarıma aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmezdi.				
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı.				
12. Ne zaman, ne yapmam gerektiği konusunda talimat verirdi.				
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim.				
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi.				
15. Onunla birbirimize çok bağlıydık.				
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermezdi.				
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamazdı.				
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karıştırdı.				
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlardı				
20. Hangi saatte hangi arkadaşımın buluşacağını bilmek isterdi.				
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi.				
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi.				

Aşağıdaki listede anne babaların çocuklarını eğitirken gösterdikleri davranışlardan bazıları listelenmiştir. Bu listedeki davranışların genel olarak babanızın davranışlarına ne kadar benzediğini derecelendiriniz

	BABAM			
	Tamamen benziyor	Biraz benziyor	benzemiyo	Hiç benzemiyo
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir biçimde konuşurdu.				
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi.				
3. Nasıl yapacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yardımcı fikirler vermiştir.				
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarcı olmuştur.				
5. Sorunların olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olmuştur.				
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karışırdı.				
7. Sorunlarımı çözmemde destek olurdu.				
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir.				
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenmişimdir.				
10. Kurallarına aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmezdi.				
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı.				
12. Ne zaman, ne yapmam gerektiği konusunda talimat verirdi.				
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim.				
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi.				
15. Onunla birbirimize çok bağlıydık.				
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermezdi.				
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamazdı.				
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karışırdı.				
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlardı				
20. Hangi saatte hangi arkadaşımı buluşacağımı bilmek isterdi.				
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi.				
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi.				

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Aşağıdaki cümleleri kendi hissettiklerinize göre derecelendiriniz.

- 1) Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 2) Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 3) Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 4) Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 5) Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 6) Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 7) Genel olarak kendimden memnunum.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 8) Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 9) Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor
- 10) Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.
a) tamamen uyuyor b) kısmen uyuyor c) uymuyor d) hiç uymuyor

ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : DEMİRKOL, Süheyla
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi (gün/ay/yıl) : 05.02.1992
Doğum Yeri : Mersin
Medeni hali : Bekar
Adresi :Barbaros Mah. 2124 Sok. Şenol Apt. Kat.1 No.3
Yenişehir/Mersin
Telefon : 0539 574 37 43
E-Posta : suheylademirkol0@gmail.com

Eğitim Derecesi	Eğitim Birimi	Mezuniyet yılı
Yüksek lisans	Toros Üniv. Sosyal Bil. Ens. İşletme Tezli YL.	2019
Lisans	Afyon Kocatepe Üniv., F.E.F Soyoloji Bölümü	2013
Lise	Mersin Salim Yılmaz Lisesi	2009
2009		

İş Deneyimi

Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2014-2015	Dil Bahçesi	Eğitim Danışmanı
2015-2016	Şifa Koleji	Rehber Öğretmen
2016-2019	Birey Koleji	Rehber Öğretmen
2019-devam ediyor.	Bahçeşehir Koleji	Rehber Öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce

Sertifikalar

Pedagojik Formasyon Mersin Üniversitesi 2015

İlgi Alanları

Kitap Okuma ,Sinema ,Yüzme, Doğa Yürüyüşleri, Hayvanlar

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNTİHAL PROGRAMI RAPORU

PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 22/11/2019

Tez Başlığı: Ergenlerin Benlik Saygısı ile Algılanan Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın;

a) Giriş,

b) Ana bölümler ve

c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 91 sayfalık kısmına ilişkin, 22/11/2019 tarihinde enstitü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
  - 2- Alıntılar hariç
  - 3- Benzer kelime sayısı 10 adet
- yapıldığında en fazla %10,

- 1- Kaynakça hariç
  - 2- Alıntılar dahil
  - 3- Benzer kelime sayısı 10 adet
- yapıldığında en fazla %30'u geçmemelidir.

Tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Yukarıda belirtilen başlıkta danışmanımınla birlikte tamamlamış olduğum tezimin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir. Tezimin, tez yazım kurallarına uygun olarak ve intihal olmaksızın hazırladığımı taahhüt eder; intihal olması durumunda tez çalışmamın başarısız sayılacağını ve mezuniyetimin iptalini kabul ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı : Süheyla DEMİRKOL

İmzası : ..... Tarih: 22/11/2019

Yukarıda kişisel ve tez bilgileri verilen öğrencimin belirtilen başlıkta birlikte tamamlamış olduğumuz tez çalışması Turnitin intihal yazılım programında kontrol edilmiş ve etik bir ihlale rastlanmamıştır. İntihal yazılım programının rapor çıktısı ektedir. Ayrıca tezin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı: Prof.Dr.Kamuran ELBEYOĞLU

İmzası : ..... Tarih: 22/11/2019

Ek: İntihal yazılım programının rapor çıktısı (3 sayfa)

ERGENLERİN BENLİK SAYGISI İLE ALGILANAN AİLE TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Yazar Süheyla Demirkol

Gönderim Tarihi: 22-Kas-2019 03:00PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1219420939

Dosya adı: S_heyla_Demirkol-Tez-22.11.2019.doc (775K)

Kelime sayısı: 21989

Karakter sayısı: 150901

ERGENLERİN BENLİK SAYGISI İLE ALGILANAN AİLE TUTUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORIJINALLIK RAPORU

% **11**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **7**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **1**

YAYINLAR

% **11**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Selçuk Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%3
2	www.estanbul.com İnternet Kaynağı	%2
3	Submitted to Ankara University Öğrenci Ödevi	%2
4	Submitted to Istanbul Aydın University Öğrenci Ödevi	%2
5	Submitted to (school name not available) Öğrenci Ödevi	%1
6	acikerisim.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
7	acikerisim.istanbulbilim.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
8	e-dergi.marmara.edu.tr İnternet Kaynağı	%1

Alıntılarını çıkar

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< %1

Bibliyografyayı Çıkar

üzerinde